

Effectonderzoek Veilige Publieke

Taak

Eindrapport

Effectonderzoek Veilige Publieke Taak

Eindrapport

Opdrachtgever: het Ministerie van BZK en het Ministerie van OCW

Utrecht, april 2015

© Oberon
Postbus 1423
3500 BK Utrecht
tel. 030-2306090
fax 030-2306080
e-mailadres: info@oberon.eu

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	6
1 Inleiding	8
1.1 Achtergrond en aanleiding	8
1.2 Leeswijzer	9
2 Onderzoekopzet en uitvoering	10
2.1 Onderzoeksvragen over de interventie	10
2.2 Onderzoeksvragen gericht op neveneffecten	10
2.3 Werkwijze en respons	11
2.4 Instrumenten	12
2.5 Analyses	13
3 Effect van de interventie op leerlingen	14
3.1 Kennis over en belang van de publieke taak	15
3.2 Attitude ten aanzien van de veilige publieke taak	16
3.3 Handelingsperspectieven van leerlingen	18
3.4 Overkoepelend: wat hebben leerlingen geleerd?	21
4 Effect van de interventie voor het schoolpersoneel	22
4.1 Bewustzijn van de eigen veiligheid	22
4.2 Handelingsperspectieven van leraren	24
4.3 Schoolbeleid bij agressie	25
5 Effect van de interventie op ouders (indicatief)	26
5.1 Kennis over de Veilige Publieke Taak	26
5.2 Kennis van de gedragsregels die op school gelden	27
5.3 Bewustwording ten aanzien van hun invloed op het normbesef van kinderen	28
6 Borging en terugblik	29
6.1 Borging van het thema Veilige Publieke Taak	29
6.2 Terugblik op het schooltraject	30
7 Mogelijke bijvangst: Veranderingen op scholen	31
7.1 Verandering in het sociaal veiligheidsbeleid	32
7.2 Verandering in de beleving van het sociaal veiligheidsbeleid	35
7.3 Factoren in veranderingen	37
7.4 Uitvoering van veiligheidsbeleid en ambities	41
Bijlage 1 Schaalconstructie	43
Bijlage 2 Schoolcases	46
Bijlage 3 Handelingsperspectieven op itemniveau	58

Managementsamenvatting

In opdracht van het Ministerie van BZK en OCW heeft Halt schooltrajecten uitgevoerd met als thema de veilige publieke taak. Met deze trajecten werd beoogd een bijdrage te leveren aan:

- Bewustwording bij jongeren over de rol en het belang van werknemers met een publieke taak (onderwijs) en wat het betekent als deze werknemers te maken krijgen met agressie en geweld. Een aanzet voor positieve gedragsbeïnvloeding van jongeren door bewustwording en het aanreiken van alternatieve gedragsmogelijkheden.
- Bewustwording bij ouders over de rol en het belang van werknemers met een publieke taak (onderwijs) en het belang van een veilige publieke taak onderwijs en een veilig schoolklimaat voor de ontwikkeling van hun kind en hun (voorbeeld)rol daarin.
- Bewustwording bij schoolpersoneel van hun eigen publieke taak en het belang van het stellen van normen en grenzen en daarnaar handelen (bijvoorbeeld door het registreren/melden van incidenten).
- Borging van aandacht voor en aanpak van het thema VPT op scholen en aansluiting schoolveiligheidsplannen.

Deze schooltrajecten waren beperkt van opzet (maximaal 35 uur per schooltraject), waarbij de meeste tijd is geïnvesteerd in het geven van lessen aan leerlingen. Oberon heeft onderzocht in hoeverre deze trajecten hebben geleid tot de beoogde veranderingen bij leerlingen, leraren en ouders. Daarnaast hebben we onderzocht in hoeverre er sprake is van onbedoelde maar wenselijke neveneffecten; ofwel, heeft het deelnemen aan het traject (buiten de invloedssfeer van Halt) tot veranderingen op scholen geleid. Hierbij hebben we gebruik gemaakt van enquêtes en (een beperkt aantal) schoolbezoeken. Omdat maar een beperkt aantal ouders heeft deelgenomen aan het onderzoek, kunnen we over deze groep geen betrouwbare uitspraken doen. Voor de overige doelgroepen presenteren we hieronder onze bevindingen.

Effect van de interventie op leerlingen

- Leerlingen zeggen in de trajecten veel te hebben geleerd over wat een publieke taak is en laten zien dat ze weten waarom de publieke taak belangrijk is.
- Leerlingen lijken de dreiging die uitgaat van gedrag te onderschatten (in vergelijking met leraren), maar (onder)kennen wel de negatieve gevolgen (angst/stress) van agressief gedrag. Op dit laatste punt vindt een kleine toename plaats.
- In de voorgelegde casussen waarin ze omstander zijn bij agressie zeggen de meeste leerlingen te handelen zoals ook wordt beoogd. Voor de meeste leerlingen gold dit ook al in de uitgangssituatie en is er daardoor nauwelijks sprake van veranderingen. Wel zegt een ruime meerderheid van de leerlingen dat ze (een beetje of veel) hebben geleerd hoe ze een ander kunnen kalmeren, en wat ze kunnen doen als iemand slachtoffer is van geweld. Ook leraren zien bij hun leerlingen dat ze beter weten hoe ze een ander kunnen kalmeren.
- Bijna driekwart van de leerlingen zegt te hebben geleerd over wat ze kunnen doen om zelf rustig te worden. Hoewel nog altijd hoog, is dit het aspect waarvan leerlingen zeggen het minst over geleerd te hebben. Leraren zien hierin bij hun leerlingen geen ontwikkeling. Voor een klein deel van de leerlingen blijft het moeilijk om de eigen agressie te reguleren.
- Over het geheel bezien zegt 43% van de leerlingen dat ze anders zijn gaan denken over agressie en geweld.

Effect van de interventie voor het schoolpersoneel

- Er is na het schooltraject een zeer kleine verschuiving opgetreden in de bewustwording van leraren over hun eigen veiligheid. Het traject heeft bij sommigen geleid tot bewustwording van *het feit dat* ze gewend zijn geraakt aan bepaalde vormen van agressie van leerlingen.

- De als casus voorgelegde situatie wordt door leraren in de voor- en nameting als even bedreigend gezien. Hierin is geen verandering opgetreden. Ook zouden leraren op de bevroegde aspecten na afloop van het traject vrijwel hetzelfde handelen als voorafgaand aan het schooltraject.

Borging en terugblik

Het onderzoek geeft zowel aanwijzingen dat er sprake is van borging, als dat voor echte borging nog ondersteuning nodig is. Een eenduidige conclusie kunnen we hierover niet trekken. Wel kunnen we stellen dat leraren en schoolleiders tevreden zijn over het schooltraject.

Mogelijke bijvangst: Veranderingen op scholen

In het onderzoek hebben we gekeken of het schooltraject buiten de invloedssfeer van Halt tot veranderingen op scholen hebben geleid. Op een aantal aspecten zien we inderdaad dat schoolleiders en leraren veranderingen op de school constateren ten opzichte van de periode voorafgaand aan het schooltraject. Wel verschillen schoolleiders en leraren aanzienlijk in de mate waarin ze deze veranderingen constateren. Zo melden schoolleiders aanzienlijk meer veranderingen binnen de school dan leraren, ook waar het gaat om effecten bij leraren zelf. Hier lijkt sprake te zijn van overschatting door de schoolleiding. Schoolleiders wijzen bij veranderingen het vaakst naar hun eigen rol (met het schooltraject als op een na meest genoemde oorzaak), terwijl leraren even vaak naar de schoolleiding als het schooltraject verwijzen. Hierbij dient wel te worden aangemerkt dat deze 'interventies' (prioritering en het traject) bij alle scholen hebben plaatsgevonden, terwijl andere bevroegde interventies zoals lespakketten of nieuwe methoden of nieuwe invulling van de vertrouwenspersoon niet altijd hebben plaatsgevonden, en dus ook geen veranderingen *kunnen* veroorzaken. De zeven door ons bezochte scholen geven aan dat zij het VPT-traject niet hebben aangegrepen om veranderingen binnen de school te bewerkstelligen; dit was ook niet hun insteek. Uit het onderzoek kan niet worden geconcludeerd in hoeverre deze bevinding van toepassing is op de overige deelnemende scholen.

Beschouwing

De schooltrajecten van Halt zijn (per school) beperkt van omvang, zowel in absolute zin als in vergelijking met de eerder geëvalueerde pilot (DSP-groep, 2012) en zijn vooral gericht geweest op leerlingen. Bij leerlingen zien we dan ook de grootste verschillen tussen voor- en nameting. Leerlingen hebben onder meer geleerd over (het belang van) de veilige taak, onderkennen de gevolgen van agressie iets meer, en zeggen dat ze hebben geleerd hoe ze een ander kunnen kalmeren. In hun voorgenomen gedrag is evenwel weinig veranderd. Het is echter de vraag of dit met de beperkte interventie een realistische doelstelling is. Ook voor leraren is het maar de vraag of met de beperkte interventie een wezenlijk effect kan worden behaald. Het is dan ook goed te verklaren waarom er bij leraren tussen de voor- en nameting slechts zeer beperkte verschillen te meten zijn.

Over de inschatting van bijvangst van het traject als vliegwiel om veranderingen in het veiligheidsbeleid te realiseren zijn we tenslotte terughoudend. De scholen die we hebben gesproken geven aan dat het traject voor hen een dergelijke rol niet heeft gespeeld. In de enquête zien we wel dat relatief vaak naar het traject wordt verwezen als sterke bijdrage aan veranderingen, maar hier speelt mogelijk mee dat *alle scholen* hebben deelgenomen aan een traject, en dat andere mogelijke interventies (zoals training en coaching van leraren en lespakketten of methoden), minder vaak zijn toegepast. Hierdoor is het neveneffect van het schooltraject op veranderingen binnen de school in vergelijking met andere mogelijke interventies mogelijk kleiner dan uit dit onderzoek blijkt.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en aanleiding

Het programma Veilige Publieke Taak en Veilige Publieke Taak Onderwijs

In 2007 is door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) het programma Veilige Publieke Taak (VPT) gestart met als doel agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak¹ tegen te gaan. Specifiek voor het onderwijspersoneel is het programma Veilige Publieke Taak Onderwijs (VPTO) opgezet met als doel meer bewustwording bij onderwijsinstellingen op het gebied van agressie en geweld tegen onderwijspersoneel. Veiligheid is een voorwaarde voor kwalitatief goed onderwijs. Een veilig klimaat zorgt ervoor dat leraren prettig kunnen werken en voor kinderen een klimaat kunnen creëren waarin zij het beste uit zichzelf kunnen halen. Omdat onderwijspersoneel een belangrijke rol heeft in het creëren van een veilig klimaat, is het belangrijk in te zetten op bewustwording bij deze groep. Het VPTO programma moet het management van scholen hierbij ondersteunen. De volgende acht normen vormen de uitgangspunten van VPTO:

Normen VPTO:

1. De school moet de gangbare normen vaststellen, die zo nodig uitleggen en actief uitdragen bij medewerkers, leerlingen en ouders.
2. Meld incidenten direct. Alleen dan is een adequate reactie mogelijk en kan er beleid worden gemaakt om het in het vervolg te voorkomen. Een klimaat waarin melden normaal is past bij een professionele cultuur.
3. Registreer, analyseer en evalueer incidenten op school. Hierdoor is het mogelijk van elkaar te leren en er vervolgens beleid op te baseren.
4. Doe aangifte van ernstige incidenten. Dit bevordert het veiligheidsgevoel van medewerkers en leerlingen. Maak daarbij structurele afspraken met politie en justitie over de afwikkeling.
5. Probeer schade van incidenten te verhalen op de dader en/of zijn of haar opvoeders. Uit pedagogische overwegingen kan het zinvol zijn dat de dader moet werken aan het vergoeden van financiële en geestelijke schade en aan het herstel van de relatie.
6. Wees duidelijk in de reactie naar de dader van een incident. Normen moeten steeds opnieuw worden genoemd en uitgelegd. Het management heeft hierbij een voorbeeldrol.
7. Zorg voor opleiding en training van medewerkers. Incidenten kunnen vaak worden voorkomen of beheerst door een professionele reactie: het tijdig signaleren van wat er aan de hand is, het investeren in de relatie en het geven van de juiste reactie op een incident.
8. Zorg voor goede nazorg. Neem daarom in protocollen op hoe nazorg is geregeld. Bijvoorbeeld door gesprekken met schoolleiding, psychosociale nazorg, een extern begeleidingstraject en/of supervisie.

Het pilot-schoolproject van Halt en de continuering

In het kader van VPT heeft Halt in het schooljaar 2011/12 naast haar reguliere repressieve en preventieve activiteiten een pilotproject ontwikkeld en uitgevoerd op tien scholen (PO, VO en een ROC). De pilot had een intensief karakter en bestond ondermeer uit voorlichtingslessen voor jongeren, gesprekken met leraren en een ouderbijeenkomst.

In het schooljaar 2013/14 (met een uitloop naar 2014/15) heeft Halt in opdracht van het Ministerie van BZK en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een vervolg gegeven aan het project. Deze schooltrajecten waren enerzijds uitgebreider (wat betreft het aantal te bereiken scholen en leerlingen) en anderzijds beperkter (tijdsinvestering per school, aantal doelgroepen) van opzet. In totaal is door medewerkers van Halt per traject maximaal 35 uur besteed.

Met de schooltrajecten beoogt Halt het volgende te bereiken:²

¹ zoals bijvoorbeeld ambulance- en brandweerpersoneel, onderwijspersoneel en conducteurs

² Bron: Plan van aanpak schooltrajecten Veilige Publieke Taak (Halt, oktober 2013)

- Leerlingen: Bewustwording bij jongeren over de rol en het belang van werknemers met een publieke taak (onderwijs) en wat het betekent als deze werknemers te maken krijgen met agressie en geweld. Een aanzet voor positieve gedragsbeïnvloeding van jongeren door bewustwording en het aanreiken van alternatieve gedragsmogelijkheden.
- Ouders: Bewustwording bij ouders over de rol en het belang van werknemers met een publieke taak (onderwijs) en het belang van een veilige publieke taak onderwijs en een veilig schoolklimaat voor de ontwikkeling van hun kind en hun (voorbeeld)rol daarin.
- Schoolpersoneel: bewustwording bij schoolpersoneel van hun eigen publieke taak en het belang van het stellen van normen en grenzen en daarnaar handelen (bijvoorbeeld door registreren/melden van incidenten).
- School: is in staat gesteld om aandacht voor en aanpak van het thema VPT te borgen en zelf aansluiting te zoeken bij schoolveiligheidsplannen.

Globaal is de opzet van het schooltraject als volgt:³

- Voorbereiding (tijdsinvestering Halt: 5 tot 10 uur):
 - Afspraken maken met de directeur, tekenen overeenkomst tussen Halt en de school (standaard overeenkomst waarin duidelijk staat omschreven wat ieders rol is en wat Halt en de school van elkaar kunnen verwachten)
 - Opstellen concreet plan van aanpak
- Uitvoering (tijdsinvestering Halt: 20 tot 25 uur):
 - Startbijeenkomst met betrokken personeel
 - 3-5 voorlichtingslessen door Halt
 - Ouderbijeenkomst (van 20-40 minuten)
- Afronding (tijdsinvestering Halt: 5 uur):
 - Evaluatie
 - Slotbijeenkomst

Halt hanteert hierbij een uniforme aanpak, maar speelt met maatwerk in op de behoeften van de school. Zo kan in samenspraak met de school gekozen worden om ouders niet of op een andere manier bij het traject te betrekken.

In opdracht van de Ministeries van BZK en OCW heeft Oberon onderzocht in hoeverre de trajecten bij leerlingen, leraren en ouders hebben geleid tot veranderingen. Ook is gekeken of er *naast* de directe met de interventie beoogde effecten, als een soort 'bijvangst', nog meer veranderingen op het niveau van scholen zijn behaald. Verderop in deze rapportage lichten we dit nader toe.

1.2 Leeswijzer

Het onderzoek kende een tweezijdig karakter. Enerzijds is gekeken in hoeverre de interventie (de schooltrajecten van Halt) heeft geleid tot veranderingen bij leerlingen, schoolpersoneel en ouders. Anderzijds is gekeken in hoeverre er sprake is van een onbedoelde maar wenselijke neveneffecten; ofwel, heeft het deelnemen aan het traject (buiten de invloedssfeer van Halt) tot veranderingen op scholen geleid, bijvoorbeeld doordat het traject betrokkenen aan het denken heeft gezet of nieuwe ambities bij hen heeft aangewakkerd. In de hoofdstukindeling volgen we deze tweedeling. Allereerst beschrijven we in hoofdstuk 2 kort de onderzoeksopzet en uitvoering. In hoofdstuk 3 tot en met 5 gaan we dan achtereenvolgens in op de gevolgen van de interventie voor leerlingen, schoolpersoneel en ouders. In hoofdstuk 6 bekijken we in hoeverre scholen de lessen hebben geborgd. Ten slotte beschrijven we in hoofdstuk 7 de mogelijke 'bijvangst' van het traject: veranderingen op de scholen.

³ Bron: Plan van aanpak schooltrajecten Veilige Publieke Taak (Halt, oktober 2013).

2 Onderzoeksopzet en uitvoering

Het onderzoek kende een tweezijdig karakter. Enerzijds is gekeken in hoeverre de interventie (de schooltrajecten van Halt) heeft geleid tot veranderingen bij leerlingen, schoolpersoneel en ouders. Anderzijds is gekeken in hoeverre er sprake is van een onbedoelde maar wenselijke neveneffecten; ofwel, heeft het deelnemen aan het traject (buiten de invloedssfeer van Halt) tot veranderingen op scholen geleid, bijvoorbeeld doordat het traject betrokkenen aan het denken heeft gezet of nieuwe ambities bij hen heeft aangewakkerd.

In dit hoofdstuk geven we de onderzoeksvragen weer en beschrijven we de uitvoering van het onderzoek.

2.1 Onderzoeksvragen over de interventie

In het onderzoek stonden drie hoofdvragen centraal waarbij is gekeken in hoeverre de interventie heeft geleid tot veranderingen.

1. Wat is de invloed van het traject voor **leerlingen** op:
 - a. de ontwikkeling in kennis over publieke taak en het belang van een veilige publieke taak?
 - b. de attitude over een Veilige Publieke Taak?
 - c. kennis over en gebruik van handelingsperspectieven bij incidenten?
2. Wat is de invloed van het traject voor **schoolpersoneel (inclusief management)** op:
 - a. de ontwikkeling in kennis en handelen rondom de 8 VPTO-maatregelen, waarvan in het bijzonder:
 - kennis met betrekking tot het bewustzijn van de eigen veiligheid;
 - kennis over en handelen bij het melden van een incident en het doen van aangifte;
 - kennis over het schoolveiligheidsplan en de afspraken binnen een school;
 - b. het aantal voorvallen van agressie en geweld binnen de school?
3. Wat is de invloed van het traject voor **ouders** op:
 - a. op de bewustwording ten aanzien van hun invloed op het normbesef van kinderen?
 - b. de kennis van de gedragsregels die op school gelden? ⁴

2.2 Onderzoeksvragen gericht op neveneffecten

Naast de bovengenoemde onderzoeksvragen over de 'gevolgen van de interventie hebben we ook onderzocht in hoeverre er op deelnemende scholen sprake is van onbedoelde maar wenselijke neveneffecten.

1. Welke veranderingen zijn waar te nemen in (de uitvoering van) het sociaal veiligheidsbeleid?
2. Welke veranderingen in beleving ten aanzien van het sociaal veiligheidsbeleid zijn waar te nemen?
3. Welke factoren hebben geleid tot deze veranderingen?
4. Hoe worden de veranderingen in beleid en uitvoering daarvan geborgd in de organisatie?

⁴ Tijdens het onderzoek bleek dat het vergroten van de kennis van de gedragsregels bij ouders geen deel uitmaakt van de interventie. We hebben ouders hier wel kort naar gevraagd, maar eventuele gevolgen kunnen niet worden gezien als resultaat van de interventie.

2.3 Werkwijze en respons

Werkwijze

In samenspraak met de opdrachtgever en Halt hebben we de onderzoeksvragen uit paragraaf 2.1 en 2.2 vertaald in de diverse onderzoeksinstrumenten. Aandachtspunt was hierbij telkens dat de vragenlijsten begrijpelijk moesten zijn voor de doelgroep, en behapbaar moesten zijn in termen van tijdsinvestering.

In het onderzoek hebben we gebruik gemaakt van digitale enquêtes, aangevuld met enkele interviews met betrokkenen van scholen die door Halt zijn aangedragen als goede voorbeelden. De gegevensverzameling voor het onderzoek vond plaats in de periode december 2013 t/m januari 2015.

In het kader van dit onderzoek hebben we de volgende metingen verricht:

- Een voor- en nameting onder leerlingen (webenquête voor en direct na het traject)
- Een voor- en nameting onder leraren (webenquête voor en een à twee maanden na het traject)
- Een voor- en nameting onder school- of locatieleiders (webenquête voor en een à twee maanden na het traject)
- Een nameting onder ouders (webenquête ongeveer een week na de bijeenkomst)
- Een interview met de schoolleider, leraren en leerlingen van zeven scholen die door Halt bij ons zijn aangemeld als goed voorbeeld.

Het onderzoek is door Halt gefaciliteerd door ons in contact te brengen met de contactpersoon op school en ons te informeren over start- en einddata, en door ons te wijzen op goede voorbeelden van schooltrajecten. Via Halt of via de contactpersoon op school hebben we de contactgegevens (e-mailadressen) van leraren en schoolleiding verkregen. Veel scholen gaven er echter de voorkeur aan om de verspreiding van de digitale enquêtes te laten verlopen via de contactpersoon binnen de school.⁵ Binnen de school zorgden de leraren of de contactpersoon voor de verspreiding van de vragenlijst naar leerlingen en ouders.

Respons

In totaal zijn er 55 scholen bij ons aangemeld voor deelname aan het onderzoek.⁶ Op twee scholen vond het traject plaats voordat de voormeting kon plaatsvinden, terwijl het op zes scholen niet meer mogelijk was een nameting te houden, omdat de trajecten kort voor de Kerstvakantie ten einde liepen, of nog doorliepen in 2015. Tenslotte hebben drie scholen aangegeven af te zien van deelname aan het onderzoek. Uiteindelijk is derhalve op 44 scholen een voor- en nameting uitgezet.

Teneinde het verschil tussen de na- en voormeting zuiver te kunnen bepalen, hebben we de antwoorden van deelnemers op de voormeting gekoppeld aan hun antwoorden op de nameting.⁷ Hiermee wordt voorkomen dat de populatie van de voor- en nameting van elkaar verschillen. In de analyses bleek dat een deel van de respondenten (enkele leraren en met name leerlingen) anoniem wilde blijven en derhalve een fictieve naam en/of geboortedatum opgaf. Hierdoor zijn deze enquêtes noodgedwongen buiten de analyses gebleven. Op een deel van de scholen kon als gevolg hiervan geen enkele leerling-, leraar- of schoolleidersenquête worden gekoppeld. Uiteindelijk konden de voor-

⁵ Soms was dit ook noodgedwongen, omdat vlak voor de start van het traject pas duidelijk werd dat het ging lopen en er geen tijd meer was om de contactgegevens van de afzonderlijke deelnemende leraren op te vragen bij de school.

⁶ 55 scholen die uiteindelijk hebben deelgenomen aan het VPT-traject. Daarnaast zijn er nog zes andere scholen, waar we wel de voorbereidingen voor de metingen hebben gedaan, maar die zich na aanmelding hebben teruggetrokken van het VPT-traject.

⁷ Bij schoolleiders vond koppeling plaats via hun e-mailadres. Voor leraren vond koppeling ook plaats met behulp van het e-mailadres van de respondent. In gevallen waarin koppeling via e-mailadres niet mogelijk was (bijvoorbeeld omdat meerdere respondenten gebruik maakten van het zelfde e-mailadres) hebben we bij leraren gebruik gemaakt van de door hen in de enquête opgegeven geboortedatum. Bij leerlingen hebben we gekoppeld op basis van hun geboortedatum en naam.

en nametingen van 641 leerlingen, 45 leraren en 14 schoolleiders, en de nameting van 59 ouders worden betrokkenen in de analyses. In onderstaande tabel geven we dit weer.

Tabel 1. Aantal respondenten

	Voormeting	Nameting	Koppelbaar / betrokken in de analyses ⁸	Aantal scholen
Leerlingen	1.553	990	641	22 scholen
Leraren	144	60	45	21 scholen
Schoolleiding	14	14	14	14 scholen
Ouders	-	61	59	4 scholen

2.4 Instrumenten

In samenspraak met de opdrachtgever hebben we de onderzoeksvragen vertaald in de diverse vragenlijsten: een voor- en nameting voor leerlingen, leraren en schoolleiding, en een nameting voor ouders. Aandachtspunt was hierbij telkens dat de vragenlijsten begrijpelijk moesten zijn voor de doelgroep, en behapbaar moesten zijn in termen van tijdsinvestering.

Bij leerlingen hebben we in de vraagstelling geprobeerd aan te sluiten bij het taalniveau van leerlingen in de onderbouw van het vmbo. Dit maakt de vragenlijst ook goed te begrijpen voor de meeste leerlingen in de hogere leerjaren van het basisonderwijs.⁹ In de vragenlijsten hebben we gebruik gemaakt van een aantal cases. Hierbij hebben voorbeelden aan bod laten komen die niet ‘te extreem’ zijn. Bij extreme cases was het risico dat respondenten van meet af aan al zouden aangeven dat de gevallen bedreigend zouden zijn, en grote gevolgen zouden hebben. Interessanter is het om te bekijken of betrokkenen na het traject anders oordelen over minder ingrijpende gebeurtenissen.

Het VPT-project beoogt leerlingen bewust te maken van het effect dat agressie heeft op diverse beroepen. Desondanks hebben we in samenspraak met de opdrachtgever er in dit onderzoek voor gekozen om leerlingen met name te bevragen over agressie ten opzichte van leraren. Enerzijds omdat alle leerlingen dagelijks met leraren te maken hebben, en anderzijds omdat dit de mogelijkheid bood om de antwoorden van leerlingen te vergelijken met die van het potentiële slachtoffer: de leraar. Om deze vergelijking te kunnen maken hebben we in die gevallen in de vragenlijst van leraren gebruik gemaakt van dezelfde stellingen als voor leerlingen.

Teneinde de antwoorden op de voor- en nameting met elkaar te kunnen vergelijken, hebben we de vragen in de beide metingen zo veel mogelijk gelijk gehouden. Omdat we in de nameting de respondenten ook wilden vragen om expliciet terug te kijken op de veranderingen, hebben we noodgedwongen enkele andere vragen moeten schrappen. Op die vragen is dan ook geen vergelijking mogelijk tussen voor- en nameting.

⁸ We hebben twee ouders buiten de analyse gelaten omdat zij de enige deelnemende ouder van hun school waren.

⁹ Tijdens het onderzoek bleek dat aan de VPT-trajecten (in tegenstelling tot de pilot) relatief veel scholen voor speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en praktijkonderwijs hebben deelgenomen. Hoewel de vragenlijst hier niet specifiek op was ingericht, hebben we van een aantal van deze scholen begrepen dat de vragenlijst voor hun leerlingen weliswaar lang, maar wel goed te begrijpen was. Enkele scholen vonden de vragenlijst evenwel niet passen bij de doelgroep en hebben daarom afgezien van deelname.

2.5 Analyses

In het vergelijken van de voor- en nameting hebben we bij leerlingen gebruik gemaakt van gepaarde t-toetsen om te bepalen of veranderingen statistisch significant zijn. Omdat het aantal leraren (45) en schoolleiders (14) met een koppelbare voor- en nameting beperkt is, is statistische toetsing van verschillen bij hen niet zinvol. Bij leraren en leerlingen kijken we derhalve alleen naar de omvang van het verschil, los van statistische significantie.

Teneinde ontwikkelingen gemakkelijker te kunnen interpreteren hebben we bepaald in hoeverre de antwoorden op stellingen samenvallen binnen *clusters van antwoorden*, en hoe betrouwbaar deze clusters zijn. Dit maakt het interpreteren van de ontwikkelingen eenvoudiger. Deze analyses beschrijven we in bijlage 1.

Omdat het aantal deelnemende leerlingen, leraren en ouders per school verschilt, hebben we in de analyses gebruik gemaakt van weging. Hierbij wordt aan de antwoorden van deelnemers van scholen met weinig deelnemers een relatief groot gewicht gegeven, terwijl op scholen met veel deelnemers per deelnemer een kleiner gewicht wordt toegekend. Hiermee corrigeren we voor schoolgrootte en kunnen we zuiverder uitspraken doen over de waargenomen veranderingen.

3 Effect van de interventie op leerlingen

Eén van de doelen van de interventie (de schooltrajecten) is dat leerlingen leren wat een publieke taak is en waarom het belangrijk is dat mensen met een publieke taak hun werk kunnen uitvoeren. Daarnaast beoogt het programma leerlingen bewust te maken van de gevolgen die agressie heeft voor mensen met een publieke taak. Tenslotte beogen de trajecten een aanzet te geven voor positieve gedragsbeïnvloeding van jongeren door bewustwording en het aanreiken van alternatieve gedragsmogelijkheden.

Hieronder geven we eerst de belangrijkste bevindingen en een korte beschouwing. In de daaropvolgende paragrafen gaan we nader in op de onderbouwing van de bevindingen.

- Leerlingen zeggen in de trajecten veel te hebben geleerd over wat een publieke taak is. In de nameting zien we ook terug dat zij vaker dan voorheen het beoogde antwoord geven, namelijk dat mensen met een publieke taak er voor zorgen dat iedereen toegang heeft tot publieke voorzieningen.
- De inschatting van leerlingen over wat bedreigend is, is na het schooltraject vrijwel gelijk aan de uitgangssituatie. Iets vaker vinden ze brutaal gedrag bedreigend voor een leraar, maar elders gerichte agressie wordt juist iets minder als bedreigend gezien. In algemene zin valt op dat leerlingen de dreiging die uitgaat van agressief gedrag lager inschatten dan leraren. Leerlingen lijken de dreiging daarmee iets te onderschatten.
- Na afloop van het traject zien leerlingen vaker in dat het gedrag van de leerling uit de casus kan leiden tot angst of stress bij de leraar. Leerlingen zien daarmee ook iets meer negatieve gevolgen (angst/stress) van agressief gedrag dan leraren zelf.
- In de voorgelegde casussen waarin ze omstander zijn bij agressie zeggen de meeste leerlingen te handelen zoals ook wordt beoogd met het VPT-project. Voor de meeste leerlingen gold dit ook al in de uitgangssituatie en is er daardoor nauwelijks sprake van veranderingen. Wel zegt respectievelijk 74% en 84% van de leerlingen dat ze (een beetje of veel) hebben geleerd hoe ze een ander kunnen kalmeren, en wat ze kunnen doen als iemand slachtoffer is van geweld. Ook leraren zien bij hun leerlingen dat ze beter weten hoe ze een ander kunnen kalmeren.
- Bijna driekwart van de leerlingen zegt te hebben geleerd over wat ze kunnen doen om zelf rustig te worden. Hoewel nog altijd hoog, is dit het aspect waar leerlingen zeggen het minst over geleerd te hebben. Leraren zien hierin bij hun leerlingen geen ontwikkeling. Voor een klein deel van de leerlingen blijft het (volgens leraren en leerlingen zelf) moeilijk om de eigen agressie te reguleren.
- Over het geheel bezien zegt 43% van de leerlingen dat ze anders zijn gaan denken over agressie en geweld.

Beschouwing

Door middel van een beperkte interventie (paar lessen, waarvan meestal één door Halt georganiseerd) is gepoogd leerlingen kennis bij te brengen over de (veilige) publieke taak, de gevolgen van agressie en een aanzet te geven voor positieve gedragsbeïnvloeding.

Uit dit onderzoek blijkt dat op deze doelstellingen, gelet op de beperkte interventie (kleine) winst is behaald: Leerlingen hebben kennis genomen van het thema VPT, hebben beter zicht op de gevolgen van agressie voor leraren en hebben wat geleerd over hoe ze anderen kunnen kalmeren. Een aanzienlijk deel van de leerlingen is ook anders gaan denken over agressie en geweld. Wel constateren we dat leerlingen ook na het traject de dreiging die uitgaat van agressief gedrag nog wat onderschatten (in vergelijking met hun leraren), en dat er nog altijd een (klein) deel van de leerlingen is voor wie het moeilijk is om hun eigen agressie te reguleren. Voor deze leerlingen lijkt een intensiever aanbod nodig.

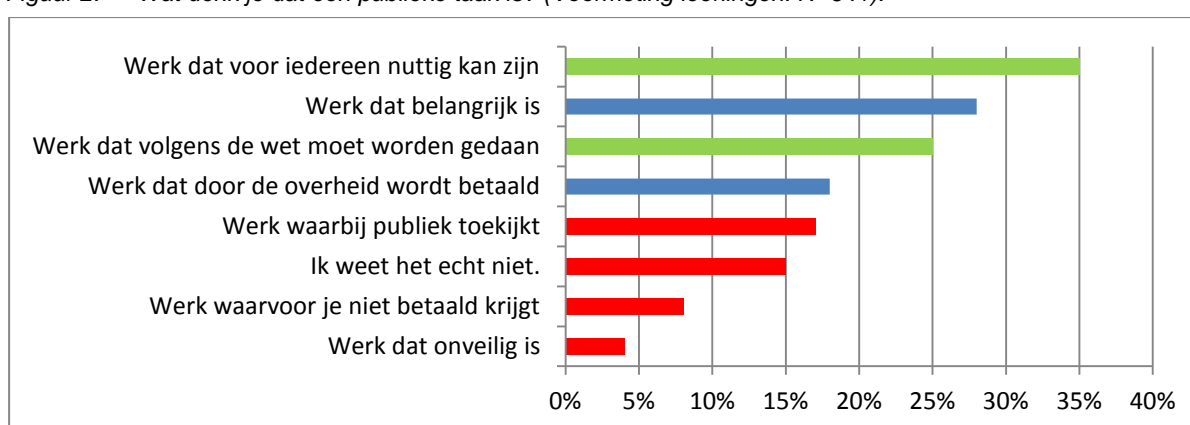
3.1 Kennis over en belang van de publieke taak

Wat is de publieke taak?

Voorafgaand aan deelname aan het schooltraject hebben we leerlingen gevraagd wat zij zich voorstellen bij een publieke taak. Hierbij hebben we een aantal kenmerken die nauw samenhangen met de publieke taak (groen in de grafiek hier onder) opgenomen en een aantal kenmerken die minder nauw samenhangen met de publieke taak (blauw in de grafiek hier onder). Ook hebben we ter controle een aantal kenmerken bevestigd die niet horen bij de publieke taak (rood in de grafiek hier onder). Leerlingen konden meerdere antwoorden aangeven.

We zien dat de kenmerken die nauw en iets minder nauw samenhangen met de publieke taak het meest genoemd zijn. De kenmerken die niet horen bij de publieke taak worden het minst genoemd, al denkt toch zo'n 18% van de leerlingen aanvankelijk dat een publieke taak werk is waarbij publiek toekijkt.

Figuur 2. Wat denk je dat een publieke taak is? (Voormeting leerlingen: N=641).

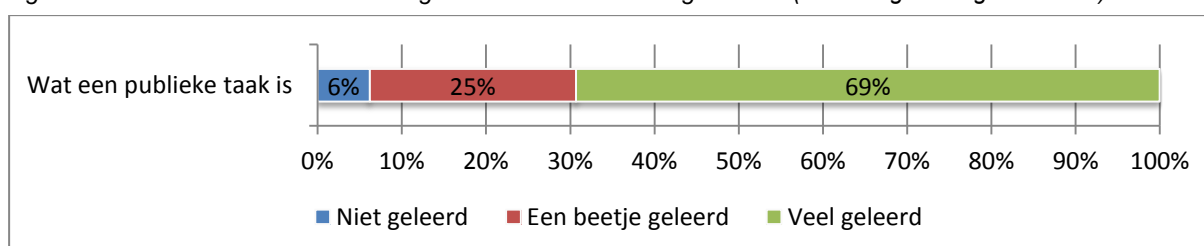

Om de vragenlijst beknopt te houden, hebben we in de nameting niet opnieuw gevraagd wat leerlingen onder een publieke taak verstaan. Wel hebben we hen gevraagd of zij hierover hebben geleerd. Zo'n 70% geeft aan hier veel over te hebben geleerd, en zo'n 25% "een beetje". In de interviews met leerlingen op de zeven bezochte scholen verwijzen zij ook vaak naar beroepen als ambulancemedewerker, politieagent of medewerker van het openbaar vervoer. Zij geven hiermee aan dat ze kennis hebben genomen van het begrip publieke taak.

"Het is belangrijk dat mensen met een publieke taak gewoon hun werk kunnen doen en met respect behandeld worden. Zij zijn er om je te helpen."

- Leerling (schoolcasus 3)

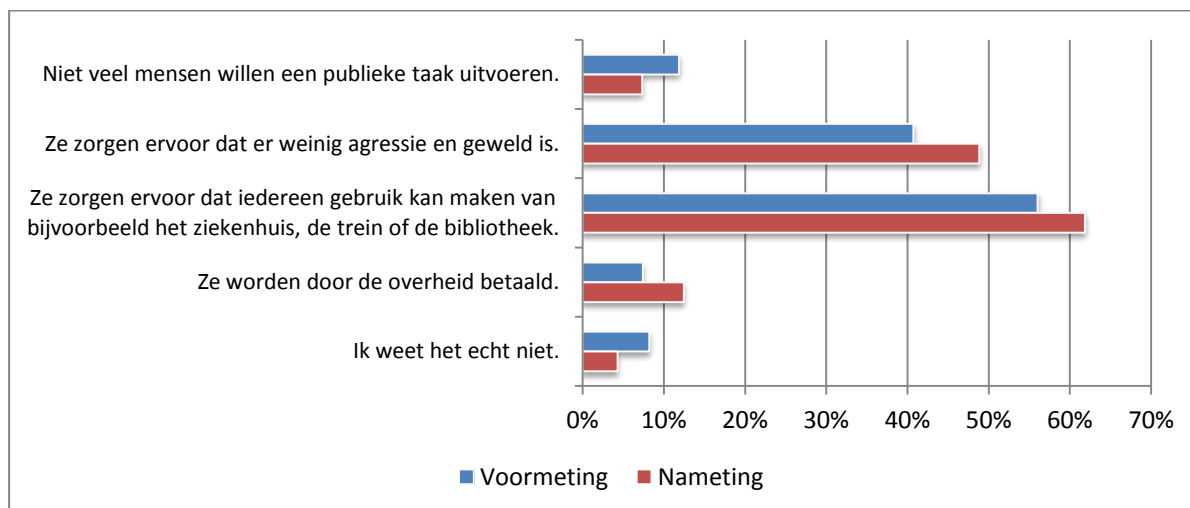
Figuur 3. In de lessen over een Veilige Publieke Taak heb ik geleerd... (Nameting leerlingen: N=641).

Belang van de publieke taak

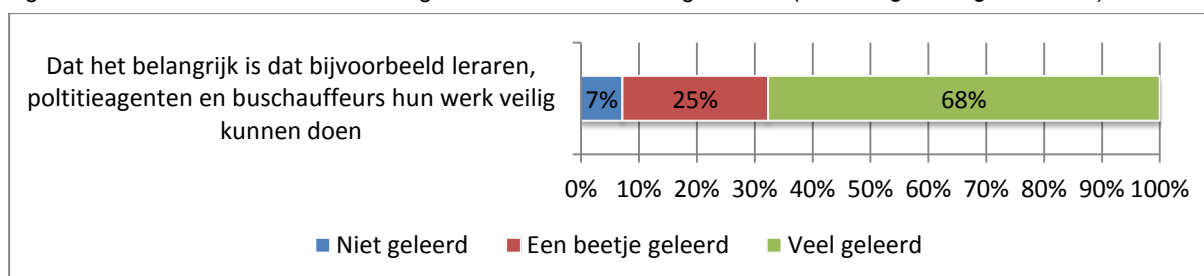
In de voor- en nameting hebben we leerlingen (nadat we in eenvoudige bewoording hebben uitgelegd wat een publieke taak is¹⁰) gevraagd waarom het werk van mensen met een publieke taak belangrijk is. Het beoogde antwoord¹¹ wordt zowel in de voor- als nameting het vaakst genoemd. Ook zien we dat in de nameting iets meer leerlingen het beoogde antwoord geven.¹² Daarnaast zien we een stijging bij het antwoord “Ze zorgen ervoor dat er weinig agressie en geweld is” tussen de voor- en nameting. Dit is mogelijk het gevolg van de keuze van ‘gastsprekers’. Op veel scholen is er voor gekozen om een politieagent of controleur van het openbaar vervoer te laten vertellen over diens ervaringen met agressie.

Figuur 4. *Waarom is het werk van mensen met een publieke taak belangrijk, denk je? (Leerlingen: N=641).*

Vrijwel alle leerlingen geven desgevraagd aan dat ze hebben geleerd dat het belangrijk is dat mensen met een publieke taak hun werk veilig kunnen uitvoeren. Ruim tweederde heeft hier veel over geleerd, en een kwart “een beetje”.

Figuur 5. *In de lessen over een Veilige Publieke Taak heb ik geleerd... (Nameting leerlingen: N=641).*

3.2 Attitude ten aanzien van de veilige publieke taak

In samenspraak met de opdrachtgever en Halt hebben we in de uitvoering van het onderzoek de vraag over attitude ten aanzien van de veilige publieke taak vertaald in bewustwording over wat het betekent als iemand met een publieke taak te maken krijgt met agressie en geweld. Op die manier doen we het meest recht aan de opzet van de schooltrajecten.

¹⁰ “De toelichting luidde als volgt “Met een publieke taak bedoelen we taken waar iedereen gebruik van moet kunnen maken. Voorbeelden zijn mensen die werken in het openbaar vervoer, de politie, ambulance, het postkantoor of een school. Dit werk moet volgens de wet gebeuren en de mensen die het werk doen, mogen geen mensen weigeren. Vaak wordt dit werk door de overheid betaald.”

¹¹ Antwoord: Ze zorgen ervoor dat iedereen gebruik kan maken van bijvoorbeeld het ziekenhuis, de trein of de bibliotheek

¹² Alle verschillen tussen voor- en nameting op deze vraag zijn statistisch significant.

Bewustwording over bedreigende situaties voor een leraar

De schooltrajecten beogen leerlingen bewust te maken van het effect dat agressie heeft op mensen met een publieke taak. Het gaat daarbij onder andere om medewerkers van de politie, ambulance of brandweer, maar ook om leraren. In samenspraak met de opdrachtgever en Halt hebben we er in dit onderzoek voor gekozen om leerlingen te bevragen over agressie ten opzichte van leraren. Enerzijds omdat alle leerlingen dagelijks met leraren te maken hebben, en anderzijds omdat dit de mogelijkheid bood om de antwoorden van leerlingen te vergelijken met die van het potentiële “slachtoffer” in de casus; de leraar.

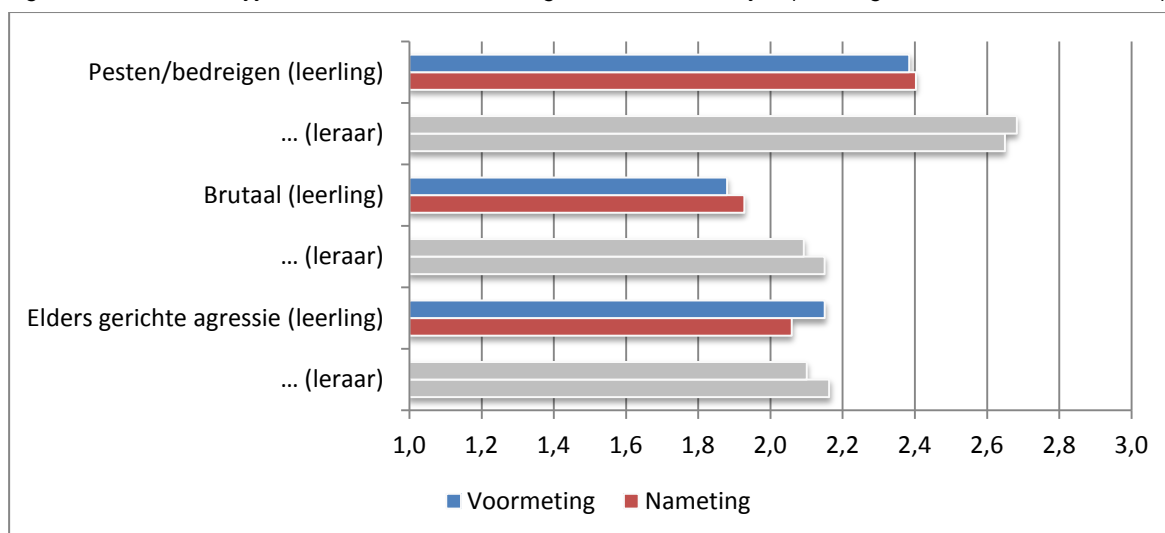
In de vragenlijst hebben we leerlingen en leraren verschillende stellingen voorgelegd met de vraag in hoeverre deze voor een leraar bedreigend zou kunnen zijn. Deze stellingen hebben we ‘ingedikt’ tot drie schalen (zie bijlage 1 voor een toelichting). Doordat we voor leerlingen en leraren dezelfde stellingen hebben toegepast, kunnen we hun antwoorden met elkaar vergelijken.

In deze paragraaf focussen we op de antwoorden van leerlingen.¹³ Verderop in deze rapportage (paragraaf 4.1) gaan we nader in op de antwoorden van leraren. Wel maken we hier een globale vergelijking tussen de antwoorden van leerlingen en leraren.

In onderstaande figuur is te zien dat er in de antwoorden van leerlingen weinig verschillen te zien zijn tussen de voor- en nameting.¹⁴ Leerlingen denken na het schooltraject iets vaker dat brutaal gedrag bedreigend kan zijn voor de leraar, maar ook iets minder vaak dat elders gerichte agressie bedreigend is. Dit wijkt af van het beeld van leraren zelf (daarover meer in paragraaf 4.1). Voor dit verschil hebben wij geen verklaring.

Over het geheel bezien valt op dat leerlingen de dreiging die uitgaat van pesten/bedreigen en brutaal gedrag lager inschatten dan leraren. Leerlingen lijken de gevolgen van agressie (in de breedste zin van het woord) dus iets te onderschatten. Dit geldt zowel voor de voor- als nameting.

Figuur 6. Wat denk jij dat voor een leraar bedreigend zou kunnen zijn? (Leerlingen: N=641. Leraren: N=45).

¹³ Om de aandacht te richten op de antwoorden van leerlingen, hebben we in de grafiek de antwoorden van leraren grijs gemaakt.

¹⁴ Het verschil tussen voor- en nameting op het cluster pesten/bedreigen is niet statistisch significant. Op de overige twee clusters zijn de verschillen wel statistisch significant, maar desondanks klein. De effectgrootte (Cohen's D) bedraagt 0,10 (brutaal) en -0,17 (Elders gerichte agressie). Effecten tussen 0,20 en 0,50 gelden doorgaans als “klein”. Zie bijvoorbeeld <http://www.nji.nl/Effectgrootte>.

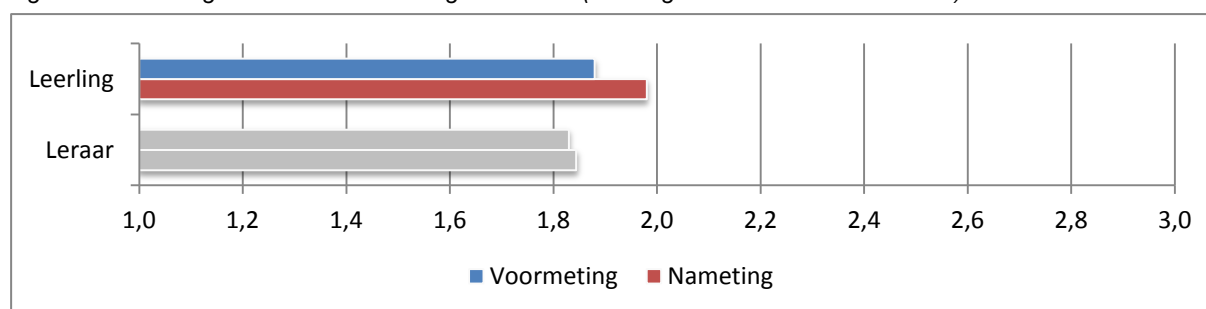
Bewustwording over de gevolgen van agressie voor een leraar

In de vragenlijst hebben we leerlingen (en leraren) onderstaande casus voorgelegd met de vraag welke gevolgen dit zou kunnen hebben voor de betreffende leraar. Hierbij hebben we hen een aantal stellingen voorgelegd. De meeste van deze stellingen vormen tezamen één betrouwbare schaal (zie bijlage 1). Hierdoor kunnen we een overkoepelende uitspraak doen over de inschatting van leerlingen en leraren over de gevolgen voor een leraar.

Casus: Milan zit ontzettend vervelend te doen in de klas. De leraar heeft hem er al meerdere keren op aangesproken, maar Milan luistert niet. Dan is voor de leraar maat vol, hij stuurt Milan de klas uit. Als de leraar na schooltijd naar zijn fiets loopt, ziet de leraar dat zijn fietsband leeg is. Milan staat verderop en roept kwaad naar de leraar: "Ik weet waar je woont!"

In deze paragraaf focussen we op de antwoorden van leerlingen.¹⁵ Verderop in deze rapportage (paragraaf 4.1) gaan we nader in op de antwoorden van leraren. Wel maken we hier een globale vergelijking tussen de antwoorden van leerlingen en leraren. We zien dat leerlingen in de nameting meer dan in de voormeting onderkennen dat het gedrag van de leerling uit de casus kan leiden tot angst of stress bij de leraar.¹⁶ Leerlingen schatten de gevolgen zwaarder in dan de leraren zelf.

Figuur 7. Gevolgen voor de leraar - angst of stress (Leerlingen: N=641. Leraren: N=45).

3.3 Handelingsperspectieven van leerlingen

De schooltrajecten beogen een aanzet te geven voor positieve gedragsbeïnvloeding van jongeren, en hen alternatieve gedragsmogelijkheden aan te reiken. In dit onderzoek hebben we deze gedragsbeïnvloeding onderzocht door leerlingen in de voor- en nameting casussen waarbij leerlingen getuige zijn van agressie of geweld voor te leggen met de vraag hoe zij zouden handelen. Het gaat hierbij dus niet om feitelijk gedrag van leerlingen, maar om *voorgenomen* gedrag.

Gedrag als omstander

Met twee korte cases hebben we leerlingen gevraagd naar hun gedrag. We hebben hen hierbij een aantal stellingen voorgelegd, die we in de analyses hebben 'ingedikt' tot schalen ('zie bijlage 1 voor een toelichting).

Casus: Een tijdje geleden was er in het nieuws dat er bij een voetbalwedstrijd een grensrechter werd geschopt door een groep jongens die boos op hem waren.

Stel je voor dat jij zou zien dat een groep jongeren iemand zouden schoppen die op de grond lag.

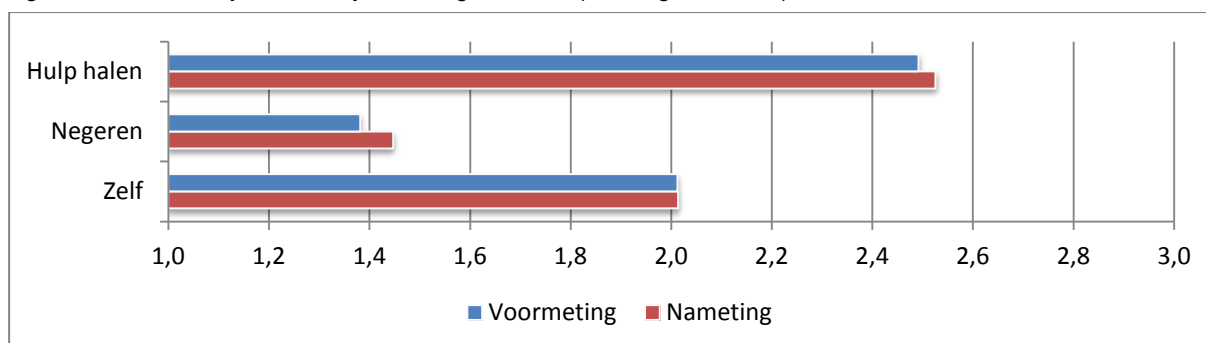
Zowel in de voor- als nameting geven leerlingen vooral aan hulp te gaan halen in dit geval. Dit is ook het gewenste gedrag zoals dit in de schooltrajecten wordt geleerd. Over het geheel bezien is het

¹⁵ Om de aandacht te richten op de antwoorden van leerlingen, hebben we in de grafiek de antwoorden van leraren grijs gemaakt.

¹⁶ Het verschil tussen voor- en nameting bij leerlingen op deze vraag is statistisch significant. De effectgrootte (Cohen's D) is 0,24; dit geldt als een klein effect.

voorgenomen gedrag van de van leerlingen onveranderd.¹⁷ Alleen op het aspect “negeren” is het verschil statistisch significant, maar in termen van effectgrootte ‘nihil’.¹⁸

Figuur 8. Wat zou je doen als je dit ziet gebeuren? (Leerlingen: N=641).

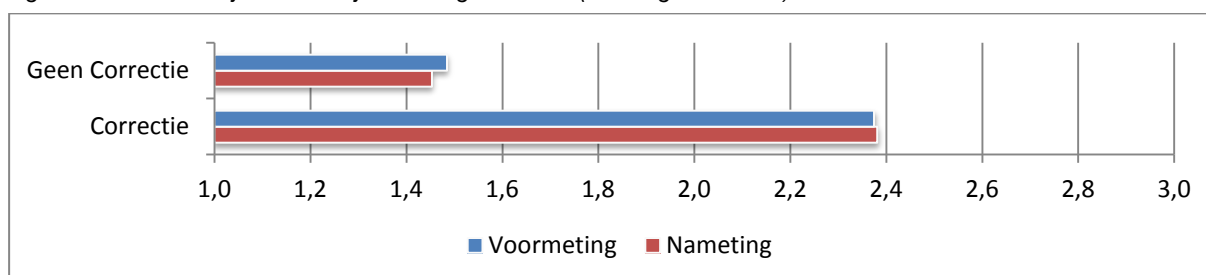

Casus:

Je vriend Sam kan soms heel boos worden. Samen stap je de bus in. Sam heeft niet genoeg geld op zijn OV-chipkaart staan om te betalen. Hij loopt toch door de bus in. De buschauffeur spreekt hem hierop aan en Sam zegt 'Doe niet zo moeilijk man, hou je bek'. Wat zou je doen als je dit ziet gebeuren?

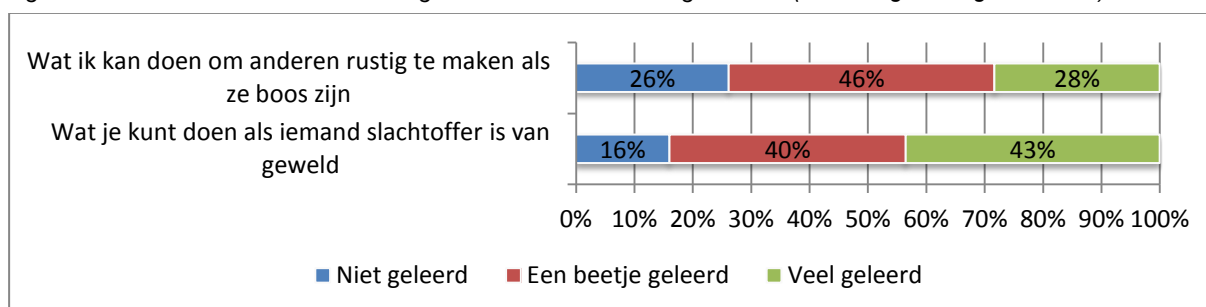
De meeste leerlingen stemmen in met de stellingen waarin ze de leerling aanspreken op diens gedrag. Tussen de voor- en nameting is hierin geen verschil.¹⁹

Figuur 9. Wat zou je doen als je dit ziet gebeuren? (Leerlingen: N=641).

Desgevraagd zegt driekwart van de leerlingen dat ze in de lessen iets hebben geleerd over wat ze kunnen doen om anderen te kalmeren (ruim een kwart heeft hier “veel” over geleerd). Zo’n 84% (43% zegt “veel” te hebben geleerd) heeft geleerd over wat ze kunnen doen als iemand slachtoffer is van geweld (zie onderstaande figuur).

Figuur 10. In de lessen over een Veilige Publieke Taak heb ik geleerd... (Nameting leerlingen: N=641).

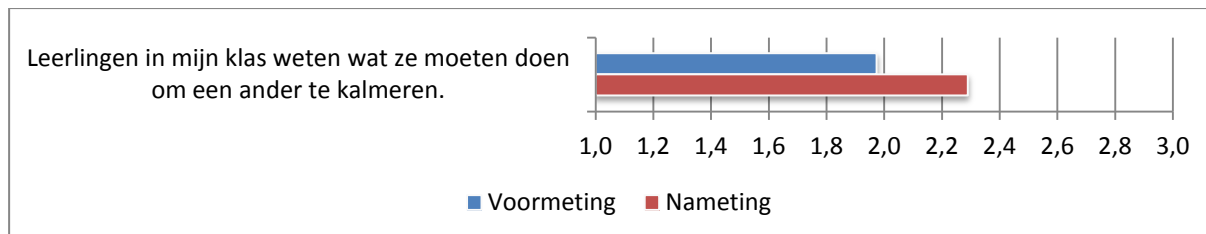
¹⁷ Alleen binnen het cluster “Negeren” zijn de verschillen statistisch significant. Bij de overige twee clusters is dit niet het geval.

¹⁸ Cohen’s D=0,11. Effecten tussen 0,20 en 0,50 gelden doorgaans als “klein”. Zie bijvoorbeeld <http://www.nij.nl/Effectgrootte>.

¹⁹ De verschillen zijn statistisch niet significant.

Ook aan leraren hebben we gevraagd in hoeverre leerlingen weten wat ze moeten doen om een ander te kalmeren. We zien dat leraren bij leerlingen een aanzienlijke ontwikkeling zien in hun kennis om anderen te kalmeren.

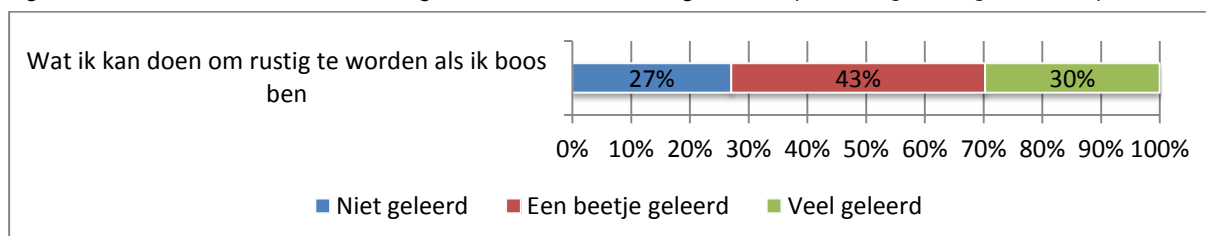
Figuur 11. Welke van de volgende stellingen zijn op de klas die meedoet aan de lessen van Veilige Publieke Taak van toepassing? (Leraren: N=45)

Wat kun je doen om minder boos te worden?

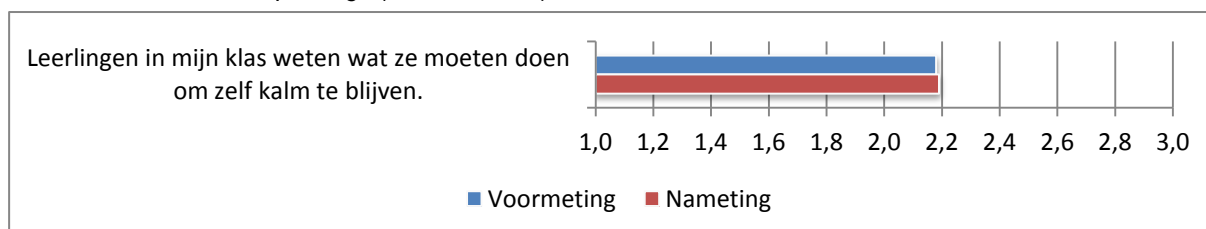
Bijna driekwart van de leerlingen zegt in de lessen geleerd te hebben wat ze kunnen doen om rustig te worden. Bijna eenderde zegt hierover veel te hebben geleerd.

Figuur 12. In de lessen over een Veilige Publieke Taak heb ik geleerd... (Nameting leerlingen: N=641).

Ook aan leraren hebben we gevraagd in hoeverre leerlingen weten wat ze moeten doen om *zelf* kalm te blijven (figuur 13). Uit de antwoorden van leraren blijkt dat leerlingen hierin niet zijn veranderd. Dit is ook het aspect waarvan leerlingen zelf aangeven het minst te hebben geleerd. Dit beeld wordt bevestigd in de interviews. Volgens een deel van de leraren is het voor hun leerlingen moeilijk om hun eigen agressie te reguleren. Een leraar spreekt in dit verband over 'plofleerlingen'. Leerlingen die zonder grote aanleiding intens woedend kunnen worden en vervolgens niet meer goed kunnen nadenken over hun gedrag.

Figuur 13. Welke van de volgende stellingen zijn op de klas die meedoet aan de lessen van Veilige Publieke Taak van toepassing? (Leraren: N=45)

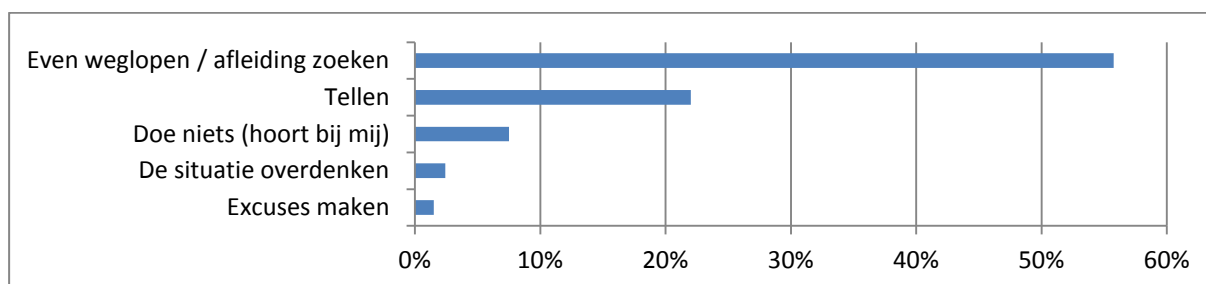

Aan alle leerlingen hebben we met een open vraag gevraagd wat ze zouden doen om zichzelf te kalmeren als ze zelf heel boos zouden zijn op de leraar. De meeste van hun antwoorden zijn in te delen in vijf categorieën (sommige antwoorden vallen in meerdere categorieën) (zie figuur 14). Meer dan de helft van de leerlingen zegt na afloop van het schooltraject dat ze even de klas uit zouden lopen, bijvoorbeeld naar de wc om te kunnen kalmeren. Nog eens ruim 20% zou gaan tellen om daardoor tot rust te komen. Beide vormen zijn ook door Halt in de lessen benoemd als goede strategieën. Zo'n 7% van de leerlingen zegt dat boos worden nou eenmaal in hun aard ligt en dat ze niets zouden doen om kalm te worden. 2% van de leerlingen zegt excuses te maken aan de leraar. Zij

gaan er daarbij kennelijk van uit dat zij in hun boosheid iets doen waarvoor zij hun excuses moeten maken.

De overige leerlingen hebben een andere strategie, of geven aan dat ze zich niet voor kunnen stellen dat ze boos worden op de leraar.

Figuur 14. Stel je voor dat je zelf heel boos wordt op de leraar. Wat denk je dat je kunt doen om minder boos te worden? (Nameting leerlingen: N=641).

In de interviews op scholen wordt ook regelmatig bevestigd dat een deel van het agressieve gedrag van leerlingen moeilijk te veranderen is. Zo stelt een leraar: *'Natuurlijk wordt er veel gescholden, ook tegen leraren, maar dat is vaak als gevolg van een heftige emotie. Deze leerlingen ploffen vaak; dat is hun uitlaatklep en daar moet je rekening mee houden,'* (Schoolcasus 2). Een andere leraar stelt: *'Aan de ene kant is er de bewustwording bij de leerlingen, maar voor sommige leerlingen zijn het speldenprikjes.'* (Schoolcasus 1)

3.4 Overkoepelend: wat hebben leerlingen geleerd?

Behalve dat we de stellingen in de voor en nameting met elkaar vergelijken, hebben we leerlingen in de nameting ook expliciet gevraagd in hoeverre zij door de lessen over een Veilige Publieke Taak anders zijn gaan denken over agressie en geweld. Van de leerlingen geeft 43% aan dat dit het geval is.

In een open vraag hebben leerlingen voorbeelden gegeven van hetgeen ze hebben geleerd. Het merendeel van de antwoorden komt overeen met de in de enquête bevroegde aspecten (wat een publieke taak is, waarom het belangrijk is dat mensen hun werk veilig kunnen uitvoeren, wat bedreigend is, wat de gevolgen zijn van geweld, wat je kunt doen om agressie te voorkomen en wat je kunt doen als iemand slachtoffer is. Hier onder geven we enkele in het oog springende voorbeelden.

- *"Dat je met agressie en geweld niks oplost."*
- *"Ik heb geleerd dat je respect moet hebben voor iemand met een publieke taak."*
- *"Toon geen agressie tegen mensen met publieke taken. Toon respect want ze proberen juist iedereen te helpen."*
- *"Je moet mensen die een veilige publieke taak hebben niet zomaar gaan schoppen of uit gaan schelden."*
- *"Dat mensen die een publieke taak hebben goede dingen doen."*
- *"Mensen in de VPT helpen je voor je eigen veiligheid."*
- *"Mensen met een veilige publieke taak helpen je dus je moet hun niet in de weg gaan zitten."*
- *"Nooit mensen die gewoon hun werk doen mishandelen."*
- *"Wat je kunt doen om een ruzie of zo op te lossen."*
- *"Ik heb geleerd dat je niet in een gevecht moet springen maar bel iemand of vraag iemand om die jongens te kalmeren."*
- *"Dat pesten, schoppen en slaan niet altijd de goede oplossing is."*

4 Effect van de interventie voor het schoolpersoneel

Een klein deel van de tijdsbesteding van Halt is gericht op medewerkers van de school (leraren en schoolleiding). De doelstelling daarbij is bewustwording bij schoolpersoneel van hun eigen publieke taak en het belang van het stellen van normen en grenzen en daarnaar handelen (bijvoorbeeld door registreren/melden van incidenten).

Hieronder geven we eerst de conclusies en een korte beschouwing. In de daaropvolgende paragrafen gaan we hier nader op in.

- Er is na het schooltraject een zeer kleine verschuiving opgetreden in de bewustwording van de eigen veiligheid. Leraren zien pesten/bedreigen iets minder als bedreigend, terwijl brutaal gedrag en elders gerichte agressie in de nameting iets vaker als bedreigend wordt ervaren. Het traject heeft bij sommigen geleid tot bewustwording van *het feit dat* ze gewend zijn geraakt aan bepaalde vormen van agressie van leerlingen.
- De als casus voorgelegde situatie wordt door leraren in de voor- en nameting als even bedreigend gezien. Hierin is geen verandering opgetreden.
- Leraren zouden op de bevroegde aspecten na afloop van het traject vrijwel het zelfde handelen als voorafgaand aan het schooltraject.

Beschouwing

Binnen de schooltrajecten die op zichzelf al een beperkte omvang hadden, was een klein deel van de interventie gericht op kennisoverdracht en bewustwording van schoolpersoneel. Het is daarom goed te verklaren waarom er tussen de voor- en nameting slechts zeer beperkte verschillen te meten zijn.

4.1 Bewustzijn van de eigen veiligheid

Wat is voor een leraar bedreigend?

Net als leerlingen (zie paragraaf 3.2) hebben we ook leraren verschillende situaties (stellingen) voorgelegd met de vraag in hoeverre deze voor een leraar bedreigend zou kunnen zijn. Deze stellingen hebben we op dezelfde manier als bij leerlingen 'ingedikt' tot drie schalen (zie bijlage 1 voor een toelichting).

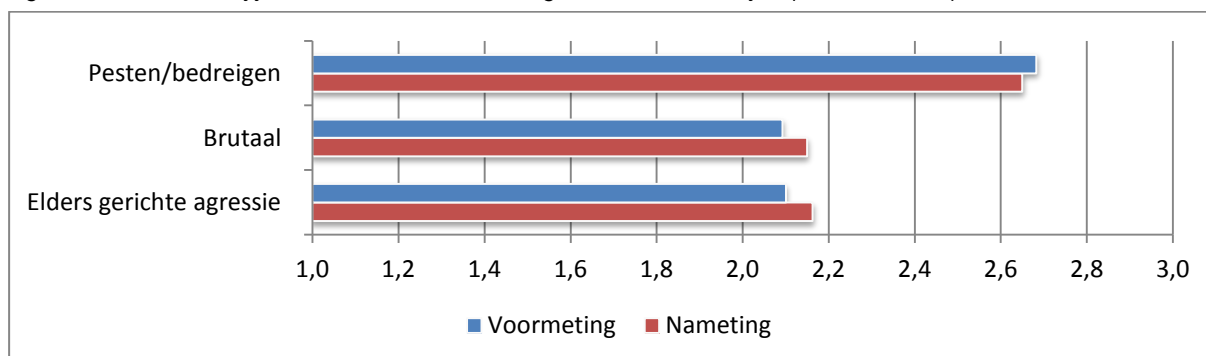
De verschillen in scores tussen voor- en nameting zijn beperkt (zie figuur 15). Leraren vinden de vormen die (aanvankelijk) minder bedreigend gevonden worden (brutaal gedrag en elders gerichte agressie) iets meer bedreigend, en pesten/bedreigen wat minder. Dit kan betekenen dat leraren meer zijn gaan inzien dat ook 'kleinere' vormen van agressie bedreigend kunnen zijn. In de interviews op scholen wordt dit ook bevestigd. In deze interviews geven leraren aan dat ze een bepaalde mate van agressie normaal zijn gaan vinden, zeker daar waar het gaat om een doelgroep van leerlingen met gedragsproblematiek. Leraren vatten het niet persoonlijk op en zeggen dat het voor hen doorgaans niet erg bedreigend aanvoelt. Het traject heeft volgens leraren wel bijgedragen aan bewustwording van het feit *dat ze zoveel 'gewoon' zijn gaan vinden*. In de gesprekken op scholen zijn voorbeelden genoemd waarbij het VPT-traject ertoe heeft geleid dat de discussie over het stellen van grenzen onder de leraren weer is aangewakkerd. Het kan zijn dat de grens van de ene leraar ligt bij verbale agressie, maar een andere leraar de grens pas stelt bij fysieke agressie. De grenzen verschillen per leerkracht. Door het traject is er een gesprek ontstaan onder de leerkrachten over wat er wel en niet precies geaccepteerd kan worden in de school, wat als bedreigend wordt ervaren en hoe hier een lijn in getrokken kan worden. (Schoolcasus 4). Op een andere school geven leraren aan dat ze naar aanleiding van het schooltraject als team nog bewuster zijn gaan nadenken over het gedrag dat in de klas niet getolereerd mag worden.

“Het is goed dat er een dergelijk traject is, want men is er dan bewust mee bezig in plaats van af te wachten tot er weer iets gebeurt. Voorkomen is beter dan genezen.”

- Leraar (Schoolcasus 7)

Voor het gegeven dat pesten/bedreigen iets minder als bedreigend wordt ervaren, hebben wij geen verklaring.

Figuur 15. Wat denk jij dat voor een leraar bedreigend zou kunnen zijn? (Leraren: N=45).

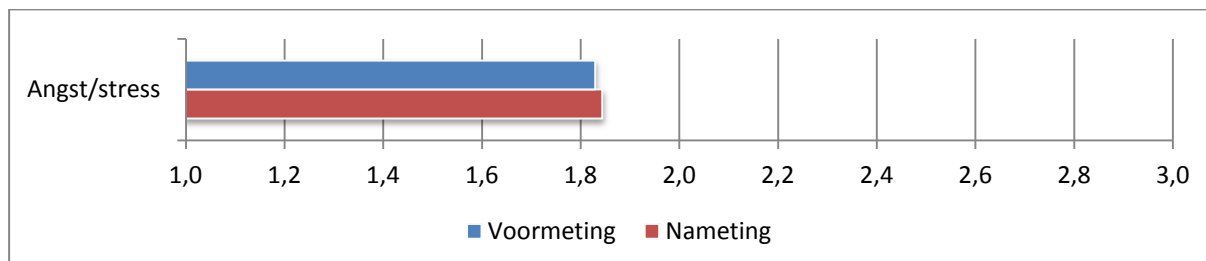
Gevolgen van agressie voor een leraar?

In de vragenlijst hebben we leraren onderstaande casus voorgelegd met de vraag welke gevolgen dit zou kunnen hebben voor de betreffende leraar. Hierbij hebben we hen een aantal stellingen voorgelegd. De meeste van deze stellingen vormen tezamen één betrouwbare schaal (zie bijlage 1). Hierdoor kunnen we een overkoepelende uitspraak doen over de inschatting van leraren over de gevolgen voor een leraar.

Casus: Milan zit ontzettend vervelend te doen in de klas. De leraar heeft hem er al meerdere keren op aangesproken, maar Milan luistert niet. Dan is voor de leraar maat vol, hij stuurt Milan de klas uit. Als de leraar na schooltijd naar zijn fiets loopt, ziet de leraar dat zijn fietsband leeg is. Milan staat verderop en roept kwaad naar de leraar: "Ik weet waar je woont!"

We zien dat er in de antwoorden van leraren (nagenoeg) geen verschil te zien is tussen de voor- en nameting.

Figuur 16. Gevolgen voor de leraar - angst of stress (Leraren: N=45).

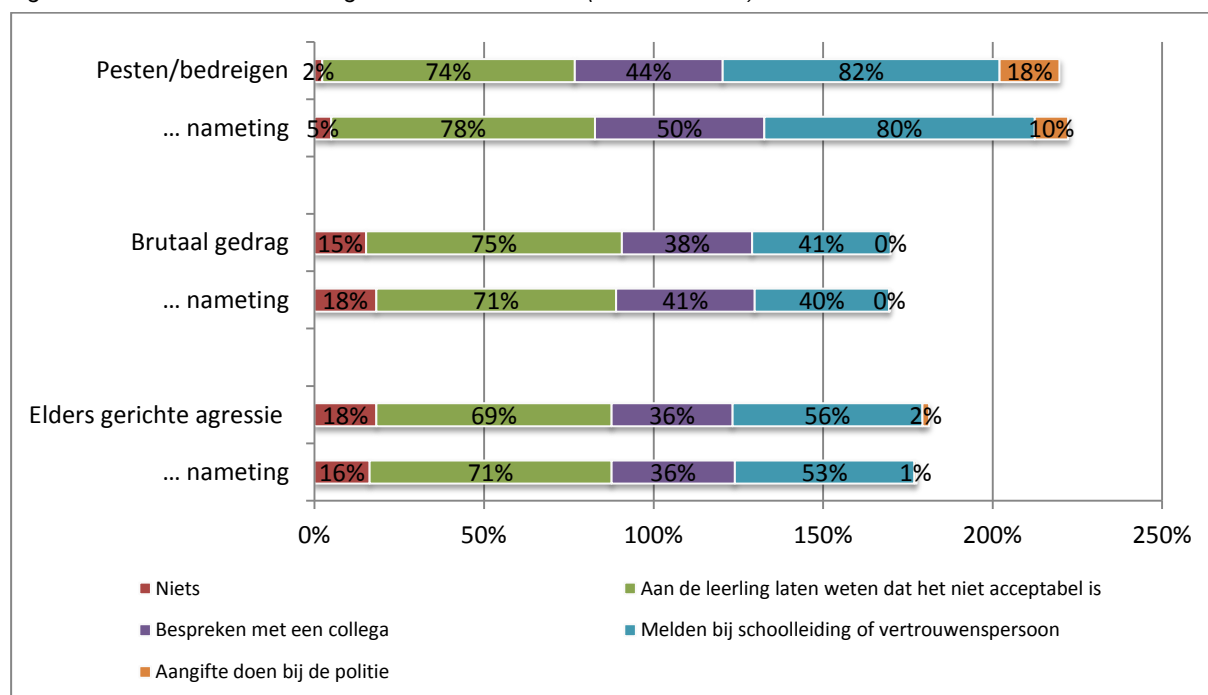

4.2 Handelingsperspectieven van leraren

Een van de doelstellingen van de interventie is dat leraren normen en grenzen stellen en daarnaar handelen (bijvoorbeeld door registreren/melden van incidenten). In de voor- en nameting hebben we daarom aan leraren gevraagd wat zij zouden doen in concrete gevallen waarvan zij zelf aangeven dat die mogelijk bedreigend zijn voor leraren. In gevallen waarin de leraar aangeeft dat het niet bedreigend is²⁰ hebben we niet verder doorgevraagd en gaan wij er van uit dat de leraar geen actie zal ondernemen.²¹ In de analyses stellen we deze antwoorden daarom gelijk aan het antwoord 'niets doen'. De antwoorden tellen op tot meer dan 100%, aangezien leraren meerdere antwoorden konden geven.

In onderstaande grafiek hebben we de gemiddelde percentages berekend voor de items binnen de drie onderscheiden bedreigende aspecten.²² In de meeste gevallen is er slechts sprake van minieme verschuivingen. Alleen bij de bereidheid om aangifte te doen bij pesten en bedreigen zien we een kleine verschuiving. Leraren zijn in die gevallen iets vaker voornemens om de leerling aan te spreken op diens gedag en/of het met een collega te bespreken, en minder om aangifte te doen. In de interviews en overige data hebben we voor deze kleine verschuiving geen verklaring gevonden.

Figuur 17. Wat zou u in de volgende situaties doen? (Leraren: N=45).²³

²⁰ Dus als de leraar *niet* de optie "misschien" of "zeker wel" heeft aangegeven.

²¹ Binnen het programma Veilige Publieke Taak is het advies evenwel om altijd melding te doen als de afgesproken normen worden overschreden, onafhankelijk van de vraag of de betreffende leraar het als bedreigend ervaart of niet.

²² Omwille van de leesbaarheid beperken we ons hier tot de analyse op het aggregatieniveau van de drie factoren. In bijlage 3 beschrijven we de veranderingen in de verschillende handelingsperspectieven op itemniveau.

²³ Onder "niets doen" vallen zowel de leraren die expliciet aangeven niet te handelen, als de leraren die situatie niet bedreigend vinden.

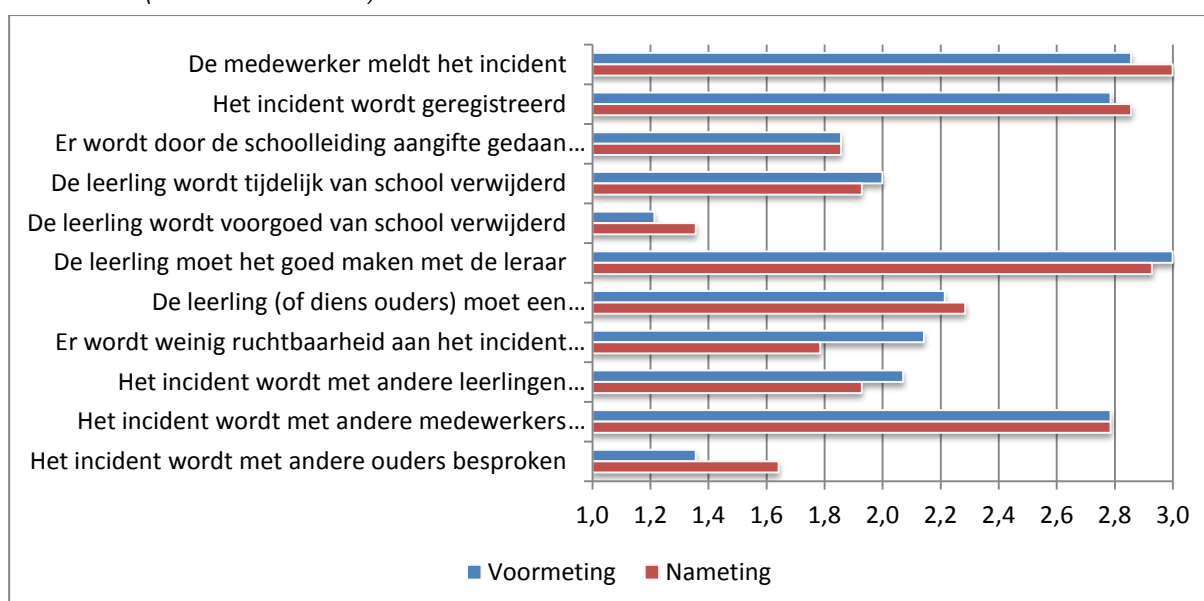
4.3 Schoolbeleid bij agressie

Om te bepalen wat er in een concreet geval van agressie zou gebeuren, hebben we de casus die we (met een ander doel) hebben voorgelegd aan leerlingen en leraren ook voorgelegd aan schoolleiders.

Casus: "Milan zit ontzettend vervelend te doen in de klas. De leraar heeft hem er al meerdere keren op aangesproken, maar Milan luistert niet. Dan is voor de leraar maat vol, hij stuurt Milan de klas uit. Als de leraar na schooltijd naar zijn fiets loopt, ziet de leraar dat zijn fietsband leeg is. Milan staat verderop en roept kwaad naar de leraar: "Ik weet waar je woont!"

In de inschatting van schoolleiders zien we een aantal verschillen tussen de voor- en nameting. Zo zien we een toename van de mate waarin schoolleiders verwachten dat leraren het incident zullen melden (dit was al erg hoog, en is verder toegenomen) en in de mate waarin het incident wordt besproken. In de nameting geeft men iets minder vaak aan dat er weinig ruchtbaarheid wordt gegeven aan het incident, en men zou het vaker met andere ouders bespreken. Dit zijn veranderingen die ook met het traject worden beoogd en kunnen waarschijnlijk aan het traject worden toegeschreven. Voor sommige aspecten (registratie, goedmaken met de leraar en bespreken met andere medewerkers) zien we alleen kleine verschillen, mogelijk als gevolg van een 'plafondeffect'.²⁴

Figuur 18. Stel, dit zou op uw school gebeuren. Wat zou er vervolgens op uw school gebeuren?
(Schoolleiders: N=14).

²⁴ Een plafondeffect treedt op als al bij de voormeting hoog wordt gescoord. De interventie kan dan bijna niet leiden tot een nóg hogere score. Toch is dit in de figuur wel te zien bij het meldgedrag van de leraar.

5 Effect van de interventie op ouders (indicatief)

De interventie (schooltrajecten) beoogt bij te dragen aan bewustwording bij ouders over de rol en het belang van werknemers met een publieke taak en het belang van een veilige publieke taak onderwijs en een veilig schoolklimaat voor de ontwikkeling van hun kind en hun (voorbeeld)rol daarin.

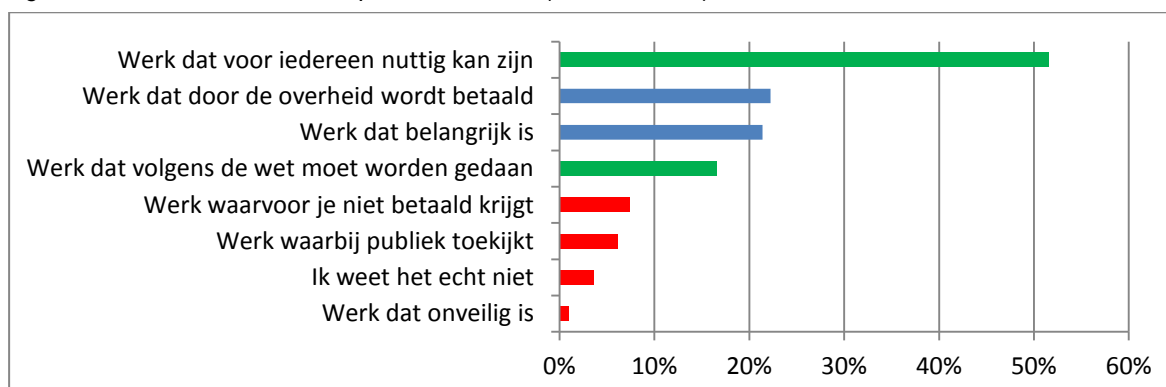
Op sommige scholen zijn ouders bij het traject betrokken door middel van een bijeenkomst met ouders, terwijl andere scholen de ouders hebben betrokken door middel van een huiswerkopdracht van leerlingen. Op sommige scholen is er voor gekozen de ouders niet bij het traject te betrekken. De antwoorden van ouders zijn afkomstig van ouders die hebben deelgenomen aan een bijeenkomst van ouders. Vanwege de lastige bereikbaarheid van ouders is al bij de opzet van het onderzoek besloten ouders alleen te benaderen voor een nameting, en hen niet voorafgaand aan het schooltraject te bevragen.

Op vier scholen hebben in totaal 59 ouders na afloop van de ouderbijeenkomst deelgenomen aan het onderzoek. Vanwege het geringe aantal zijn hun antwoorden daarom indicatief; we trekken derhalve ook geen conclusies uit deze onderzoeksactiviteit. Los van de betrouwbaarheid van de gegevens is het de vraag in hoeverre van de beperkte interventie (een presentatie van 20-40 minuten) verwacht kan worden of deze überhaupt kan leiden tot bewustwording bij ouders.

5.1 Kennis over de Veilige Publieke Taak

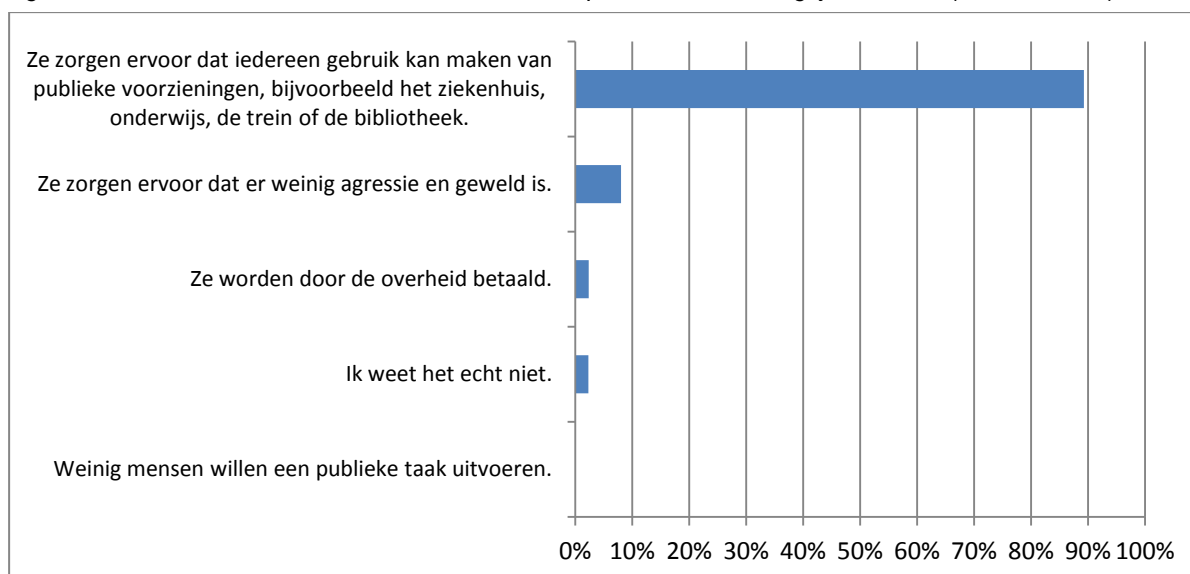
Net als leerlingen (zie paragraaf 3.1) kiezen ouders het meest voor de beoogde antwoordoptie. Toch kiest ruim 20% (daarnaast) voor de twee antwoordopties die minder nauw samenhangen met de publieke taak (blauw in de grafiek). Met dit onderzoek kunnen we niet vaststellen of dit een verandering is ten opzichte van de uitgangssituatie.

Figuur 19. Wat denkt u dat een publieke taak is? (Ouders: N=59).

Van de bevroegde ouders geeft 89% aan dat mensen met een publieke taak ervoor zorgen dat iedereen gebruik kan maken van bijvoorbeeld het ziekenhuis, de trein of de bibliotheek (zie figuur 20). De andere antwoordopties zijn nauwelijks genoemd.

Figuur 20. *Waarom is het werk van mensen met een publieke taak belangrijk, denkt u? (Ouders: N=59).*

5.2 Kennis van de gedragsregels die op school gelden²⁵

Tijdens het onderzoek bleek dat het vergroten van de kennis van de gedragsregels bij ouders geen deel uitmaakt van de interventie. We hebben ouders hier wel kort naar gevraagd, maar eventuele gevolgen kunnen niet worden gezien als resultaat van de interventie.

De meeste ouders zeggen op de hoogte te zijn van de schoolregels en de mogelijkheden om met de school contact op te nemen met vragen over agressie en geweld. Informatie van de school (schriftelijk of mondeling) is hierbij de belangrijkste bron. Hoewel het geen doel is van de schooltrajecten heeft de VPT-bijeenkomst bij een deel van de ouders naar eigen zeggen toch bijgedragen aan kennisvergroting over gedragsregels en agressie op de school.

Tabel 21. *Kennis en informatiebronnen (Ouders: N=59).*

	Weet ik niet	VPT	Gelezen school	Gelezen elders	Andere ouders	School gesproken	Via kind	Anders
Ik weet welke gedragsregels op school gelden.	6%	9%	76%	7%	5%	17%	26%	6%
Ik weet waar ik op school terecht kan met vragen over agressie en geweld.	8%	4%	54%	1%	1%	23%	5%	21%
Ik weet (ongeveer) hoe vaak agressie en geweld tegen leraren op de school van mijn kind voorkomt.	33%	7%	3%	21%	2%	2%	18%	25%

²⁵ Tijdens het onderzoek bleek dat het vergroten van de kennis van de gedragsregels bij ouders geen deel uitmaakt van de interventie. We hebben ouders hier wel kort naar gevraagd, maar eventuele gevolgen kunnen niet worden gezien als resultaat van de interventie.

Het schooltraject heeft in 17% van de gevallen bijgedragen aan kennisverandering bij ouders over hoe vaak agressie en geweld tegen mensen met een publieke taak in Nederland voorkomt. Ook geeft 9% van de ouders aan dat ze dankzij het traject beter weten wat agressie en geweld voor gevolgen hebben voor het slachtoffer.

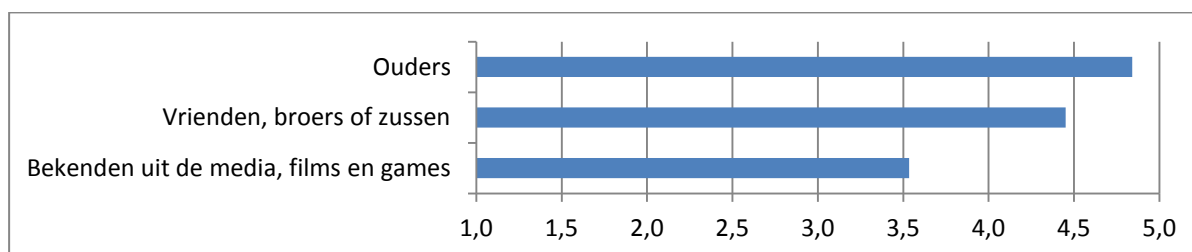
Tabel 22. Kennis en informatiebronnen (Ouders: N=59).

	Weet ik niet	VPT	Gelezen school	Gelezen elders	Andere ouders	School gesproken	Via kind	Anders
Ik weet (ongeveer) hoe vaak agressie en geweld tegen mensen met een publieke taak in Nederland voorkomt.	6%	17%	2%	70%	0%	0%	1%	15%
Ik weet wat agressie en geweld voor gevolgen hebben voor het slachtoffer	2%	9%	1%	69%	1%	1%	1%	43%

5.3 Bewustwording ten aanzien van hun invloed op het normbesef van kinderen

Eén van de doelstellingen is dat ouders zich bewust zijn van hun eigen rol in het normbesef van hun kind. Uit de enquête blijkt dat ouders inzien dat kinderen hun gedrag in grote mate “afkijken” van ouders. De deelnemende ouders schatten de invloed van hun eigen gedrag hoger in dan dat van “peers” en bekenden uit de media, films en games. Met dit onderzoek kunnen we niet vaststellen of dit een verandering is ten opzichte van de uitgangssituatie.

Figuur 23. Hoe belangrijk zijn de volgende aspecten voor het gedrag van uw kind, denkt u? Ouders: N=59).

Uit het onderzoek blijkt dat agressie en geweld na het traject in een deel van de huishoudens besproken is tussen leerlingen en ouders. Zo zegt een kwart van de leerlingen dat ze na de lessen met hun ouders hebben gesproken over agressie en geweld, en zegt één derde van de ouders dat zij met hun kind hebben gesproken over agressie en geweld. Omdat niet duidelijk is op welke schooltrajecten leerlingen zijn aangespoord om hun ouders te betrekken bij de opdrachten, en in hoeverre ouders bij de bijeenkomst zijn aangespoord om met hun kinderen door te praten over het onderwerp kunnen we niet zeggen of dit een hoge of lage “opbrengst” is van het project.²⁶ Volgens Halt is dit in elk geval een hoge “opbrengst” in vergelijking met andere projecten op scholen.

²⁶ Bij de opzet van de vragenlijst zijn wij er van uit gegaan dat de insteek van de ouderbijeenkomst was dat ouders in de daaropvolgende weken met hun kinderen zouden terugkomen op de inhoud van de bijeenkomst.

6 Borging en terugblik

Eén van de doelstellingen van de schooltrajecten is dat de school in staat is gesteld om aandacht voor en aanpak van het thema VPT te borgen, en zelf aansluiting te zoeken bij schoolveiligheidsplannen.

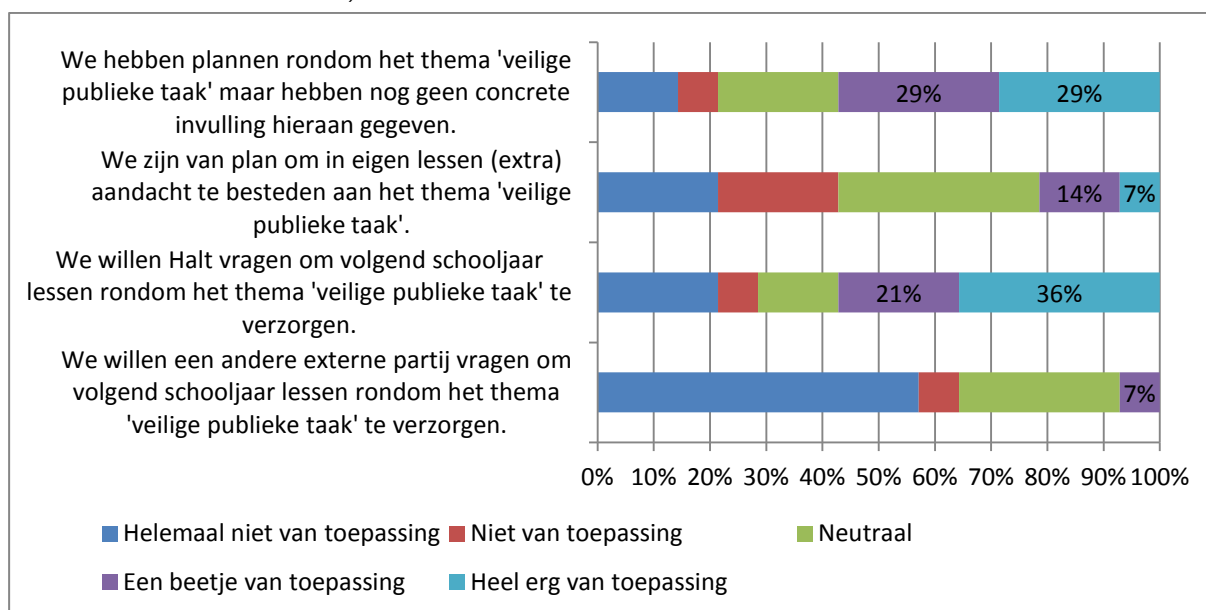
Het onderzoek geeft zowel aanwijzingen dat er sprake is van borging (scholen gaan er ook in komende jaren invulling aan geven), als dat er voor borging nog ondersteuning nodig is (scholen willen een partij zoals Halt vragen om hen hierbij te helpen). Een eenduidige conclusie kunnen we hierover niet trekken. Wel kunnen we stellen dat leraren en schoolleiders tevreden zijn over het schooltraject. Schoolleiders zijn zelfs erg positief in hun antwoorden. In onderstaande paragrafen lichten we dit toe.

6.1 Borging van het thema Veilige Publieke Taak

Uit onderstaande figuur blijkt dat een klein deel (ruim 20%) van de scholen voortaan zelf in lessen aandacht gaat besteden aan het thema Veilige Publieke Taak. Bijna 60% van de scholen wil wel verder met VPT, maar heeft hier nog geen concrete plannen voor. Tenslotte wil meer dan de helft van de scholen Halt (en 7% een andere partij) vragen om ook in de toekomst lessen rondom veilige publieke taak te verzorgen. Dit laatste kan zowel gezien worden als borging (de school heeft immers nagedacht over blijvende aandacht voor het thema), als een gebrek aan borging (de school heeft immers ondersteuning van een partij nodig om het thema onder de aandacht te brengen).

In interviews geven schoolleiders en leraren op enkele van de scholen aan dat ze het thema veilige publieke taak willen verwerken in hun lessen maatschappijleer. Enkele andere scholen willen wel door met het thema als hiervoor ondersteuning van Halt beschikbaar blijft. Met name de aanwezigheid van mensen met een publieke taak, zoals agenten of ambulancepersoneel, is voor Halt gemakkelijker te organiseren dan voor de school zelf.

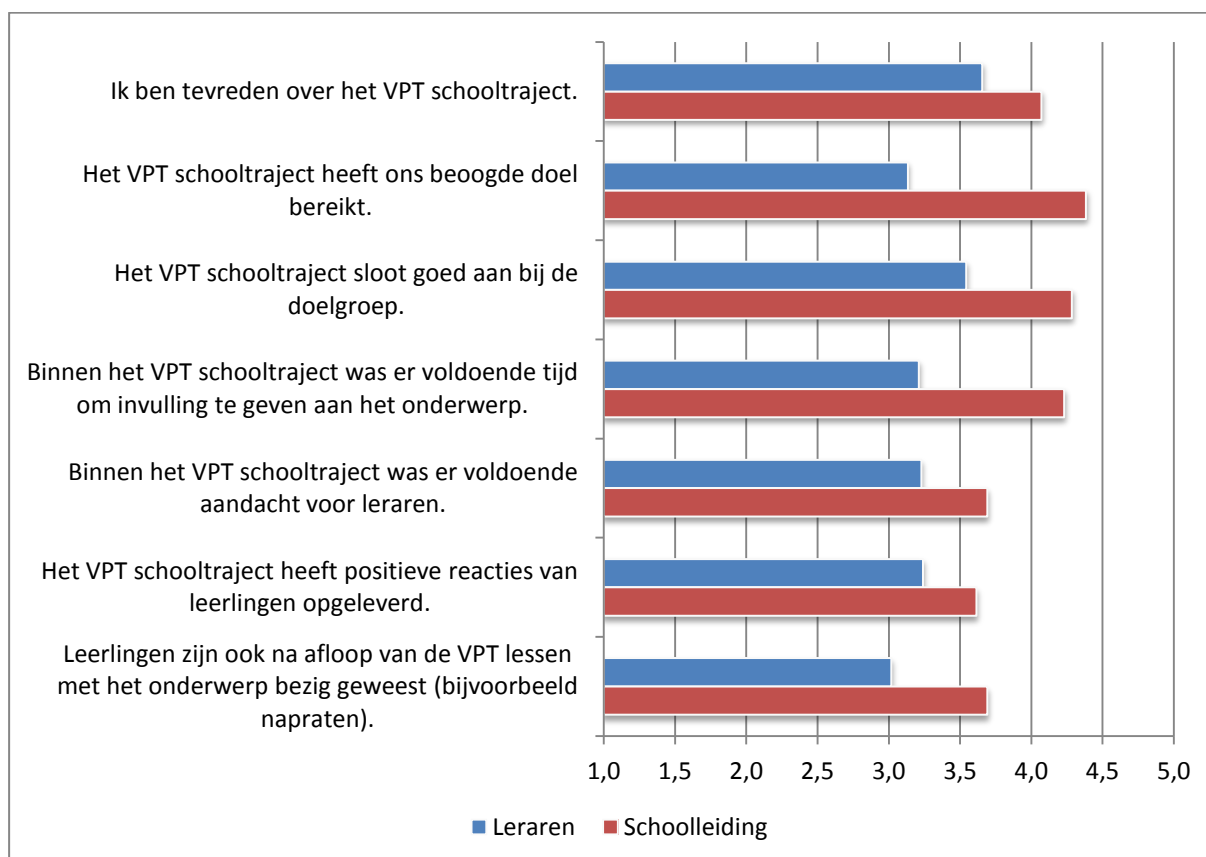
Figuur 24. Wilt u aangeven in hoeverre de volgende stellingen op uw school van toepassing zijn? (Nameting schoolleiders: N=14).

6.2 Terugblik op het schooltraject

In de nameting hebben we leraren en schoolleiders kort gevraagd hoe zij terugkijken op het schooltraject en de uitvoering ervan. Over het geheel gezien zijn schoolleiders erg positief over het schooltraject en de opbrengst ervan, terwijl de leraren over het geheel gezien gematigd positief zijn. Hoewel leraren en schoolleiders in de interviews benadrukken dat het (zelfs voor hen als leraar) moeilijk is om tot de leerlingen door te dringen, blijkt grote waardering over de manier waarop de haltmedewerkers aansloten op de soms door de school als ‘moeilijk’ omschreven doelgroep.

Figuur 25. In hoeverre bent u tevreden over de Halt VPT lessen? Wilt u aangeven in hoeverre de volgende stellingen van toepassing zijn? (Leraren: N=45; Schoolleiders: N=14).

7 Mogelijke bijvangst: Veranderingen op scholen

In de voorgaande hoofdstukken hebben we beschreven in hoeverre de interventie heeft geleid tot veranderingen bij leerlingen, schoolpersoneel en (indicatief) ouders. Het betreft zaken waar in de schooltrajecten in meer of mindere mate op is ingezet. In dit hoofdstuk bekijken we een ander type veranderingen, namelijk veranderingen waar in de interventie niet expliciet op is ingezet, maar die mogelijk ‘bijvangst’ kunnen zijn. Ofwel, heeft het deelnemen aan het traject (buiten de invloedssfeer van Halt) tot veranderingen op scholen geleid, bijvoorbeeld doordat het traject betrokkenen aan het denken heeft gezet of nieuwe ambities bij hen heeft aangewakkerd.

Voor deze neveneffecten waren de volgende onderzoeksvragen leidend:

1. *Welke veranderingen zijn waar te nemen in (de uitvoering van) het sociaal veiligheidsbeleid?*
2. *Welke veranderingen in beleving ten aanzien van het sociaal veiligheidsbeleid zijn waar te nemen?*
3. *Welke factoren hebben geleid tot deze veranderingen?*

Hieronder geven we eerst de conclusies en een korte beschouwing. In de daaropvolgende paragrafen gaan we hier nader op in.

- Op voorhand zijn leraren en schoolleiding al positief over kwaliteit van de eigen gedragsregels en de mate waarin deze bekend zijn en worden gehandhaafd. Desondanks zien we dat met name schoolleiders na afloop van het traject deze aspecten nog hoger waarderen. Bij leraren zijn de veranderingen beperkter.
- Ten opzichte van andere in het onderzoek bevraagde aspecten scoort de mate waarin de school uitvoering geeft aan de VPTO-normen relatief laag, met name waar het gaat om training van medewerkers, het vastleggen van schoolbeleid bij agressie en nazorg. Schoolleiders zijn iets positiever dan leraren over de mate waarin de school uitvoering geeft aan de VPTO-normen. Schoolleiders rapporteren ook meer groei dan leraren in dit aspect.
- Hoewel de verschillen erg klein zijn, zien we dat zowel leraren als schoolleiders in de voormeting het belang van het thema veiligheid (iets) hoger waarderen dan in de nameting. Mogelijk is men er van bewust geworden dat op de school nog meer gedaan zou kunnen worden aan het bevorderen en borgen van de veiligheid.
- In grote meerderheid geven leraren en schoolleiders aan dat de school een veilige omgeving is voor leraren en personeel. In de (inschatting van de) veiligheidsbeleving op school verandert volgens leraren en schoolleiding weinig tussen de voor- en nameting.
- Over het geheel bezien constateren schoolleiders vaker dan leraren veranderingen in het veiligheidsbeleid en –beleving op school. Mogelijk is hierbij wel sprake van overschatting door schoolleiders. Schoolleiders noemen beduidend meer veranderingen bij leraren dan de leraren zelf. Schoolleiders wijzen over het geheel bezien het vaakst op hun eigen rol als degene die aandacht en prioriteit aan het onderwerp geeft; ook wijst in totaal 15% op neveneffecten van het schooltraject. Leraren wijzen ongeveer even vaak op de rol van de schoolleiding als op een neveneffecten van het schooltraject.
- Op een aantal aspecten zien we dat schoolleiders na afloop van het traject iets meer zaken hebben gerealiseerd of hiervoor plannen hebben dan vooraf. Dit geldt bijvoorbeeld voor het vergroten van de zichtbaarheid van gedragsregels, convenanten met andere instanties, en gebruik van Halt-trajecten. Of dit alles gezien kan worden als neveneffecten van het schooltraject is de vraag; in de interviews op de zeven scholen zeggen schoolleiders en leraren dat ze het schooltraject niet hebben aangegrepen en ook geen impuls heeft gegeven om het veiligheidsbeleid te herzien. Deze bezochte scholen hebben relatief weinig beleidsveranderingen doorgevoerd en de veranderingen die zijn geïmplementeerd, stonden al gepland. In hoeverre dit ook voor de andere scholen geldt is met dit onderzoek niet te bepalen.

Beschouwing

In het onderzoek hebben we gekeken of het schooltraject ook onbedoelde maar wenselijke neveneffecten kan hebben. Deze mogelijke neveneffecten zijn lastig vast te stellen. Enerzijds omdat tussen leraren en schoolleiding aanzienlijke verschillen te zien zijn in de mate waarin veranderingen zijn opgetreden ten opzichte van vorig schooljaar. Anderzijds omdat er rondom en binnen de scholen allerlei andere processen spelen waaraan door de betrokkenen in meer of mindere mate veranderingen worden toegeschreven. Deze processen verschillen ook per school. In die zin ligt de bevinding dat prioritering van de schoolleiding en het schooltraject de meest genoemde oorzaken zijn voor veranderingen voor de hand. Immers, **alle** scholen hebben deelgenomen aan een schooltraject, en deze deelname is een uiting van prioriteit bij de schoolleiding.²⁷ De zeven door ons bezochte scholen geven aan dat zij het VPT-traject niet hebben aangegrepen om veranderingen binnen de school te bewerkstelligen; dit was ook niet hun insteek.

7.1 Verandering in het sociaal veiligheidsbeleid

Mogelijke ‘bijvangst’ van het schooltraject is dat scholen het traject aangrijpen om ook de veiligheidsregels en handhaving op school hernieuwde aandacht te geven. In deze paragraaf beschrijven we of er de schooltrajecten ook hebben geleid tot dergelijke neveneffecten.

Gedragsregels op school

Over het geheel bezien oordelen leraren en schoolleiding positief over de kwaliteit van de gedragsregels rondom veiligheid, de mate waarin leerlingen deze regels kennen, en de mate waarin de regels worden gehandhaafd.

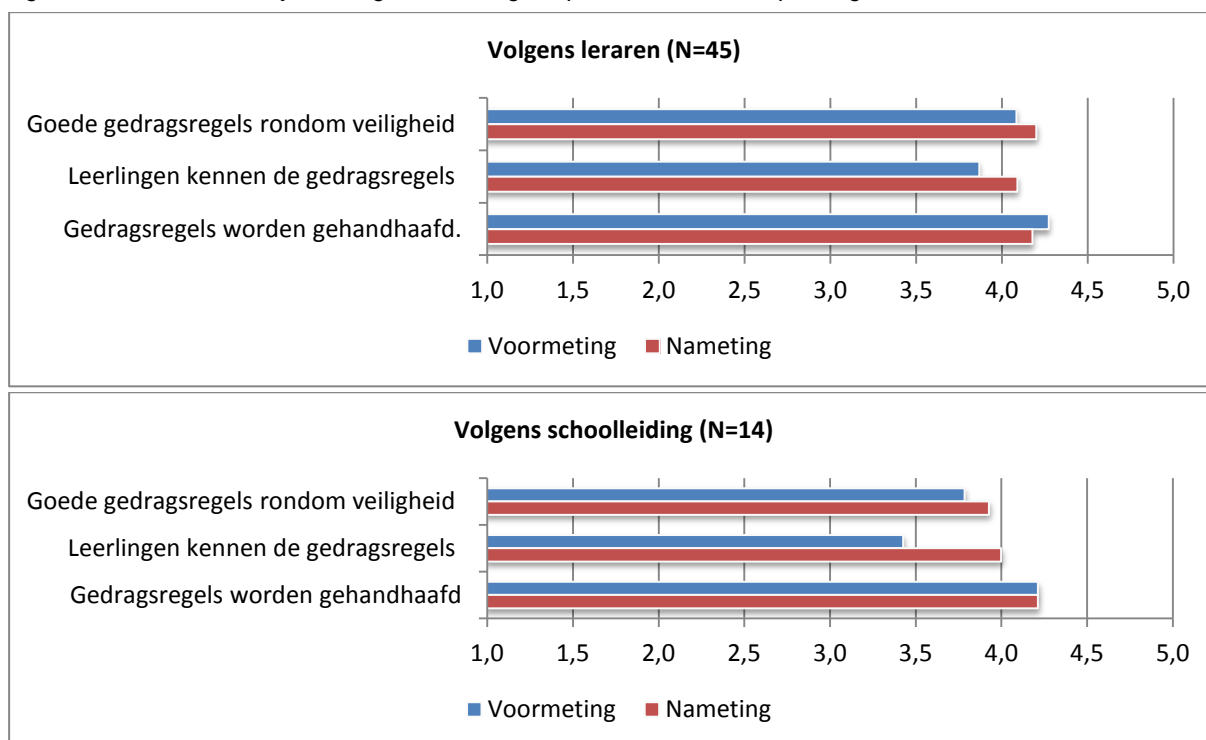
Leraren en schoolleiding oordelen na afloop van het schooltraject iets positiever over de gedragsregels en de mate waarin leerlingen deze kennen dan ervoor (zie figuur 26). Met name schoolleiders zien een aanzienlijke ontwikkeling in de bekendheid bij leerlingen.²⁸ Na afloop zijn leraren een fractie minder positief over de mate waarin regels worden gehandhaafd dan ervoor.²⁹ In de interviews geven leraren hiervoor een verklaring: Door de schooltrajecten zijn leraren ervan bewust geworden dat ze voor een deel gewend zijn geraakt aan een bepaalde hoeveelheid agressie van leerlingen. Op een aantal scholen zijn leraren ook tot de conclusie gekomen dat de ene leraar veel meer ongewenst gedrag van leerlingen accepteert dan de ander. In die zin worden de gedragsregels niet (consequent) gehandhaafd. Het is dan niet zo dat de gedragsregels na het traject minder worden gehandhaafd, maar meer dat men beter beseft *dat* ze niet altijd worden gehandhaafd. Mogelijk worden de regels feitelijk gezien juist beter gehandhaafd. Bij de antwoorden van schoolleiders is het oordeel over handhaving in de nameting gelijk aan dat in de voormeting.

²⁷ Niet op alle scholen zal sprake zijn van bijvoorbeeld een nieuwe invulling van de vertrouwenspersoon. Op die scholen kan dit dan ook geen oorzaak zijn van veranderingen.

²⁸ Bij schoolleiders is de effectgrootte 0,34, bij leraren 0,25. Dit wordt doorgaans gezien als een klein effect.

²⁹ De effectgrootte bedraagt -0,13. Vanaf (-)0,20 geldt een effect doorgaans als “klein”.

Figuur 26. In hoeverre zijn de volgende stellingen op uw school van toepassing?

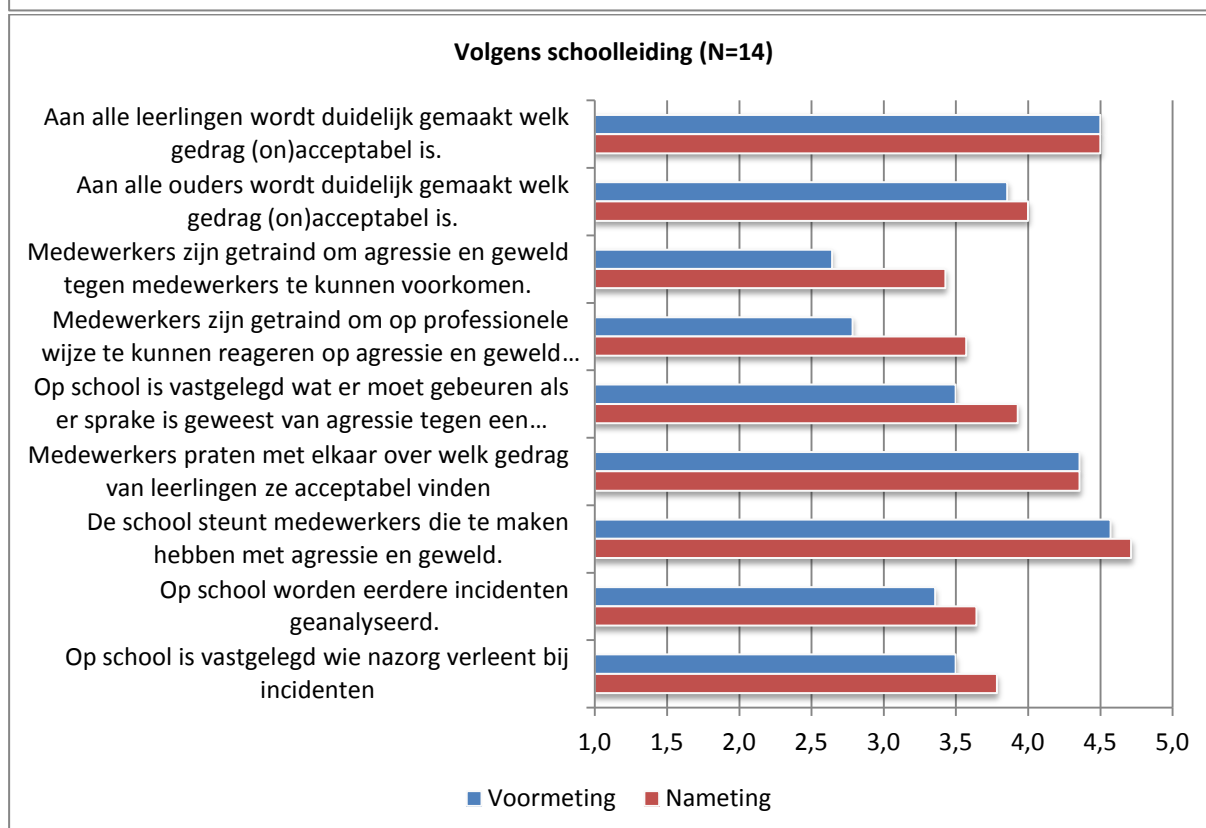
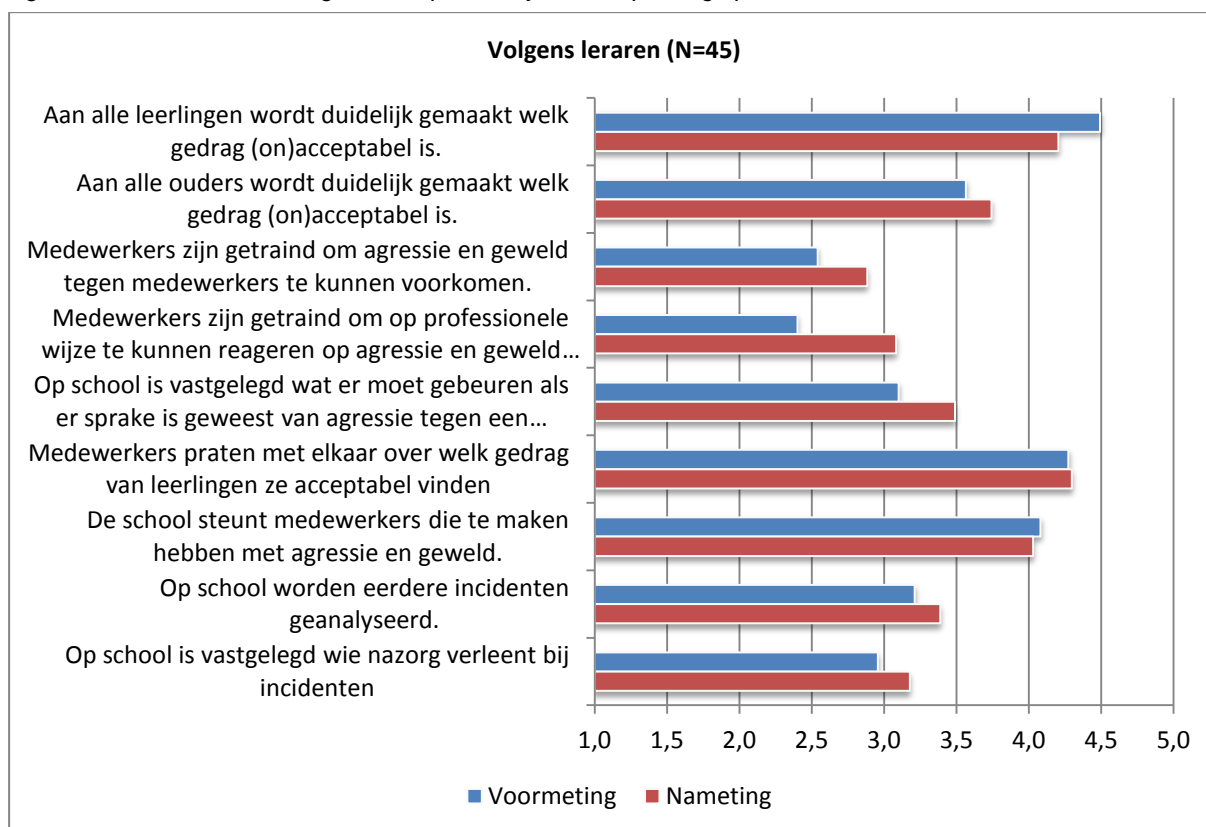
Omgang met agressie en geweld volgens de VPTO-normen

In het onderzoek hebben we gevraagd in hoeverre leraren en schoolleiders vinden dat op school de VPTO-normen (zie ook paragraaf 1.1) worden gehanteerd.

Ten opzichte van andere in het onderzoek bevroegde aspecten scoort de mate waarin de school uitvoering geeft aan de VPTO-normen relatief laag, met name waar het gaat om training van medewerkers, het vastleggen van schoolbeleid bij agressie en nazorg. Over het geheel bezien zijn schoolleiders iets positiever dan leraren over de manier waarop de school agressie en geweld voorkomt en hoe er op wordt gereageerd.

Op de meeste aspecten oordelen leraren in de nameting iets positiever dan in de voormeting. Dit geldt nog sterker voor de schoolleiders. De grootste ontwikkeling is te zien op de items “Medewerkers zijn getraind om agressie en geweld te kunnen voorkomen” en “Medewerkers zijn getraind om op professionele wijze te kunnen reageren op agressie en geweld tegen medewerkers.” Mogelijk zien de betrokken het schooltraject (ten onrechte) als een voorbeeld van een dergelijke training, hoewel de focus van het traject feitelijk op gedragsbeïnvloeding van leerlingen ligt.

Figuur 27. Welke van de volgende uitspraken zijn van toepassing op uw school?

7.2 Verandering in de beleving van het sociaal veiligheidsbeleid

Een andere mogelijke ‘bijvangst’ van het schooltraject is dat op scholen het thema veiligheid meer in beeld komt bij leerlingen en personeel, en dat de beleving van het sociaal veiligheidsbeleid verandert. In deze paragraaf beschrijven we of er van de schooltrajecten hebben geleid dergelijke neveneffecten.

Belang van het thema veiligheid binnen de school

Binnen scholen concurreert het onderwerp veiligheid met andere onderwerpen zoals onderwijskwaliteit, opbrengsten, identiteit en burgerschap. In de vragenlijst voor leraren en schoolleiding hebben we daarom gevraagd aan te geven hoe belangrijk de veiligheid van personeel is, afgezet tegen andere onderwerpen. Zowel bij leraren als schoolleiding is te zien dat het thema belangrijk wordt gevonden door de aan VPT deelnemende scholen (grofweg een score van 4 op een 5 puntsschaal) (zie figuur 27 op de volgende pagina). Bij schoolleiders zien we dat het belang van het thema “veiligheid” in de nameting iets lager wordt gewaardeerd dan in de voormeting.³⁰ Mogelijk heeft het schooltraject hierin een rol gespeeld; op meerdere van de door ons bezochte scholen is als gevolg van het traject bij leraren een discussie ontstaan over hetgeen leraren allemaal gaandeweg zijn gaan accepteren van leerlingen. Dit leidt bij sommige leraren en schoolleiders tot de conclusie dat de veiligheid van het personeel wellicht minder hoog op de prioriteitenlijst staat dan vooraf gedacht. In de interviews op de zeven locaties zien we hiervan voorbeelden.

Zo melden leraren dat het traject ertoe heeft geleid dat de discussie over het stellen van grenzen onder de leraren weer is aangewakkerd. Het kan zijn dat de grens van de ene leraar ligt bij verbale agressie, maar een andere leraar de grens pas stelt bij fysieke agressie. De grenzen verschillen per leerkracht en daardoor kan het in sommige gevallen lastig zijn om consensus te bereiken over hoe ver een leerling mag gaan en hoe de school en leraren zich moeten opstellen in bepaalde situaties. Door het traject is er een gesprek ontstaan onder de leerkrachten over wat er wel en niet precies geaccepteerd kan worden in de school, wat als bedreigend wordt ervaren en hoe hier een lijn in getrokken kan worden. (Schoolcasus 4). Een leraar die nieuw is op een andere school is opgevallen dat ervaren collega’s kennelijk gewend zijn geraakt aan bepaalde omgangsvormen (met name tussen leerlingen). Volgens de leraren is het ondoenlijk om overal op te reageren, maar is belangrijk wel grenzen te bewaken. (Schoolcasus 7). Het schooltraject kan helpen om deze discussie aan te zwengelen.

“Als zaken niet actueel zijn kunnen ze in de hectiek van alledag naar de achtergrond verdwijnen. Om belangrijke thema’s actueel te houden zijn programma’s als deze nodig.”

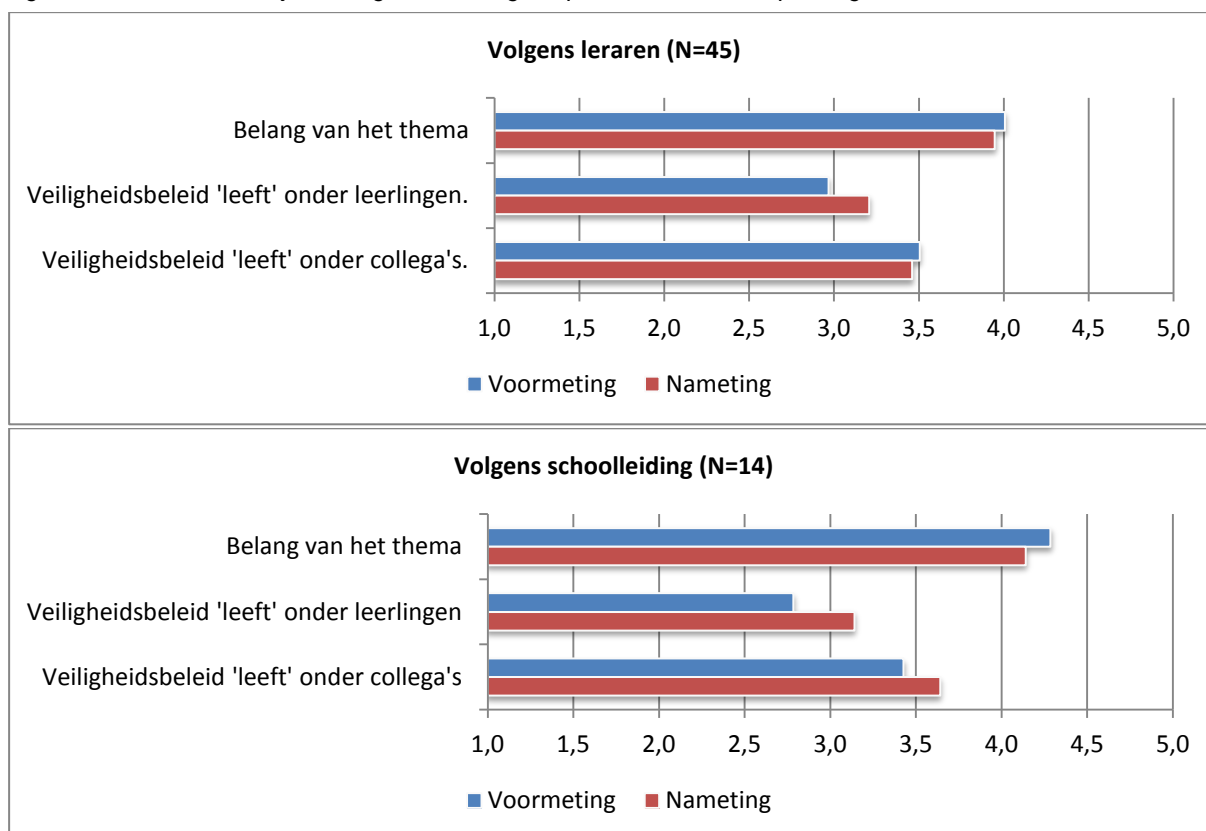
- Schoolmaatschappelijk deskundige (Schoolcasus 2)

Zowel in de antwoorden van leraren als van schoolleiders zien we dat veiligheidsbeleid meer is gaan leven onder de leerlingen (zie figuur 28 op de volgende pagina). In de voormeting scoorde dit aspect gemiddeld nog (iets) onder de “neutrale” antwoordcategorie, terwijl dezelfde betrokkenen dit aspect in de nameting gemiddeld net iets boven de “neutrale” antwoordcategorie waarden.

De mate waarin veiligheid van personeel leeft onder medewerkers wordt door de schoolleiding iets hoger ingeschat dan door de leraren zelf. De schoolleiding oordeelt hier in de nameting ook positiever over dan in de voormeting; voor leraren zelf is hierin nauwelijks ontwikkeling te zien.

³⁰ De effectgrootte (Cohen’s D) bedraagt bij schoolleiders -0,19. Bij leraren is de effectgrootte 0,07. Vanaf (-)0,20 geldt een effect doorgaans als “klein”.

Figuur 28. In hoeverre zijn de volgende stellingen op uw school van toepassing?

Veiligheidsbeleving op school

In de voor- en nameting hebben we leraren en schoolleiding gevraagd in hoeverre men zich veilig voelt en in hoeverre er sprake is van agressie.³¹ Over het geheel genomen, zien we dat betrokkenen de school als veilige omgeving zien. In de meeste gevallen “scoren” de veiligheidsaspecten rond of boven de 4 op een vijfpuntsschaal. Tussen de voor- en nameting zijn de verschillen beperkt. Leraren melden iets vaker dat leerlingen zich veilig voelen.³² Het is de vraag of dit kan toegeschreven aan het schooltraject aangezien het traject vooral inging op de veiligheid van medewerkers. Voor de overige aspecten zijn de verschillen in antwoorden van leraren miniem.

Schoolleiders melden juist iets minder vaak dat leerlingen zich veilig voelen.³³ Ook melden ze iets vaker dat er weinig agressie is ten opzichte van niet-onderwijzend personeel en henzelf.³⁴ Voor deze verschillen hebben wij geen verklaring.

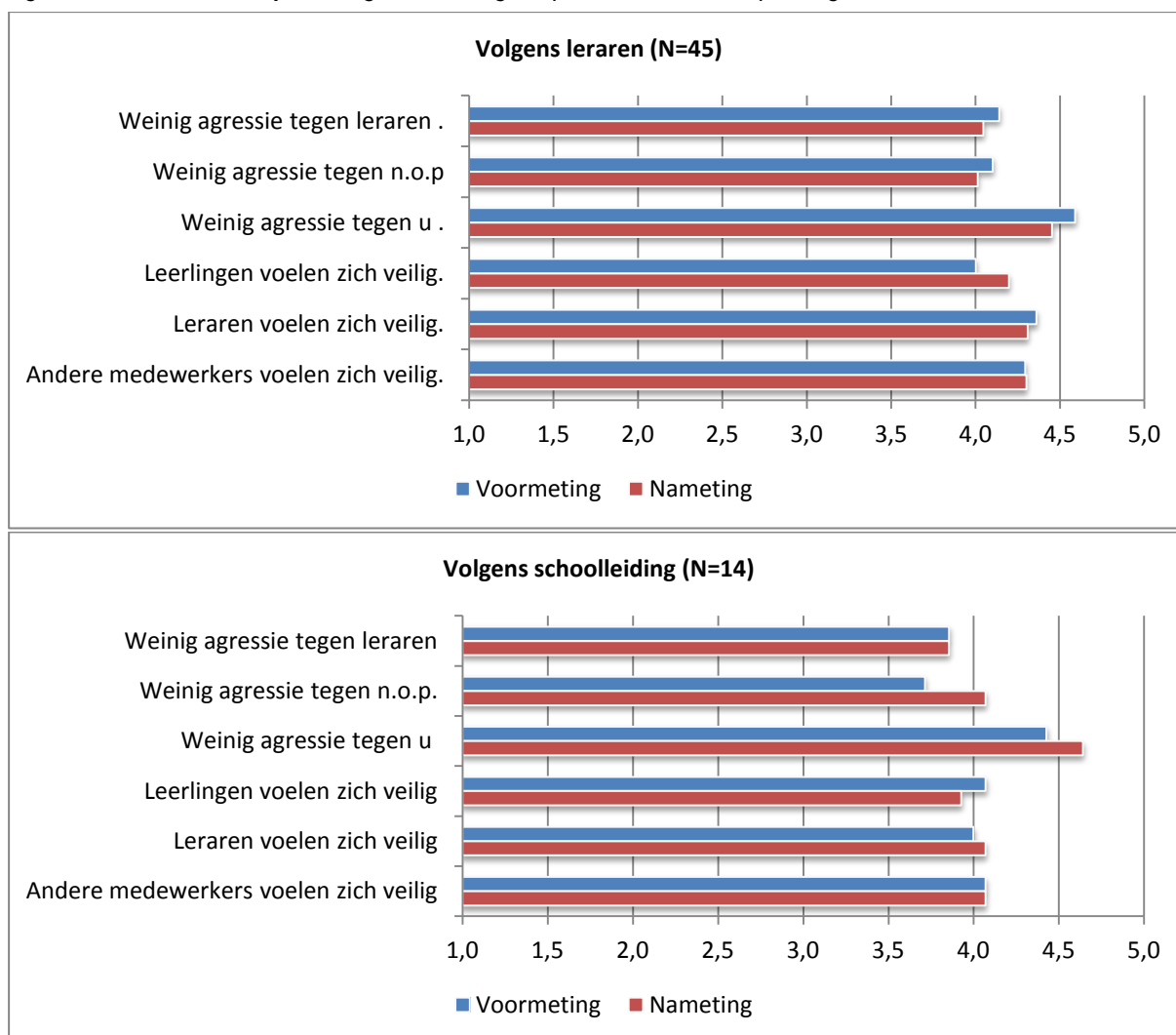
³¹ In de vragen over agressie hebben we gevraagd naar de afgelopen maanden.

³² De effectgrootte (Cohen's D) bedraagt 0,24. Dit geldt als een klein effect.

³³ De effectgrootte (Cohen's D) bedraagt -0,26. Dit geldt als een klein negatief effect.

³⁴ De effectgroottes zijn respectievelijk 0,33 en 0,28; beiden een klein effect.

Figuur 29. In hoeverre zijn de volgende stellingen op uw school van toepassing?

7.3 Factoren in veranderingen

Teneinde te onderzoeken in hoeverre het schooltraject van Halt onbedoelde maar wenselijke neveneffecten heeft gehad, hebben we leraren en schoolleiders gevraagd in hoeverre er op de school ten opzichte van voorgaande jaren iets is veranderd rondom veiligheid en agressie. Vervolgens hebben we de respondenten die aangaven dat hierin iets is veranderd, gevraagd waaraan zij deze verandering toeschrijven. Eén van de antwoordopties hierbij was het schooltraject (VPT-traject), hoewel het schooltraject niet expliciet beoogde hier invloed op te hebben.

In deze paragraaf hebben we de gestelde vragen ingedeeld in veranderingen bij leerlingen, veranderingen bij leraren, veranderingen in de VPTO-normen en veranderingen op school.

Veranderingen bij leerlingen

Ruim 20% van de leraren en ruim 40% van de schoolleiders ziet ten opzichte van voorgaande jaren veranderingen bij leerlingen. Zowel schoolleiders als leraren wijzen hierbij het vaakst naar invloed van het schooltraject (12% van de leraren en 24% van de schoolleiders). Schoolleiders wijzen ook relatief vaak op lespakketten en methoden en hun eigen prioritering van het thema als oorzaak van de veranderingen. Het schooltraject heeft volgens betrokkenen met name een rol gespeeld bij de mate waarin leerlingen oog hebben voor de veiligheid van leraren en het effect van hun gedrag op de

leraar. Aangezien deze onderwerpen ook het dichtst tegen de inhoud van de lessen van Halt aan liggen, is deze bevinding goed te begrijpen. In de interviews op scholen geven leraren aan dat in hun ervaring met andere projecten een verandering bij leerlingen doorgaans tijdelijk is, tenzij de stof vaak wordt herhaald. De leraren die wij hebben gesproken verwachten dan ook niet dat het traject een blijvende verandering bij leerlingen teweeg brengt.

Figuur 30. Welke veranderingen hebben het afgelopen schooljaar op uw school plaatsgevonden ten opzichte van voorgaande jaren? (Nameting leraren N=45, nameting schoolleiders: N=14).

	Geen verandering	Het VPT-traject	Aandacht / prioriteit van de schoolleiding	Trainingen / coaching voor leraren	Lespakketten of methoden	Nieuwe invulling van de vertrouwenspersoon	Overig
Leerlingen hebben meer oog voor de veiligheid van leraren.	67%	20%	6%	5%	5%	0%	2%
... schoolleiding	64%	36%	21%	7%	7%	0%	0%
Leerlingen gedragen zich binnen de school beter.	83%	5%	8%	4%	2%	0%	2%
... schoolleiding	64%	21%	14%	14%	21%	0%	7%
Leerlingen gedragen zich buiten de school beter.	91%	7%	2%	0%	0%	0%	0%
... schoolleiding	86%	0%	0%	0%	0%	0%	14%
Leerlingen weten beter welk effect hun gedrag heeft op de leraar.	68%	22%	2%	10%	0%	0%	3%
... schoolleiding	36%	36%	14%	7%	21%	0%	21%
Het veiligheidsbeleid 'leeft' meer onder leerlingen.	80%	8%	3%	0%	5%	0%	5%
... schoolleiding	43%	29%	0%	14%	29%	0%	0%
<i>Gemiddeld leraren</i>	78%	12%	4%	4%	2%	0%	3%
<i>Gemiddeld schoolleiding</i>	59%	24%	10%	9%	16%	0%	9%

Veranderingen bij leraren

Uit onderstaande figuur kunnen we aflezen dat meer dan de helft van de leraren meent dat zij meer oog hebben voor de veiligheid in school dan in voorgaande jaren. 30% vindt dat het veiligheidsbeleid meer is gaan leven onder hen en hun collega's. Schoolleiders schatten de veranderingen op die aspecten beduidend hoger in. Leraren wijzen op dit vlak ongeveer even vaak naar het schooltraject als naar aandacht en prioriteit van de schoolleiding, terwijl schoolleiders het vaakst wijzen naar hun eigen rol. Het lijkt hier dat schoolleiders de mate waarin veiligheidsbeleid op het netvlies staat van leraren (en hun eigen invloed hierop) overschatten.

Figuur 31. Welke veranderingen hebben het afgelopen schooljaar op uw school plaatsgevonden ten opzichte van voorgaande jaren? (Nameting leraren N=45, nameting schoolleiders: N=14).

	Geen verandering	Het VPT-traject	Aandacht / prioriteit van de schoolleiding	Trainingen / coaching voor leraren	Lespakketten of methoden	Nieuwe invulling van de vertrouwenspersoon	Overig
Leraren hebben meer oog voor veiligheid in de school.	43%	24%	28%	14%	5%	0%	7%
... schoolleiding	14%	29%	43%	29%	0%	14%	14%
Het veiligheidsbeleid 'leeft' meer onder leraren.	70%	16%	10%	4%	5%	0%	0%
... schoolleiding	21%	21%	43%	14%	7%	7%	7%
<i>Gemiddeld leraren</i>	<i>57%</i>	<i>20%</i>	<i>19%</i>	<i>9%</i>	<i>5%</i>	<i>0%</i>	<i>4%</i>
<i>Gemiddeld schoolleiding</i>	<i>18%</i>	<i>25%</i>	<i>43%</i>	<i>22%</i>	<i>4%</i>	<i>11%</i>	<i>11%</i>

Veranderingen in de VPTO-normen

In de vragenlijst hebben we voor een aantal VPTO-normen expliciet gevraagd of deze meer worden gevolgd binnen de school. Schoolleiders melden vaker dan leraren veranderingen ten opzichte van voorgaande jaren in de manier waarop de school omgaat met incidenten. Gemiddeld ziet 27% van de leraren veranderingen, ten opzichte van 56% van de schoolleiders. Schoolleiders wijzen hierbij veruit het vaakst naar hun eigen rol; voor leraren geldt eveneens dat de aandacht / prioriteit van de schoolleiding de belangrijkste factor is. Van de schoolleiders wijst 8% in de richting van het schooltraject als mede 'veroorzaker' van de verandering ten opzichte van 4% van de leraren. De rol van VPT is het grootst bij de bereidheid om incidenten te melden binnen de school; 8% van de leraren en 14% van de schoolleiders ziet hier een bijdrage van VPT.

Figuur 32. Welke veranderingen hebben het afgelopen schooljaar op uw school plaatsgevonden ten opzichte van voorgaande jaren? (Nameting leraren N=45, nameting schoolleiders: N=14).

	Geen verandering	Het VPT-traject	Aandacht / prioriteit van de schoolleiding	Trainingen / coaching voor leraren	Lespakketten of methoden	Nieuwe invulling van de vertrouwenspersoon	Overig
Leraren zijn meer geneigd om incidenten te melden.	55%	8%	22%	11%	7%	2%	7%
... schoolleiding	14%	14%	64%	14%	0%	7%	0%
Incidenten in de school worden beter geregistreerd.	67%	7%	10%	10%	5%	3%	8%
... schoolleiding	43%	0%	50%	7%	0%	0%	7%
Incidenten in de school worden beter geanalyseerd.	78%	1%	2%	0%	5%	1%	13%
... schoolleiding	50%	14%	36%	7%	0%	0%	0%
Incidenten in de school worden	81%	1%	2%	0%	0%	0%	16%

beter geëvalueerd.							
... schoolleiding	50%	14%	36%	7%	0%	0%	0%
Bij een incident wordt de schade vaker op de dader verhaald.	81%	0%	9%	2%	0%	0%	8%
... schoolleiding	57%	0%	14%	0%	0%	0%	29%
Bij een incident wordt meer aandacht besteed aan nazorg.	75%	6%	13%	3%	0%	0%	10%
... schoolleiding	43%	7%	43%	14%	0%	0%	7%
<i>Gemiddeld leraren</i>	73%	4%	10%	4%	3%	1%	10%
<i>Gemiddeld schoolleiding</i>	43%	8%	40%	8%	0%	1%	7%

Overige veranderingen op school

Tenslotte hebben we van een aantal overige aspecten gevraagd of schoolleiders en leraren hierin een ontwikkeling zien. Net als voor de voorgaande aspecten melden schoolleiders beduidend meer veranderingen dan de leraren. Eenderde van de leraren vindt dat veiligheid beter bespreekbaar is geworden op de school. 13% van de leraren vindt dat onder andere door het schooltraject komt. Schoolleiders zien op dit vlak meer verbeteringen en wijzen op dit vlak vooral naar hun eigen bijdrage hieraan.

Figuur 33. Welke veranderingen hebben het afgelopen schooljaar op uw school plaatsgevonden ten opzichte van voorgaande jaren? (Nameting leraren N=45, nameting schoolleiders: N=14).

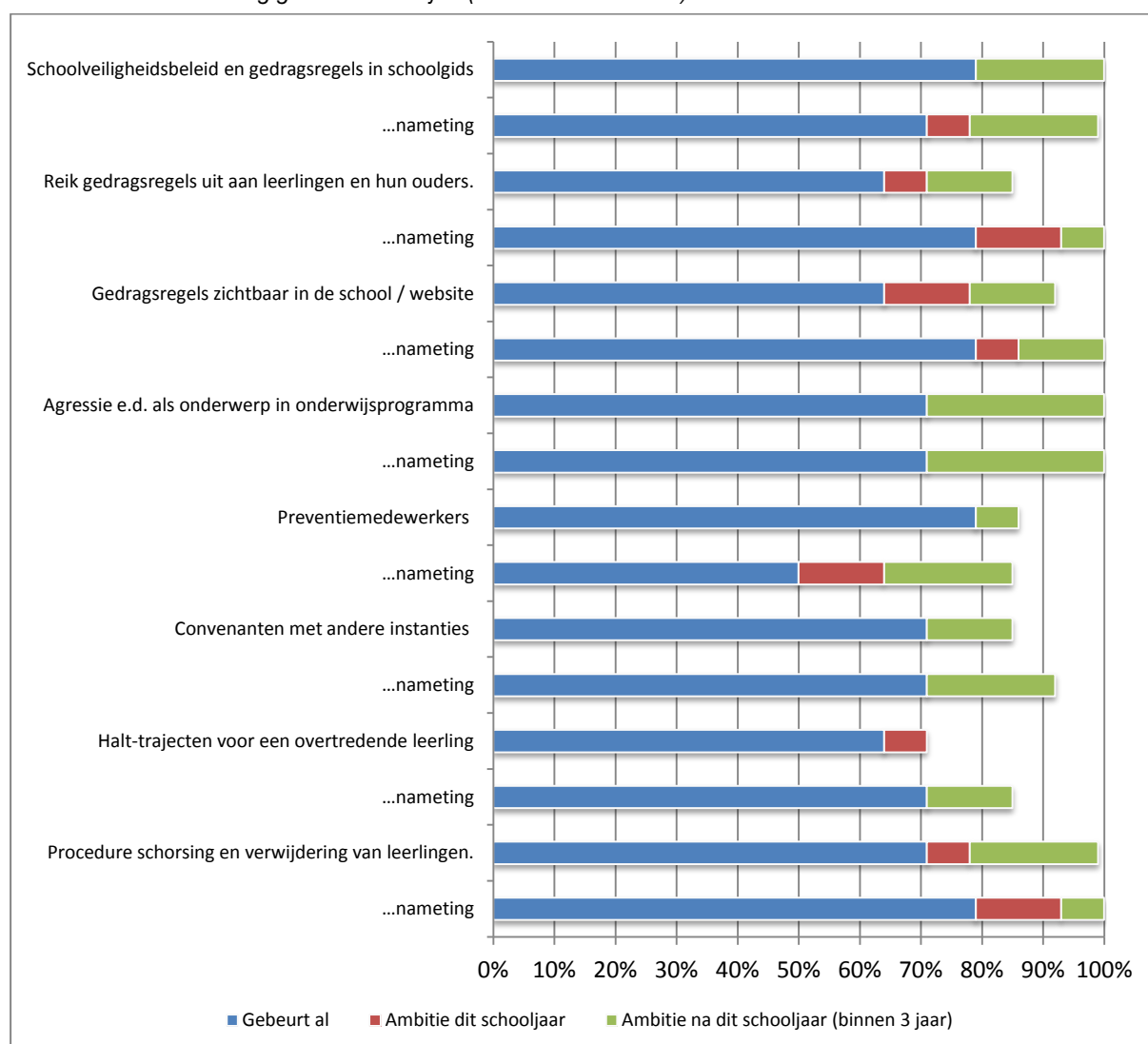
	Geen verandering	Het VPT-traject	Aandacht / prioriteit van de schoolleiding	Trainingen / coaching voor leraren	Lespakketten of methoden	Nieuwe invulling van de vertrouwenspersoon	Overig
Veiligheid van medewerkers is beter bespreekbaar op school.	64%	13%	15%	10%	0%	2%	3%
... schoolleiding	29%	7%	64%	7%	0%	0%	7%
Er is in de school nieuw beleid gevoerd rondom het thema 'veiligheid'.	80%	2%	2%	4%	5%	0%	8%
... schoolleiding	57%	7%	21%	0%	7%	0%	14%
De school doet meer om agressie en geweld te voorkomen.	73%	5%	12%	13%	2%	0%	4%
... schoolleiding	57%	14%	36%	14%	7%	0%	0%
Er zijn minder ordeproblemen op school.	86%	0%	8%	11%	0%	0%	1%
... schoolleiding	57%	0%	43%	7%	7%	0%	0%

7.4 Uitvoering van veiligheidsbeleid en ambities

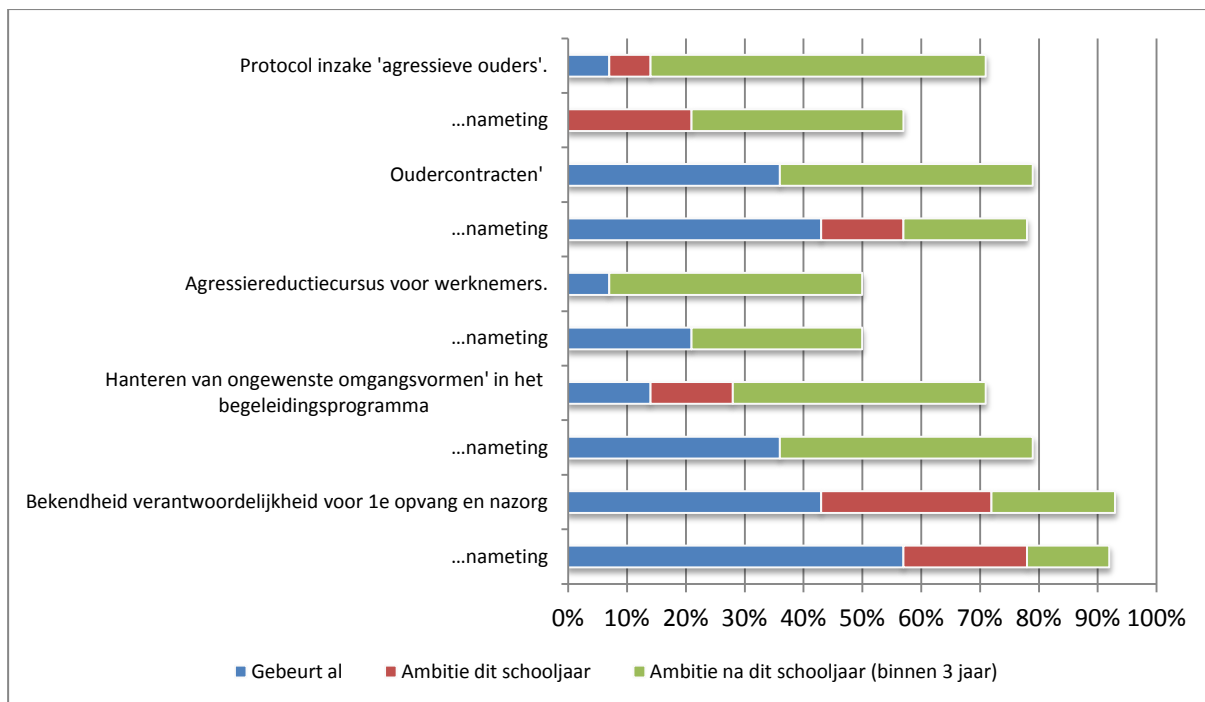
In de voor- en nameting hebben we schoolleiders gevraagd in hoeverre zij in hun school zaken rondom preventie van agressie en geweld hebben geregeld of van plan zijn dit op termijn te doen. Op een aantal aspecten zien we dat schoolleiders na afloop van het traject iets meer zaken hebben gerealiseerd of hiervoor plannen hebben. Dit geldt bijvoorbeeld voor het vergroten van de zichtbaarheid van gedragsregels, convenanten met andere instanties, en gebruik van Halt-trajecten (zie figuur 34 en 35 hier onder). Voor een aantal aspecten zien we in de enquête juist een kleine achteruitgang in ambities, maar dit verschil is beperkt.

Het is de vraag of de verschillen tussen de voor- en nameting toe te schrijven zijn aan het schooltraject. In de interviews op de zeven scholen zeggen schoolleiders en leraren namelijk desgevraagd dat ze het schooltraject niet hebben aangegrepen en ook geen impuls heeft gegeven om het veiligheidsbeleid te herzien. Dit was ook geen expliciet doel van het schooltraject (noch voor de scholen, noch voor Halt). Op deze zeven scholen is er dus geen sprake van een neveneffect van het schooltraject; op deze scholen zijn weinig veranderingen doorgevoerd en de veranderingen die zijn geïmplementeerd, stonden al gepland. In hoeverre dit ook voor de andere scholen geldt is met dit onderzoek niet te bepalen.

Figuur 34. Kunt u hier onder aangeven of onderstaande al op uw school gebeurt, ambitie zijn, of vooralsnog geen ambitie zijn? (Schoolleiders: N=14).

Figuur 35. Kunt u hier onder aangeven of onderstaande al op uw school gebeurt, ambitie zijn, of vooralsnog geen ambitie zijn? (vervolg) (Schoolleiders: N=14).

Bijlage 1 Schaalconstructie

In deze bijlage gaan we in op de analyses die we hebben gedaan om de samenhang tussen items in de vragenlijst vast te stellen. Hierbij hebben we factoranalyses uitgevoerd³⁵ en hebben we de betrouwbaarheid (Cronbach's alpha) van de gevonden clusters bepaald.

Teneinde een zo volledig mogelijk beeld te krijgen, hebben we de analyses uitgevoerd op de enquêtes (voormeting) van alle leerlingen die de enquête volledig hebben ingevuld. (N=2.651). De gevonden schalen zijn vervolgens ook toegepast in de nameting en in de voor- en nameting bij leraren.

Wat is bedreigend voor leraren?

We hebben de respondenten diverse situaties voorgelegd, en gevraagd in hoeverre zij dit als bedreigend voor de leraar zien. Uit de factoranalyse blijkt dat er drie factoren kunnen worden onderscheiden. Vanwege hun inhoudelijke kenmerken hebben we deze factoren "Pesten/Bedreigen", "Brutaal gedrag" en "Elders gerichte agressie" genoemd. Deze drie factoren verklaren samen 49% van de variantie. Item F laadt hoog op twee clusters. Deze past inhoudelijk het beste in het eerste cluster (Pesten/Bedreigen) omdat dit gezien kan worden als 'cyberbullying'.

Het is bedreigend voor de leraar...	Pesten / Bedreigen ($\alpha = 0,86$)	Brutaal gedrag ($\alpha = 0,76$)	Elders gerichte agressie ($\alpha = 0,62$)
A. Als leerlingen doen alsof ze de leraar niet horen.		,784	
B. Als een leerling tegen de leraar schreeuwt.		,503	
C. Als leerlingen brutaal zijn tegen de leraar.		,670	
D. Als leerlingen de leraar pesten.	,589		
E. Als een leerling de leraar vervelende mailtjes stuurt.	,667		
F. Als een leerling vervelende dingen zegt op internet over de leraar.	,505	,431	
G. Als leerlingen de leraar achtervolgen.	,573		
H. Als leerlingen de leraar nafluiten.		,607	
I. Als leerlingen spullen vernielen in de klas.			,491
J. Als een leerling boos een tafel omver gooit.			,610
K. Als leerlingen met elkaar vechten in de klas.			,747
L. Als een leerling de leraar uitscheldt.	,316	,512	
M. Als een leerling de leraar na schooltijd boos opwacht.	,727		
N. Als leerlingen de leraar opsluiten in het lokaal.	,723		
O. Als een leerling de tas van de leraar uit het raam gooit.	,601		
P. Als een leerling de leraar duwt.	,489		
Q. Als een leerling vlak voor de leraar op de grond spuugt.		,380	
R. Als een leerling een mes in zijn tas heeft.	,677		
S. Als een leerling de leraar dreigt te gaan slaan.	,755		

³⁵ Principale Componenten Analyse met directe oblimin rotatie; factoren met een lading lager dan 0,30 werden weggelaten en de 'eigenvalue' was hoger dan 1,0

Wat zijn de gevolgen voor de leraar: casus Milan

De respondenten is de volgende casus voorgelegd:

Milan zit ontzettend vervelend te doen in de klas. De leraar heeft hem er al meerdere keren op aangesproken, maar Milan luistert niet. Dan is voor de leraar de maat vol, hij stuurt Milan de klas uit. Als de leraar na schooltijd naar zijn fiets loopt, ziet de leraar dat zijn fietsband leeg is. Milan staat verderop en roept kwaad naar de leraar: "Ik weet waar je woont!"

Vervolgens is de respondenten gevraagd wat gevolgen hiervan kunnen zijn voor de leraar. Op basis van de factoranalyse kunnen twee gevolgenclusters worden onderscheiden; Angst/Stress en Strengheid. Samen verklaren zij 46% van de variantie. De betrouwbaarheid van het cluster Strengheid, gemeten met Chronbach's alpha, is laag. Om deze reden kiezen we ervoor om in de rapportage beide aspecten over strengheid afzonderlijk te presenteren.

Gevolgen	Angst / Stress ($\alpha = 0,82$)	Strengheid ($\alpha = 0,41$)
A. De leraar durft niet meer op de fiets naar school.	,631	
B. De leraar durft Milan geen straf meer te geven.	,454	-,332
C. De leraar wordt minder streng.		-,729
D. De leraar voelt zich niet meer veilig op school.	,709	
E. De leraar voelt zich niet meer veilig op straat.	,653	
F. De leraar vindt zijn werk niet meer leuk.	,680	
G. De leraar wil niet meer als leraar werken.	,725	
H. De leraar gaat een andere school zoeken.	,694	
I. De leraar wordt extra streng.		,798
J. De leraar slaapt slecht.	,643	
H. De leraar wordt ziek.	,449	

Wel of niet ingrijpen? Casus Sam

De respondenten is wederom een casus voorgelegd:

Je vriend Sam kan soms heel boos worden. Samen stap je de bus in. Sam heeft niet genoeg geld op zijn OV-chipkaart staan om te betalen. Hij loopt toch door de bus in. De buschauffeur spreekt hem hierop aan en Sam zegt: "Doe niet zo moeilijk man, hou je bek".

De respondenten is vervolgens gevraagd hoe zij zouden handelen wanneer dit gebeurt. Factoranalyse laat zien dat de items kunnen worden onderverdeeld in twee categorieën: Ingrijpen en Negeren/Meedoen. Deze verklaren samen 53% van de variantie. Ook hier valt op dat de betrouwbaarheid aan de lage kant is, iets waar het lage aantal items waarschijnlijk debet aan is.

Handelen	Corrigeren ($\alpha = 0,60$)	Niet corrigeren ($\alpha = 0,40$)
A. Je loopt de bus in en doet alsof je Sam niet kent.	,319	,793
B. Je loopt samen met Sam de bus in, alsof er niks is gebeurd.		,542
C. Je zegt tegen Sam dat zijn gedrag niet kan.	,769	
D. Je stelt aan Sam voor om de bus uit te gaan.	,761	
E. Je neemt het op voor Sam en scheldt de buschauffeur ook uit.		,595
F. Je probeert Sam te kalmeren.	,587	

Hoe te handelen? Casus grensrechter

De respondenten is wederom een casus voorgelegd:

Een tijdje geleden was er in het nieuws dat er bij een voetbalwedstrijd een grensrechter werd geschopt door een groep jongens die boos op hem waren. Stel je voor dat jij zou zien dat een groep jongeren iemand zouden schoppen die op de grond lag.

Vervolgens hebben we gevraagd wat de leerling zou doen als hij/zij dit ziet gebeuren. Uit de factoranalyse blijkt dat het handelen kan worden onderverdeeld in drie clusters; Ingrijpen, Negeren en Hulp inschakelen. De variantie die deze drie clusters samen verklaren is 67%.

Handelen	Zelf ingrijpen ($\alpha = 0,78$)	Negeren ($\alpha = 0,70$)	Hulp inschakelen ($\alpha = 0,57$)
A. Je doet alsof je het niet gezien hebt.		,886	
B. Je loopt weg zonder iets te doen.		,851	
C. Je belt 112 of de politie.			,909
D. Je zegt achteraf tegen de jongeren dat dit gedrag niet mag.	,737		
E. Je zegt meteen tegen de jongens dat ze moeten stoppen.	,789		
F. Je probeert de jongens te kalmeren	,817		
G. Je vraagt andere mensen om je te helpen.			,731
H. Je springt er tussen om de grensrechter te beschermen.	,739		

Bijlage 2 Schoolcases

Vooraf:

De zeven door ons bezochte scholen, door Halt aangewezen als interessante casus en bereid tot deelname vormen geen perfecte afspiegeling van de bij VPT-betrokken scholen en zeker niet van alle scholen in Nederland. Aan de locatiebezoeken hebben uiteindelijk twee scholen voor voortgezet speciaal onderwijs (Cluster 4, voor jongeren met gedragsstoornis), drie reguliere vmbo-scholen (waarvan één met een speciale afdeling voor leerlingen met m.n. sociaal emotionele problematiek), een school voor praktijkonderwijs en een school voor speciaal basisonderwijs deelgenomen. De cases geven al met al niet noodzakelijk een representatief beeld van de aan VPT-deelnemende scholen, maar bieden wel een inkijk in de manier waarop het VPT-traject landt binnen deze scholen.

In deze bijlage geven we per bezochte school de bevindingen weer. De scholen zijn hierin geanonimiseerd.

Schoolcasus 1. VMBO-school in een grote gemeente

Veiligheidsbeleid op school

Op de school is het veiligheidsbeleid vastgelegd in protocollen. Volgens de teamleiders is het veiligheidsbeleid op school wel gedateerd en dient eigenlijk elk jaar bijgesteld te worden. De school ziet hiertoe nu echter geen directe noodzaak. 'Situaties laten zich niet vastleggen in protocollen. Onbewust wordt alles meegenomen in de handelings- en denkwijze van de leraren', volgens de leraar. In het beleid staat het pedagogisch klimaat voor leerlingen en leraren centraal, een klimaat waarin een veilige leer/ontwikkelomgeving geborgd is.

Verloop van het schooltraject VPT

Naar aanleiding van een gesprek tussen de teamleider en een medewerker van Halt is de school enthousiast geraakt over het VPT-traject. De teamleiders geven aan dat de school dagelijks te maken heeft met mogelijk onveilige situaties en wil daarop kunnen inspelen en anticiperen. De school geeft aan dat middelbare scholen over het algemeen te maken hebben met vormen van 'huffergedrag' en dat leerlingen op een onprettige manier met o.a. leraren kunnen omgaan. Hoe je daarmee omgaat, is de vraag waar dit programma onder andere op inspeelt. De school geeft aan dat het jammer is dat het om een programma gaat en niet iets is dat structureel onderdeel uitmaakt van het lesprogramma. '*Veiligheid is een thema dat continu onderhouden dient te worden. Als school zijn wij de maatschappij*', stelt de teamleider. Ook buiten de school komt slecht gedrag voor, maar op school hoort het veilig te zijn. 'Het moet sfeervol zijn en er moet op een vriendelijke en respectvolle manier met elkaar omgegaan worden', volgens de teamleider.

De school beschouwt het in huis halen van experts en ervaringsdeskundigen die de onderwerpen bespreekbaar maken als de grote kracht van het traject. De school geeft aan dat externe partijen vaak meer invloed hebben op de leerlingen dan in het geval dat een voor hen bekende leraar het onderwerp behandelt, ofwel een persoon met wie zij dagelijks te maken hebben.

De teamleiders geven aan dat de ouderbetrokkenheid een zwakke plek is geweest tijdens het traject. Zo is er geen ouderavond gehouden, omdat er al zoveel contactmomenten gedurende het jaar plaatsvinden en omdat ouderbetrokkenheid op het VMBO in ieder geval over het algemeen een stuk lager is. Een optie om dit onderdeel in het vervolg te verbeteren, is door bijvoorbeeld een informatiemarkt te organiseren voor ouders met meerdere thema's die aan bod komen. De school wil de ouders nog meer informeren over het gedrag van hun kinderen op school. Zij hebben hier vaak geen zicht op. Er zijn ook mentoren die meer actief met het thema aan de slag zijn gegaan tijdens het traject. Zij gaven vragen mee aan de leerlingen die zij aan hun ouders konden stellen in de vorm van

een interview. De antwoorden werden vervolgens klassikaal besproken. 'De ene klas is daar overigens meer mee bezig dan de ander, dat is altijd het geval', volgens een teamleider.

Verandering bij leerlingen

Op het niveau van bewustwording is er iets blijven hangen bij de leerlingen volgens de teamleiders. Vooral een spel waarbij leerlingen stelling moesten innemen en het door Halt getoonde beeldmateriaal dragen daaraan bij. Deze tools zetten de leerlingen aan het denken en geven hen de kans ervaringen met elkaar te delen. Een leraar zegt hierover: *'Aan de ene kant is er de bewustwording bij de leerlingen, maar voor sommige leerlingen zijn het speldenprikjes'*. Ook de teamleider ziet bij leerlingen vrijwel geen verandering te zien in het gedrag. Daarvoor is het programma te incidenteel. *'Wil je verandering in het gedrag bewerkstelligen dan moet het onderwerp gestructureerd worden en moet de school het vaker terug laten komen in het reguliere onderwijsprogramma'*, aldus een teamleider.

De leerlingen zelf geven aan dat ze het goed vinden dat er iemand van buitenaf komt om de voorlichting te geven, maar dat het wenselijk is om meer dan één of twee lessen te volgen. Zo zouden er meerdere mensen met een publieke taak aan bod kunnen komen en wordt de bewustwording op lange termijn positief beïnvloed. Het creëren van herkenning en erkenning van deze personen als 'normaal mens' is een belangrijke opbrengst die het traject moet bereiken. Ook de teamleider ziet deze bijdrage: *'Als gezagsdragers in vol ornaat normale mensen blijken te zijn, wordt het begrip voor die mensen veel groter'*, stelt de teamleider.

Verandering bij de leraar

'De kracht van het traject is dat het handelen van de leraar ook beïnvloed wordt. Leraren worden zicht bewustwording over hun positie als iemand met een publieke taak. Leraren kunnen vervolgens bewuster omgaan met het thema en laten terugkomen in hun werkzaamheden.', aldus een leraar. Ook de teamleiders geven aan dat er voornamelijk winst is terug te vinden bij de leraren. Voor de leraar is het een deskundigheidbevordering die zij terug kunnen laten komen tijdens hun eigen lessen en extra taken binnen de school. De lessen hebben vooral de dialoog over het thema veiligheid bevordert tussen de leraren onderling. *'De vrijheid en ruimte om er over te kunnen praten met collega's is aanwezig. Dit kan georganiseerd plaatsvinden, maar ook spontaan. Het is hier mogelijk om te zeggen tegen collega's dat het met een klas voor geen meter gaat. Hoe gaat dat bij jou met die klas?'*, geeft de leraar aan. Deze open cultuur was al aanwezig op de school, maar het traject zorgt ervoor dat ook bij leraren momenten van reflectie op het thema veiligheid actief naar voren komen.

Verandering op school

Het VPT traject heeft er niet toe geleid dat het beleid bijgesteld of aangepast wordt. Veiligheid blijft als thema wel leven binnen het team, maar kent geen vast punt op de agenda. Op school is acht jaar hard gewerkt om dit onderdeel te laten worden van een cultuur die zich richt op pedagogiek, educatie en veiligheid. De school zet team- en scholingsdagen in om deze cultuur voort te laten leven in de school.

Toekomst

Voor de toekomst staat er niet iets specifiek gepland als vervolg op het VPT traject. De leraar zelf heeft het traject nog wel nabesproken met zijn leerlingen, maar dat is afhankelijk van de mentor en diens klas. De ene klas leent zich er namelijk meer voor dan andere klassen. In alle gesprekken komt naar voren dat het wel wenselijk is dat dergelijke programma's ingezet worden op scholen ten behoeve van het thema veiligheid.

Schoolcasus 2. VSO-school in een grote gemeente

Veiligheidsbeleid op de school

Binnen de school met een leerlingpopulatie bestaande uit jeugdigen van 12 tot 18 jaar met complexe leer- en/of gedragsproblematiek (cluster 4) wordt veel aandacht besteed aan het thema veiligheid. Dit beleid wordt ook continu herzien. Op het moment van de interviews werd een deel van de veiligheidsprotocollen (zoals de incident- en pestprotocollen) herzien en nog verder geïmplementeerd in alle geledingen van de organisatie. 'Veiligheid' is op de school een thema dat continu aandacht behoeft op de school en een vaste plek heeft op de agenda.

Om de veiligheid op school te bewaken investeren de leraren in een goede relatie met de leerling en dragen op een respectvolle manier bij aan de opvoeding. Dit vereist wel veel geduld en veel herhalen. Het is belangrijk dat er op een luchtige wijze met duidelijke regels gewerkt wordt. Daarbij worden de ouders betrokken bij het ontwikkelingsproces en de veiligheid op school. Ouders worden snel op de hoogte gesteld en die communicatielijnen met ouders worden kort gehouden. Dat is onderdeel van het algemeen beleid op de school. Ofwel, minimaal elke twee weken een vorm van contact tussen leraren en ouders.

Verloop van het VPT-traject

De school heeft via de mail informatie ontvangen over het VPT traject van bureau Halt. De schoolmaatschappelijk deskundige van de school heeft vervolgens contact gezocht met Halt en informatie opgevraagd om te bepalen of het traject paste bij de bijzondere leerlingpopulatie van de school. De school heeft vervolgens een projectweek georganiseerd over het thema veiligheid, waarin over drie dagen verspreid de Halt-medewerkers diverse lessen hebben gehouden voor verschillende groepen. Voorafgaande deze week vond een ouderavond plaats om de ouders te informeren over het traject. De maatschappelijk deskundige van de school geeft aan dat deze avond redelijk bezocht was. Een van de speerpunten van de school is dan ook het onderhouden van nauw contact met de ouders, hen voor te lichten en te leren kennen. De context van cluster-4 leerlingen behoeft namelijk veel aandacht. De schoolleider vindt het positief dat dit thema de leerlingen doet nadenken over hun eigen rol en hen meer bewust maakt van een aantal zaken dat betrekking heeft tot veiligheid in het algemeen en de publieke taken. Eigenlijk gaat het hier om informatie die al bekend is, maar waar normaliter niets mee gedaan wordt.

De leerlingpopulatie bestaat uit twee soorten kinderen stelt de schoolmaatschappelijk deskundige van de school; 'kinderen uit het internaat en kinderen die alleen onderwijs volgen'. Wat betreft kinderen uit het internaat is het lastig om de ouders bereidwillig te vinden voor dit soort bijeenkomsten. Dit heeft onder andere te maken met de motivatie van de ouders om nog betrokken te zijn ('hulpverleningsmoeheid'), om financiële redenen of vanwege de afstand tussen de school, het internaat en de woonplaats van de ouders. De school is gedreven om juist deze groep ouders te bereiken. De school vindt het überhaupt van belang om ouders te betrekken bij het thema veiligheid, omdat ouders een belangrijke rol hebben in het 'ombuigen' van de negatieve spiraal waar jongeren soms in zitten. Dat is niet alleen de taak van de school. Mede om deze reden is het traject goed ontvangen op de school'; het is een middel om tot nieuwe inzichten bij leerlingen, leraren en ook ouders te leiden. *'Ouders moeten niet onwetend gehouden worden of dat als excuus kunnen gebruiken. Zij dienen direct betrokken en benaderd te worden. Als je iets bij de leerlingen wilt veranderen, moeten de ouders betrokken worden en is het een meerwaarde dat ouders en school dezelfde taal spreken'* aldus een betrokkene.

De leraren hebben de leerlingen op de lessen voorbereid door het onderwerp voorafgaande het traject met hen te bespreken. De cluster-4 leraren geven aan een collage te hebben gemaakt met de leerlingen en dat ze themagerelateerde krantenknipsels mee moesten nemen ter voorbereiding op de lessen. Op een vso-school is het goed voorbereiden van de leerlingen van belang. Alles moet namelijk

ingekaderd worden bij de leerlingen die extra aandacht nodig hebben, zodat ze weten wat ze kunnen verwachten tijdens een les van een gastspreker. Leerlingen willen zich gerespecteerd en de leraar moet strikt zijn in welk gedrag toelaatbaar is in de klas als er iemand van buitenaf komt. Ook het filmmateriaal van Halt werd goed ontvangen door de leerlingen. Visueel materiaal blijft namelijk beter hangen bij deze doelgroep. Waar het materiaal overigens op sommige scholen als vrij heftig werd ontvangen, viel dat op deze school wel mee. Dit onderscheid is duidelijk zichtbaar op deze school vanwege de twee zeer uiteenlopende leerlinggroepen. Zo ervaren de leerlingen met naar binnen gekeerd gedrag (bijvoorbeeld met klassiek autisme of PDD-NOS) het voorlichtingsmateriaal als iets dat ver van hen af staat, terwijl het materiaal voor de cluster-4 leerlingen met naar buiten gekeerd gedrag (bijvoorbeeld ZMOK) meer herkenbaar is.

De lessen zijn per klas zeer verschillend ontvangen. In de ene klas ontstond er enige tumult, waar de andere klas veel rustiger was. Deze onrust was te danken aan de aanwezigheid van een wijkagente in uniform. 'Een agent die binnenkomt in uniform kan bij deze groepen anders ontvangen worden dan een agent in burger', aldus de schoolmaatschappelijk deskundige van de school. De cluster-4 leerlingen zijn een lastige doelgroep die veelal op de verkeerde manier in contact zijn geweest met de politie. 'Zij hebben het beeld van de politie als boevenvanger die bij hen een allergische reactie opwekt als het gaat om autoriteit', volgens de schoolmaatschappelijk deskundige van de school.

Veranderingen bij leerlingen

Tijdens het traject was merkbaar dat de onrust ten aanzien van de wijkagente al op de tweede dag dat zij op de school was al daalde. Het VPT-traject heeft volgens de schoolmaatschappelijk deskundige geholpen om dat beeld bij te stellen bij de leerlingen.

Geïnterviewden merken tijdens de lessen en in de groep niet direct of er daadwerkelijk iets teweeg wordt gebracht bij de leerlingen. '*Je merkt in de klas dat leerlingen al heel goed weten hoe het hoort, maar ze doen er niet zoveel mee*', zegt de maatschappelijk deskundige van de school. De lessen hebben wel een mooi gesprek over autoriteit opgeleverd, maar of leerlingen er anders over na zijn gaan denken is de vraag. De schoolleider en schoolmaatschappelijk deskundige hebben geen goed zicht op een eventuele gedragsverandering bij leerlingen.

De leerlingen zelf geven aan dat ze door de lessen bewuster zijn gaan nadenken over mensen met een publieke taak. Leerlingen zeggen zich bewust te zijn van het effect van agressief gedrag op mensen met een publieke taak. Ze zeggen dit alleen niet direct te vertalen in gedrag. Zo zeggen de leerlingen in het gesprek dat als "*vreemden*" hen of hun vrienden "*uitlokken*" er nog steeds een confrontatie komt als gevolg (die mensen maken het er zelf naar, is de houding van deze leerlingen). Daarbij geven ze wel aan dat ze zouden ingrijpen als iemand een ambulancemedewerker of leraar lastig valt. '*Ambulancemensen moeten wel gewoon hun werk kunnen doen, ik trek iemand eraf of spring er bovenop*'.

Veranderingen bij leraren

De leraren hebben in het kader van VPT onderling hun eigen rol besproken, maar ook met de leerlingen. Op die manier kunnen zij een follow-up aan het traject geven met zowel de leerlingen als met elkaar. '*Doceren op een school als deze is een topsport en er zijn leraren die dat beter aan kunnen dan anderen. De leerlingen zijn zeer sensitief en voelen het aan als de leraar niet goed in zijn of haar vel zit, waar zij vervolgens misbruik van kunnen maken*', geeft een leraar aan.

Naar aanleiding van het traject zijn de leraren niet anders omgegaan met het onderwerp veiligheid. De leerlingen zijn op zich al vrij respectvol tegenover de leraren. Hoewel zij vaak te maken hebben met agressie op school, is dit nooit tegen de leraren gericht. Als leraar is het belangrijk je grenzen aan te geven en bewust te zijn van het type kind waarmee je te maken hebt. '*Natuurlijk wordt er veel gescholden, ook tegen leraren, maar dat is vaak als gevolg van een heftige emotie. Deze leerlingen ploffen vaak; dat is hun uitlaatklep en daar moet je rekening mee houden*', volgens de leraren. De

werknemers van de school hebben zodoende een hoger tolerantieniveau dat aangepast is op het type leerling die hier rondloopt.

De leraren vinden het enorm veilig op school voor zichzelf en voor de leerlingen. *‘Natuurlijk zijn er incidenten, maar daar is het dan ook een school voor speciaal onderwijs voor.’* Binnen het team ervaren zij veel steun en heerst er een cultuur van openheid. *‘Je kunt met collega’s praten, tips geven, persoonlijk benaderen of met zijn allen in gesprek gaan.’* Het VPT traject heeft voor de leraren bijgedragen aan het bespreekbaar maken van het onderwerp onderling. Dit wordt al gedaan, maar de lessen zorgen dat het onderwerp na zo’n traject net iets bewuster wordt behandeld binnen het team.

Verandering op de school

Op de school was veiligheid al een speerpunt. Hierin is door het VPT-traject niet veel veranderd. De school ziet het feit dat de veiligheidsprotocollen verder worden geïmplementeerd niet als gevolg van het VPT-traject. De school had dit voornemen al eerder.

Toekomst

Voor de toekomst zijn er geen specifieke plannen op het gebied van veiligheid. Als zaken niet actueel zijn kunnen ze in de hectiek van alledag naar de achtergrond verdwijnen. Om de belangrijke thema’s actueel te houden zijn dergelijke programma’s nodig die gestructureerd ingezet kunnen worden en bijdragen aan het bewustwordingsproces. De wens vanuit de leraren is dat de Halt-medewerkers nog een keer langskomen voor een opfris- en reflectiemoment, en dan in het bijzonder voor de zeer moeilijk opvoedbare leerlingen. De leerlingen moeten gevoed blijven worden met dit soort informatie om daadwerkelijk ook op de lange termijn van invloed te laten zijn op diens handelen en denken. *‘Tussendoor zijn er altijd wel incidenten op de school die ervoor zorgen dat het onderwerp weer aan de orde komt, maar daar gaan we niet op wachten’,* zegt de schoolmaatschappelijk deskundige van de school.

Schoolcasus 3. VMBO-school in een grote gemeente

Veiligheidsbeleid op de school

Op de school wordt vanaf dag één aandacht geschonken aan het hebben en houden van een goede relatie met de leerling. De ontwikkeling van het kind staat centraal in de schoolcultuur. Een factor dat hierin van positieve invloed is, is het *open en laagdrempelige* karakter van de school. Er is sprake van een duidelijke structuur van huisregels, normen en waarden binnen de school, echter wel met een knipoog. Grapjes moeten kunnen, maar dan wel op een respectvolle manier. Binnen de school wordt er veel met elkaar besproken, wordt er veel gesignaleerd en meteen actie genomen conform de regels, variërend van strafwerk tot schorsing.

Om het veiligheidsbeleid op school te borgen is er o.a. een veiligheidscoördinator aanwezig. Voortdurend wordt gekeken of de schoolveiligheid op orde is. Een voorbeeld hiervan is dat er de afgelopen jaren aandacht is besteedt aan het verminderen van onoverzichtelijke ruimtes in de school. Zo is er door het anders opstellen van de kluisjes en het plaatsen van bewakingscamera’s meer overzicht gecreëerd. Verder zijn er duidelijke huisregels opgesteld en surveilleren de leraren tijdens de pauzes.

Verloop van het VPT-traject

De school heeft (in twee verschillende tranches) met de eerste twee klassen deelgenomen aan het VPT-programma van Halt. De directeur is vanuit Halt benaderd om deel te nemen aan het traject. De deelname is in het eerste jaar goed bevallen en zodoende voortgezet. Bij de tweede tranche is wel de opzet van het traject iets aangepast. In plaats van één blokkur zijn de lessen verspreid aangeboden. De teamleider verwacht dat deze opzet meer impact heeft op de leerlingen omdat er tijd tussen de lessen zit. Ook waren de verwachtingen duidelijker voor de leraren en overige medewerkers van de school. Verder is het voor de leraren erg fijn dat zij niets extra’s hoeven te doen en het programma

kant-en-klaar aangeleverd wordt. Dat werkt zeer plezierig en is ook een van de redenen dat de school doorgedaan is met het traject. In het traject zelf hebben ouders geen rol gehad. In plaats van een ouderavond achteraf heeft er aan het begin schooljaar een informatieavond voor ouders plaatsgevonden waarbij ook het Halt VPT traject benoemd is. De ouders die bij de startavond aanwezig waren, waren positief over het VPT-traject.

Bij het inrichten van het VPT-traject hebben de vertegenwoordigers van Halt de verbinding gezocht met de school. Ze hebben bij het eerste bezoek goed gekeken wat de school al in huis heeft en wat de mogelijkheden zijn. In de tweede ronde van het traject is het programma nog meer aangepast aan wat de leerlingen nodig hebben en aan de situatie van de school. De school heeft namelijk niet veel te maken met kinderen die in aanraking komen met justitie. Dit heeft onder andere te maken met de sociaaldemografische omgeving waarin de leerlingen opgroeien. Zo zijn er bijvoorbeeld leerlingen die uit kleine dorpen komen en opgegroeid zijn in een zeer beschermde omgeving. Deze groep leerlingen ervaren de voorbeelden (zoals beeldmateriaal) uit het programma vaak als *heftig*. De getoonde tafereel betreffen agressies waar de leerlingen over het algemeen nog nooit mee te maken hebben gehad in hun directe omgeving.

De teamleider constateert echter wel dat leerlingen en ook ouders steeds mondiger worden en op een andere manier met leraren omgaan. Om die reden vindt ze trajecten zoals deze geen overbodige luxe. Echter, écht extreme voorbeelden van agressie op de school kent men niet. Op deze school heeft het traject zodoende een meer preventieve insteek. De school ervaart het programma echter wel als belangrijk en legt de focus op veiligheid als voorzorgsmaatregel.

Ouders hadden geen specifieke rol in het traject, maar leerlingen kregen een opdracht mee voor thuis. De teamleider geeft aan dat het onmogelijk is om ouders bij alles te betrekken. Er zijn meer dingen belangrijk in de school en aandacht voor het één zou ten koste gaan van andere onderwerpen.

De leraren ervaren het programma als zeer positief. Kennis en kunde wordt van buitenaf in huis gehaald en zetten zaken zodoende in een heel ander daglicht. Voor leerlingen komt de informatie namelijk veel beter binnen als het door een ervaringsdeskundige wordt gebracht dan door de leraar waar dagelijks contact mee is. Men kijkt naar aanleiding van het programma op een andere wijze naar bepaalde situaties (bredere visie). Hoewel agressie en geweld op de school vrijwel niet aan de orde zijn, vindt de teamleider het prettig om door dit traject een aantal handvatten te hebben om weer op het thema terug te kunnen komen. De teamleider merkt dat leerlingen in de huidige brugklas zeer druk zijn en veel aandacht vragen en hoopt dat een traject zoals deze een stukje bewustwording stimuleert bij leerlingen.

Veranderingen bij leerlingen

Op leerling-niveau is duidelijk te merken dat er iets gebeurt bij de kinderen, aldus de leraren. Zij weten heel goed dat zaken als pesten en stelen niet goed zijn, maar tijdens het programma denken zij ook echt na over andersoortige situaties. Sommige leerlingen hebben het programma als heftig ervaren doordat zij geconfronteerd worden met voorbeelden waar zij niet dagelijks bij stil staan en die tevens niet echt voorkomen in hun directe omgeving. Het spel waarbij leerlingen stelling moesten innemen tijdens het onderdeel over normen en waarden heeft bijvoorbeeld de leerlingen goed aan het denken gezet en heeft geleid tot meer bewustwording. Wel geven de leerlingen zelf aan niet direct anders te reageren op agressie en geweld, maar zich wel bewust te zijn van wat ze kunnen doen zonder hun eigen veiligheid op het spel te zetten. De leraren denken niet dat leerlingen anders over agressie en geweld zijn gaan denken.

Veranderingen bij leraren en op school

De leraren zeggen niet anders te zijn gaan denken over agressie en geweld. Ook het veiligheidsbeleid van de school is niet veranderd naar aanleiding van het schooltraject VPT. Net als de teamleiders geven de leraren aan dat de heersende schoolcultuur daarbij een bepalende rol speelt; wat historisch

bepaald is (godsdienstige grondslag waarbij normen, waarden en elkaar met respect behandelen heel belangrijk zijn). Leraren doelen hiermee op het feit dat er op de school überhaupt al veel aandacht wordt besteedt aan 'respect voor elkaar' en 'structuur'. Het onderwerp is door het traject niet meer gaan 'leven' op school. 'Vaak ga je na een dergelijke les weer over op de orde van de dag', zegt een van de leraren.

Toekomst

Het VPT-traject heeft het thema veiligheid wel iets meer onder de aandacht gebracht, maar de teamleider geeft wel te kennen dat er ten tijde van het gesprek nog geen duidelijk beeld aanwezig is van de toekomstige behoefte op het gebied van veiligheid, en van een eventueel vervolg van een traject als deze. Voor de toekomst zijn er geen concrete plannen of acties op dit thema. Wel wordt er gewerkt aan het bewaken van respect (respect krijgen i.p.v. het moeten verdienen). Dit is een doorgaand proces dat onderdeel vormt van de hele schoolcultuur. Het project wordt wederom niet beschouwd als een noodzaak, maar meer als een preventiemiddel. De leraren en de teamleider zien het VPT-traject wel graag als een terugkerend fenomeen op school. De leraren hebben het programma als zeer positief ervaren. Vooral om de openheid van hun leerlingen te zien over het thema, de meningen en ervaringen die zij tijdens de lessen hebben gedeeld en het bewustwordingsproces dat hierdoor gestimuleerd wordt. Het programma is goed opgezet en levert geen extra last voor de leraren.

Schoolcasus 4. (V)SO-school in een kleine plaats

Veiligheidsbeleid op de school

De school is een kleine school voor cluster-4 leerlingen, zowel SO als VSO. Het betreft een kwetsbare leerlingendoelgroep met beperkingen in gedrag en/of psychiatrische problematiek. In de protocollen van de school is naast de schoolregels vastgelegd hoe medewerkers van de school dienen om te gaan met bijvoorbeeld grensoverschrijdend gedrag. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van de 'SWITCH-methode' gericht op incidenten tijdens de lessen. Deze methode houdt in dat bij een incident een andere leraar als interventiepersoon optreedt met de 'probleemleerling'. Omdat deze leraar geen 'probleem' heeft met de leerling op dat moment, verloopt het gesprek over het incident meestal soepeler. Op de school is er tevens een maatschappelijk werker aanwezig waarmee de leraren in gesprek kunnen gaan over bepaalde zaken die te maken hebben met de leerlingen, hun gedrag en houding in de klas. Verder wordt er gewerkt met de ABC-piramide van Accàre gericht op het voorkomen van en het omgaan met agressie. Daarnaast bespreken de leerkrachten elke zes weken onderling de situatie van alle leerlingen. In deze besprekingen is er ruimte om eventuele incidenten te bespreken en gezamenlijk daarop in te spelen. Tenslotte is er een calamiteitenplan aanwezig en wordt er aangifte gedaan als de leerling zich buitensporig misdraagt op school. De leraren zeggen zich overigens niet helemaal veilig te voelen bij het doen van aangifte omdat hierbij persoonlijke gegevens worden geregistreerd. Het idee dat leerlingen weten waar je woont, brengt voor de leraren een onveilig gevoel met zich mee.

Verloop van het VPT-traject

De school is door Halt benaderd vanuit contacten uit het verleden. Leerlingen van de school waren eerder betrokken bij een groot incident waarbij leerlingen via sociale media drugs verhandelden.

Op de school is er voor gekozen de leerkrachten tijdens de lessen van Halt aanwezig te laten zijn. Het speciaal onderwijs is een aparte doelgroep en daarom is het belangrijk dat ervaren mensen ervoor zorgen dat de leerlingen zich naar behoren gedragen wanneer er een gastspreker van buitenaf een les verzorgt. De school heeft geprobeerd om de ouders bij het traject te betrekken, maar uiteindelijk meldden er zich maar twee ouders aan voor de ouderavond. Om deze reden heeft de school de ouderbijeenkomst geannuleerd. Zij vonden het jammer dat de ouderbijeenkomst niet kon doorgaan, omdat het een mooi moment was om ouders te betrekken bij de preventie van incidenten. Wel heeft

de school de ouders betrokken bij de aandacht voor de veiligheid van externe partijen in het kader van een ander project in samenwerking met een openbaarvervoersbedrijf. De school heeft hiervoor de ouders geïnformeerd over het belang van normaal gedrag in het openbaar vervoer en de boodschap die zij aan hun kinderen moeten meegeven.

Veranderingen bij leerlingen

De leerlingen hebben tijdens de lessen een presentatie gemaakt, waaruit blijkt dat ze de informatie wel tot zich hebben genomen. Echter, de vraag is in hoeverre de lessen beklijven. Op de vraag of er bij leerlingen iets verandert in het besef van het vertonen van ongewenst gedrag tegen mensen met een veilige publieke taak, geeft de teamleider aan dat er al snel een vorm van 'ruis' ontstaat bij de leerlingen. Ze zijn dan al snel bang dat de HALT-medewerkers speciaal voor hen op school komen. Het VPT-traject op de school bestond uit een voorlichting en enkele verdiepende lessen. Ook het geven van feedback en op zichzelf reflecteren vonden de leerlingen lastig. De leerlingen kunnen de lessen moeilijk los van zichzelf zien. In die zin hebben de VPT-lessen niet iets veranderd in het gedrag of de houding van de leerlingen.

Een leraar geeft overigens wel aan dat hij zich kan voorstellen dat leerlingen zich wellicht iets meer kunnen verplaatsen in de ander: dat het – in dit geval voor bijvoorbeeld ambulancepersoneel - ook erg kan zijn als zij belaagd worden. Tegelijkertijd geeft een leraar aan dat de leerlingen zich vast niet anders gaan gedragen buiten school. Dat heeft met name te maken met de leerlingendoelgroep van de school. Veel gedrag zien zij zelf als toelaatbaar. Ze vinden bijvoorbeeld dat ze een politieagent mogen uitschelden. Als hij/zij daar niet tegen kan had hij/zij maar een andere baan moeten kiezen, aldus de leerlingen.

Een leraar vreest dat de leerlingen door de lessen juist op ideeën worden gebracht en bijvoorbeeld worden geïnspireerd om prullenbakken te vernielen.

Veranderingen bij leraren en school

Het traject heeft ertoe geleid dat leraren zich meer bewuster zijn van grensoverschrijdend gedrag van leerlingen tegenover hen. Een leraar geeft aan dat hij naar aanleiding van de lessen is gaan denken over zijn rol als leraar. Soms voelt de leraar zich namelijk meer maatschappelijk werker dan leraar.

Het traject heeft er ook toe geleid dat de discussie over het stellen van grenzen onder de leraren weer is aangewakkerd. Het kan zijn dat de grens van de ene leraar ligt bij verbale agressie, maar een andere leraar de grens pas stelt bij fysieke agressie. De grenzen verschillen per leerkracht. Door het traject is er een gesprek ontstaan onder de leerkrachten over wat er wel en niet precies geaccepteerd kan worden in de school, wat als bedreigend wordt ervaren en hoe hier een lijn in getrokken kan worden. De teamleider geeft aan dat het belangrijk is dat dit discussiepunt een plek op de vaste agenda krijgt. Normaal gesproken bepalen de incidenten de agenda, maar daar moet juist een preventiemiddel tegenover komen te staan. Niet meer afwachten tot er iets gebeurt, maar bij voorbaat actief op het onderwerp veiligheid inspelen.

Toekomst

Op dit moment staan er geen nieuwe activiteiten gepland ten behoeve van het veiligheidsbeleid naar aanleiding van het traject. Het bestaande veiligheidsplan maakt standaard onderdeel uit van de jaarplanning verwerkt en toont aan dat het onderwerp veiligheid een continu proces is op de school. Het is de ambitie van de school om te zorgen dat het onderwerp onder de aandacht blijft. Het streven voor de toekomst is om met elkaar duidelijke afspraken op papier vast te leggen over niet-fysieke agressie. Hoe kom je als schoolteam tot een eenduidige kijk over wat de grenzen zijn van verbale agressie? En hoe maak je dit eenduidig voor alle betrokkenen?

Schoolcasus 5. Scholengemeenschap in een grote gemeente

Veiligheidsbeleid op de school

De klassen die binnen de school hebben deelgenomen aan het VPT-traject maken deel uit van een speciale afdeling van leerlingen met gedragsproblematiek. Volgens de betrokken leraar en schoolleider wordt juist op deze afdeling veel aandacht gegeven aan structuur, veiligheid en goed gedrag.

Om de school veiliger te maken doet de school verschillende dingen. Zo kunnen de medewerkers terecht bij 'het plein'. Dit is een plek waar verschillende ondersteuners zitten, zoals maatschappelijk werkers, waar leraren terecht kunnen als ze te maken hebben met een probleem in de klas met leerlingen. Daarnaast zijn er vertrouwenspersonen aangewezen voor het personeel en maakt de school gebruik van een incidentenregistratie. Daarnaast zijn binnen de school medewerkers aangesteld met een MBO-opleiding gericht op schoolveiligheid. Deze medewerkers surveilleren binnen de school.

Verloop van het VPT-traject

De school heeft gekozen voor deelname omdat het VPT-traject goed past bij de deelname van de school aan het traject Gezonde en Veilige school. De schoolleider had liever gezien dat het traject breder op de school hadden uitgezet en niet alleen voor de specifieke groep leerlingen in de onderbouw. Volgens de schoolleider had HALT echter de voorkeur om de VPT-lessen aan de zorgleerlingen te geven en bleek het niet mogelijk om het traject ook aan andere klassen en leerlingen aan te bieden.

De ouders zijn niet betrokken bij het VPT-traject, omdat de ouderbijeenkomst dan vlak na de ouderavond zou vallen. Omdat de leerlingen van de speciale afdeling van ver komen zou de school het niet geregeld krijgen om de ouders hiervoor naar school te laten komen. Wel hebben de leerlingen thuis met hun ouders gesproken over de lessen. De leerlingen moesten in tweetallen een opdracht maken, zoals een interview houden, een werkstuk of een presentatie maken.

Veranderingen bij leerlingen

De leraren geven aan dat de leerlingen van de zorgafdeling van begin af aan een strakke structuur krijgen aangeboden op de school. Ze krijgen te horen wat de precieze grenzen zijn. Juist omdat de leerlingen al zo gestructureerd geleerd krijgen wat ze wel en niet kunnen maken op school, vonden de leraren deze groep leerlingen eigenlijk het minst geschikt om deel te nemen aan het VPT-traject. Zij weten al precies hoe zij zich wel en niet horen te gedragen in de klas, met de leraren en medeleerlingen. De leerlingen bevestigen dit en geven aan dat ze denken dat er op andere afdelingen binnen de school wel wat meer aandacht mag zijn voor het thema.

Het traject heeft echter wel iets bijgedragen aan de bewustwording omtrent het thema veiligheid. Zo vertelt een leraar dat er na het traject een leerling langskwam met de vraag of hij zich wel eens bedreigd voelde. De leerling had zelf het idee dat leerlingen zich niet agressief zouden gedragen tegenover leerkrachten, hoewel dat wel bleek voor te komen. Deze situatie laat zien dat ze er wel op een bepaalde manier over nadenken na het bespreken van dergelijke situaties in de klas.

Veranderingen bij leraren en school

De leraren van de school constateren geen verandering bij henzelf of collega's. Over veiligheid en agressie wordt al op een duidelijke en open manier met elkaar gecommuniceerd. Wel vinden zij het belangrijk om te werken aan het creëren van één lijn in het uitvoeren van de schoolregels. Daar zou nog meer in verbeterd kunnen worden, aldus de leraren.

Toekomst

Naar aanleiding van de deelname aan het VPT-traject is het veiligheidsbeleid van de school niet aangepast. De schoolleider blijft wel hameren op het goed bijhouden van de incidentenregistratie door de leraren. Als er een incident heeft plaatsgevonden dan moet dat direct geregistreerd en bekeken worden. Aan de hand van deze gegevens kunnen de teamleiders bijvoorbeeld eens per maand kijken naar wat er aan incidenten is geregistreerd door de leraren en hoe daarop ingespeeld kan worden. Verder heeft de school de wens om alle stukken die met veiligheid te maken hebben digitaal vast te leggen en te actualiseren. Dit plan stond al op de agenda, en is niet opgezet naar aanleiding van het traject.

Schoolcasus 6. Speciaal basisschool in een grote gemeente

Veiligheidsbeleid op de school

Op de school zijn er allerlei ongeschreven regels die tot nu toe altijd goed gehanteerd worden. Echter, de school vindt het wel belangrijk om dit te gaan vastleggen op papier. Het vastleggen van de regels is nodig om te zorgen dat ook nieuw personeel op de hoogte is van het schoolveiligheidsprotocol. Nu moeten ze dat vaak nog in de praktijk leren, bijvoorbeeld door in gesprek te gaan met collega's. Veiligheid is overigens wel altijd een thema op de agenda gezien de doelgroep.

Verloop van het VPT-traject

Het VPT-traject werd geïnitieerd vanuit het bestuur. Voorafgaand aan het VPT-traject heeft de school al op andere gebieden met Halt gewerkt, bijvoorbeeld voorlichtingen die zij verzorgen over het gevaar van vuurwerk en verdovende middelen. Dit soort lessen past zeer goed bij de leerlingendoelgroep van de school. Het zijn kinderen met onder andere leer- en gedragsproblemen die in veel gevallen ook te maken hebben met bijzondere thuissituaties. Op deze school kunnen leerlingen bijvoorbeeld door hun gedragsproblemen enorm boos worden.

De school vindt het belangrijk om onderwerpen die te maken hebben met het thema veiligheid onder de aandacht van de kwetsbare doelgroep te brengen. Het maakt onderdeel uit van hun opvoeding en laat duidelijk zien wat voor situaties zich voordoen in de samenleving. De school geeft aan dat het programma goed in elkaar steekt en de leerlingen benadert met pakkend materiaal die de boodschap duidelijk overbrengt. De insteek van de lessen leidde ertoe dat er goede gesprekken op gang kwamen over het thema tussen de leerlingen en de leraren. Verder hebben de kinderen nog een thuisopdracht gekregen waardoor ze het onderwerp ook thuis bespreekbaar konden maken met hun ouders. Dit hebben alle leerlingen goed uitgevoerd volgens de leraren.

Veranderingen bij leerlingen

De schoolleider en leraren geven aan dat het gedrag van de leerlingen naar aanleiding van het traject niet veranderd is. Dat heeft te maken met de leerlingendoelgroep van de school. Een deel van de kinderen op de school heeft weinig zelfcontrole als zij boos worden.

De leerlingen herkennen de in de Halt-lessen geschetste situaties zoals agressie tegen hulpverleners, maar ze kunnen het niet voorstellen dat dit soort situaties ook binnen de school kunnen voorkomen. De leraren bevestigen dit; binnen school zijn er weinig incidenten en zowel de leraren als de leerlingen geven aan zich veilig te voelen op de school.

De leerlingen vonden het lesmateriaal zeer leerzaam. *'Je weet nu waar je terecht komt als je iets verkeerd hebt gedaan. Ik wist eerst niet dat je dan naar Halt moest. En ook dat je naar de rechter moet als je de taakstraf niet uitvoert'*, zegt een leerling. Of zij anders gaan handelen in dergelijke situaties is voor de kinderen niet duidelijk te zeggen. Zelf geven zij aan dat ze niet heel anders zouden reageren dan voorheen, namelijk weglopen of negeren in agressieve situaties.

Veranderingen bij leraren

De ervaring van de leraren met het traject is positief. Aanvankelijk stelden zij zich sceptisch op over de lessen, omdat de leerlingendoelgroep van het traject in hun ogen nogal jong leek, maar daar zijn de leraren uiteindelijk op teruggekomen. De lessen waren dan ook goed aangepast aan het niveau van de leerling.

De leraren geven aan dat het traject voor hen weinig heeft veranderd. Zij voelen zich al veilig binnen de school. Zo zeggen ze dat invallers vaak jaloers zijn op de sfeer op de school. Misschien komt dit wel juist door het feit dat het een school voor speciaal basisonderwijs is, waardoor er meer preventieve maatregelen worden genomen en dat er binnen de school veel personeel ambulante is en kan bijspringen zonder een klas alleen te hoeven laten.

Toekomst

Naar aanleiding van het VPT-traject zal er niet direct iets veranderen aan de huidige gang van zaken. Wel is de school van plan om de ongeschreven regels in kaart te brengen en te documenteren. Echter, dit gebeurt eerder vanuit een pedagogisch perspectief, zodat de leerlingen een gestructureerde behandeling ontvangen binnen de school die door iedereen op een gelijke manier toegepast wordt. Als het VPT-schooltraject volgend jaar weer aangeboden wordt, wilt de school hier weer gebruik van maken.

Schoolcasus 7. Praktijkschool in een grote gemeente

Veiligheidsbeleid op de school

Het thema veiligheid krijgt veel aandacht op de school. Zo geeft Halt voorlichting rondom veel verschillende thema's, zoals vuurwerk en wordt Halt betrokken bij bijeenkomsten met bijvoorbeeld de leerlingenraad en de ouderraad. Een goed voorbeeld van het schoolbeleid is een project waarbij (onder andere) leerlingen van de school tijdens pauzes surveilleren rondom de school.

De school hanteert daarnaast een lijst met schoolregels die elke leerling moet kennen en naleven. Daarnaast is op de school een groepje leerlingen getraind om te kunnen bemiddelen tussen leerlingen die ruzie hebben ('peer mediation'). Verder organiseert de school voorlichtingen en trainingen voor de leerlingen over diverse onderwerpen als zelfcontrole, loverboys en verslavende middelen om een veilige omgeving voor deze doelgroep te bewerkstelligen.

Leraren op de school zien het als hoofdtaak om de jongeren te leren zich fatsoenlijk gedragen. *'Onze leerlingen kunnen als ze straks op de arbeidsmarkt komen niet op cognitief niveau concurreren met een leerling van het VMBO, maar wel door op tijd te komen, door beleefd te doen en door zich aan afspraken te houden'*, aldus een leraar.

Een sterk punt van de school (zowel volgens de leraren als de schoolleider) is dat de leraren een hecht team vormen. Leerlingen krijgen daardoor niet de kans om bij de ene leraar 'weg te komen' met wat bij een andere leraar niet getolereerd zou worden.

Verloop van het VPT-traject

Het eerste contact met de medewerker van Halt was in het kader van het uitvoeren van een schoolveiligheidsscan. Met deze scan worden verschillende aspecten bekeken, zoals de staat van het gebouw, de voorzieningen, het personeel en eventuele incidenten in het verleden. De Halt-medewerker heeft de school daarop benaderd voor deelname aan het VPT-traject.

Het traject is opgezet in samenspraak met de school, waarbij ook de leerlingenraad kon meedenken. Halt heeft met deze leerlingenraad vooraf een aparte bijeenkomst georganiseerd.

Tijdens het traject is een medewerker van een openbaarvervoersbedrijf als gastleraar op de school langsgekomen om te praten over diens ervaringen met geweld en over het uitoefenen van een publieke taak. De school ziet dit als zeer waardevol, aangezien veel leerlingen met het openbaar vervoer naar school gaan. De school heeft daarnaast ook politieagenten ingezet als gastspreker. Hierbij is wel gekozen de agent aanvankelijk niet in uniform voor de klas te laten staan, in verband met negatieve ervaringen op een andere school. Deze beslissing is goed uitgekapt op de school. Er was op deze school veel minder sprake van onrust dan op de andere school. De leerlingen hebben zodoende het verhaal van de agent goed meegekregen en ook de persoon achter het uniform gezien.

Veranderingen bij leerlingen

De leerlingen op de praktijkschool hebben volgens de schoolleider veel structuur nodig en raken gefrustreerd als dingen te snel veranderen of als ze iets niet begrijpen. Dit stelt eisen aan de aanpak, en Halt heeft hier volgens de betrokkenen goed op ingespeeld. De leraren denken dat de leerlingen wel iets geleerd hebben van het traject, maar vinden dat het onderwerp structureel aangeboden moet worden om het echt van invloed te laten zijn op het denken en gedrag van leerlingen. De leerlingen zelf geven aan dat ze het interessant vonden om erover te praten en om de eigen ervaringen te kunnen delen. De leerlingen geven evenwel aan niet anders te handelen dan voor de lessen en de aangedragen voorbeelden van hetgeen ze hebben geleerd komen grotendeels uit andere activiteiten van Halt.

Veranderingen bij leraren

De leraren geven aan dat ze naar aanleiding van het VPT-traject als team nog bewuster zijn gaan nadenken over het gedrag dat in de klas niet getolereerd mag worden. *‘Het is goed dat er een dergelijk traject is, want men is er dan bewust mee bezig in plaats van af te wachten tot er weer iets gebeurt. Voorkomen is beter dan genezen’*, stelt een van de leraren.

Volgens leraren die al lang op de school werken worden de regels van de school door hen strikt nageleefd en bewaakt; verbaal geweld wordt op de school niet getolereerd en wordt direct aangepakt. Een leraar die redelijk ‘nieuw’ is binnen de school is wel opgevallen dat ervaren collega’s kennelijk gewend zijn geraakt aan bepaalde omgangsvormen (met name tussen leerlingen). Volgens de leraren is het ondoenlijk om overal op te reageren, maar is belangrijk wel grenzen te bewaken.

Veranderingen op school

Veel van wat de school doet op het gebied van veiligheidsbeleid doen ze al langer of waren ze al langer van plan. Zo is de school onlangs gestart met het hardere optreden tegen wangedrag. Leerlingen worden direct naar huis gestuurd en gemeld bij leerplicht. Leerlingen mogen pas weer de les in nadat met de ouders is gesproken. Ondertussen riskeren ouders een boete. Het VPT-traject heeft hier echter geen rol in gespeeld.

Toekomst

Op de school vindt elke ochtend een mentorkwartier plaats waarin gesproken wordt over diverse zaken die de leerlingen kwijt willen. Een aantal leraren hebben dit moment gebruikt om het traject na te bespreken met de leerlingen. Hieruit kwam onder andere naar voren dat de leerlingen het traject interessant vonden en het leuk vinden als er in de toekomst meerdere lessen georganiseerd worden. De school heeft op dit moment nog geen vervolg gepland op het VPT-traject. Zowel de schoolleiding als de leraren geven aan dat de huidige gang van zaken op het gebied van veiligheid effectief is en dat het huidige schoolbeleid ongewijzigd wordt doorgezet.

Bijlage 3 Handelingsperspectieven op itemniveau

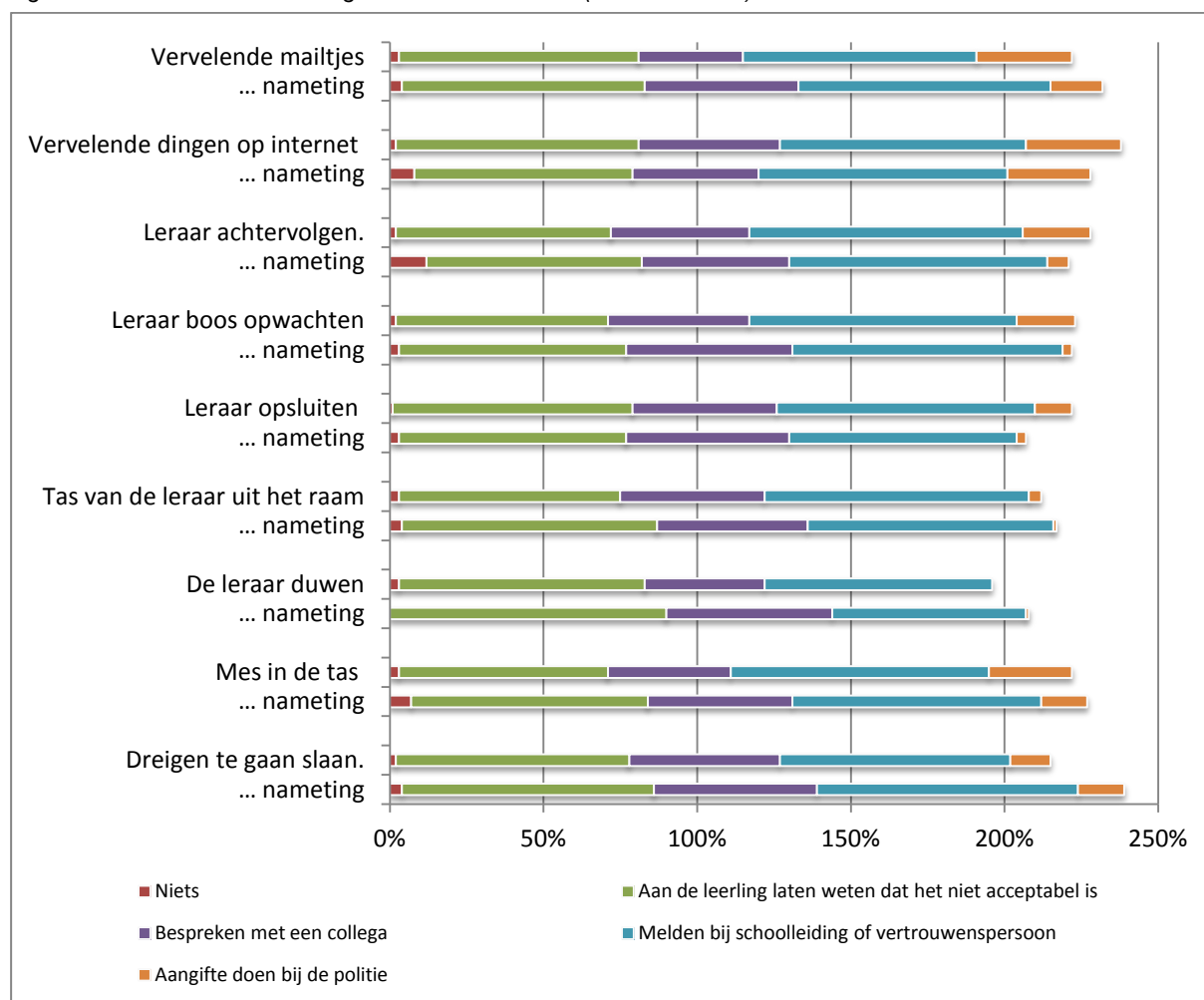
In paragraaf 4.2 hebben we weergegeven op welke manier leraren zeggen te handelen in bepaalde situaties. We hebben daarbij op een hoger aggregatieniveau gekeken door verschillende situaties die met elkaar samenhangen (factoren) met elkaar te middelen. In deze bijlage geven we voor de volledigheid weer hoe leraren zeggen te handelen uitgesplitst op het niveau van afzonderlijke items.

Pesten/bedreigen

Binnen het aspect pesten/bedreigen (zie figuur 35) valt op dat de aangiftebereidheid van leraren in de nameting duidelijk lager is na afloop van het traject dan vooraf. Voor het sturen van vervelende mailtjes aan de leraar, de leraar achtervolgen en de leraar boos opwachten geldt dat 15% minder leraren hiervan aangifte bij de politie zou doen dan bij de voormeting. Het melden bij de schoolleiding neemt alleen in het geval van vervelende mailtjes toe, maar niet in die mate dat de melden bij de schoolleiding als substituut dient voor de politie. Vanuit de opzet van de schooltrajecten hebben we hiervoor geen verklaring.

In de interviews op de zeven scholen zeggen leraren dat zij niet anders zouden handelen dan voorafgaand aan het schooltraject. Wel is er door het traject op een paar scholen een dialoog op gang gekomen rond de vraag welke vormen van agressie getolereerd moeten worden en welke niet.

Figuur 36. Wat zou u in de volgende situaties doen? (Leraren: N=45).³⁶

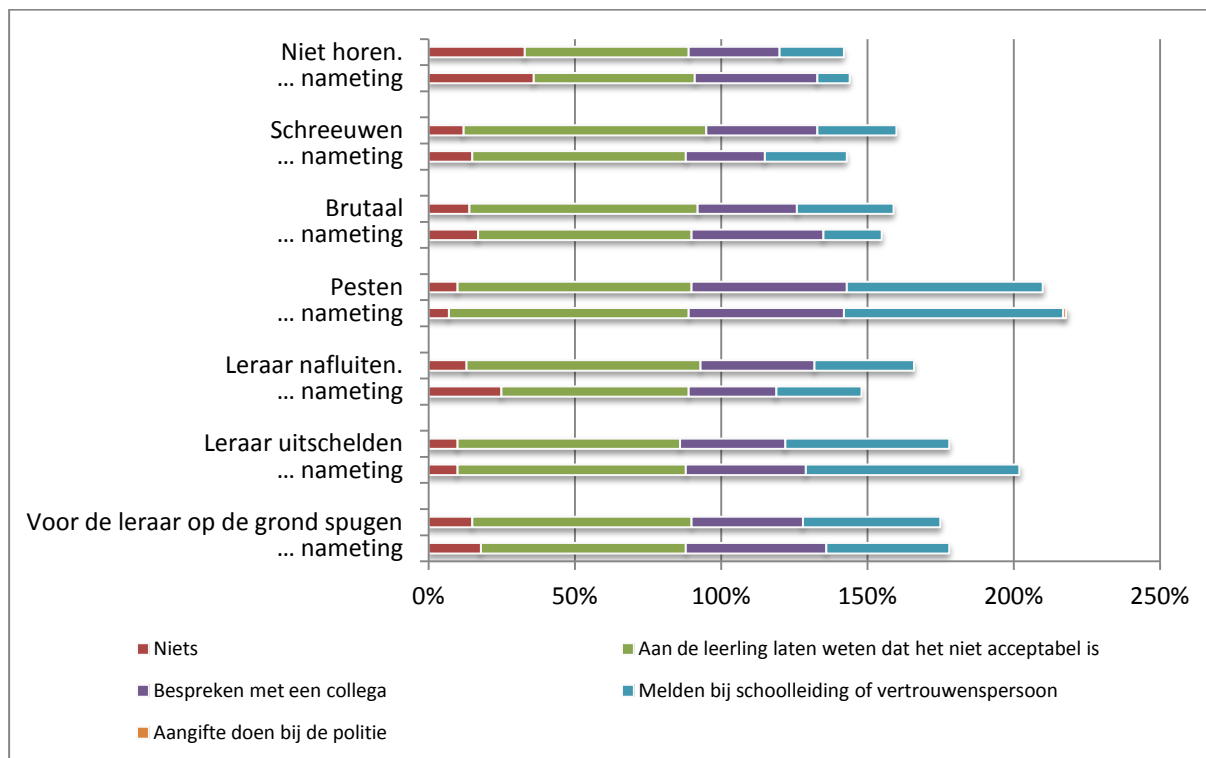

³⁶ Onder "niets doen" vallen zowel de leraren die expliciet aangeven niet te handelen, als de leraren die situatie niet bedreigend vinden.

Brutaal gedrag

Binnen het aspect brutaal gedrag (zie figuur 36) zien we tussen de voor- en nameting we de grootste verschuiving bij geval waarin leerlingen de leraar nafluiten. Waar een aanzienlijk deel van de leraren bij de voormeting dit nog als bedreigend opvat en de leerling erop zal aanspreken, gebeurt dit na afronding van het schooltraject minder vaak. Voor dit verschil hebben we geen verklaring.

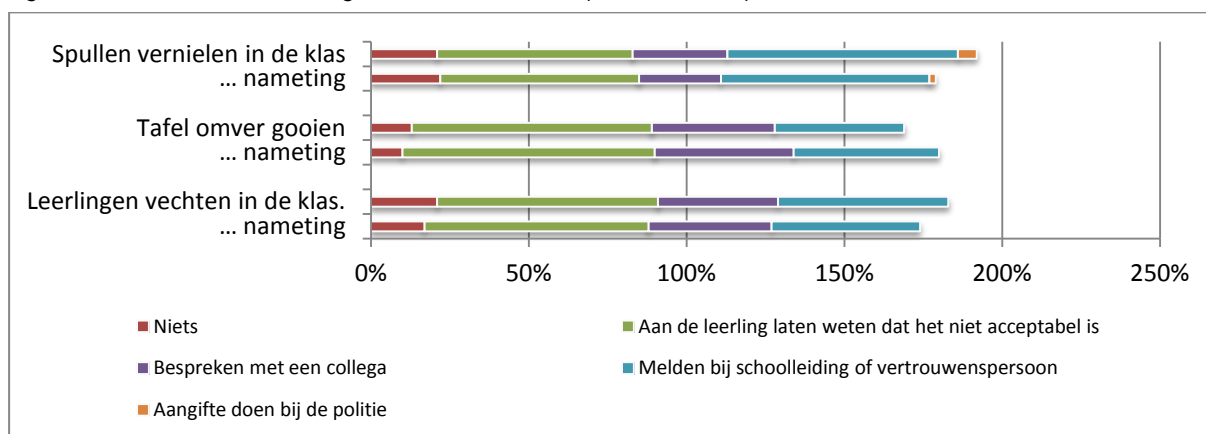
Figuur 37. Wat zou u in de volgende situaties doen? (Leraren: N=45).³⁷

Elders gerichte agressie

Bij elders gerichte agressie (figuur 37 hier onder) zien we alleen zeer kleine verschuivingen tussen de voor- en nameting.

Figuur 38. Wat zou u in de volgende situaties doen? (Leraren: N=45).³⁸

³⁷ Onder "niets doen" vallen zowel de leraren die expliciet aangeven niet te handelen, als de leraren die situatie niet bedreigend vinden.

³⁸ Onder "niets doen" vallen zowel de leraren die expliciet aangeven niet te handelen, als de leraren die situatie niet bedreigend vinden.